

Mastergradsoppgave

Ivar Iversen

Ultras Malmö

Moderne supportere og
den moderne fotballen

Høgskolen i Telemark

Fakultet for allmennvitenskapelige fag

Ultras Malmö

- Moderne supportere og den moderne fotballen

Ivar Iversen

304 Masteroppgave i Idrettsvitenskap

Institutt for idrett og friluftsliv

Høgskolen i Telemark, avdeling Bø

2012-2013

Sammendrag

Denne oppgaven omhandler Ultras, en form for supporterkultur som stammer fra Italia, men som den senere tid har spredt seg over Europa. I denne avhandlingen fokuseres det primært på ultrasgrupperingene tilknyttet den svenske fotballklubben Malmö FF.

Problemstillingen i denne avhandlingen består av fem spørsmål. Delvis handler oppgaven om (1) *hva og hvem* ultras er, hvordan de skiller seg fra andre supporterkulturer, og hva som definerer dem. Det første av disse elementene har jeg satt i sammenheng med det som kalles ultrasmentaliteten. (2) *Hva er ultrasmentalitet?* Videre er motstanden mot den økende kommersialiseringen et sentralt aspekt ved det å være en del av ultras. (3) *Hva innebærer den moderne fotballen, og hva innebærer motstanden mot den?* I tillegg vil oppgaven undersøke denne subkulturens relasjon til andre instanser innenfor fotballen, eksempelvis mediene, klubber og forbund, med fokus på stigmatisering. (4) *Hvorfor bør man være forsiktig med å stigmatisere og stemple ultras som risikosupportere?*

Alle disse spørsmålene henger sammen med hverandre og alle spørsmålene utgjør deler av hva det vil si å være ultra. Sammen vil de ovenfornevnte spørsmålsformuleringene forhåpentligvis kulminere i ett svar på følgende problemformulering: (5) *hvilken rolle spiller ultras i det svenske supporterlandskapet?*

Teoriene som benyttes i denne avhandlingen er flere. Delvis benyttes Goffmans dramaturgiske perspektiv (1974) og hans perspektiver på stigmatisering (1963), samt Hall (1996) som benyttes i forhold til identifikasjonsprosesser. Metodene som er benyttet er kvalitative intervjuer, deltakende observasjon og analyser av medieoppslag.

Ultras utgjør en stor, om en kontroversiell ressurs på svenske fotballarenaer. De henter inspirasjon fra tidligere sær-italienske supporteruttrykk, derav et mer fokus på det visuelle enn det man tidligere har vært vant til i Skandinavia. Sentralt i ultras verdier finnes et maskulinitetsideal, at man skal være aggressiv, lojal og solidarisk, og at man skal ytre motstand om det er nødvendig. De mener selv de utgjør de mest ”sanne”, mest lojale, aktive og de beste supporterne i supporterlandskapet.

Det å ytre motstand har vist seg å være en viktig del i ultrasmiljøet rundt Malmö FF, særlig knyttet til inntøget av den moderne fotballens kommersialisering. Ultras Malmö er snare til å kritisere egen klubb og forbund i kamper omhandlende eksempelvis bevaring av 51 % - regelen, legalisering av pyroteknikk, ståplassreduisering, TV-avtaler et cetera. Motstanden

mot det som gjerne kalles “den moderne fotballen” utgjør en kjerneverdi i det å være ultra, og er en stor del av det som kalles (så også i denne avhandlingen) ultrasmentaliteten.

Studien viser også at ultras blir utsatt for stereotypisering fra blant andre svenske medier, det Svenska Fotbollsforbundet og til og med deres egen klubb. Ofte likestilles de med hooligans, noe som i beste fall er unyansert. Videre vises det at de til en viss grad kan takke seg selv, ettersom ultras ikke alltid oppfører seg i henhold til normene klubber og forbund setter for atferd på tribunen.

Denne studien viser at ultras har en rolle å spille i dagens fotball. Svensk fotball strever med publikumssvikt (Andersson, 2011) men ultras er en viktig bidragsyter til at det fortsatt kan hevdes at svensk tribuneliv holder verdensklasse (Bengtsson, 2013). Derfor er denne studien viktig, da den påpeker betydningen av ultras, for å kunne bevare stemningen på tribunen.

Forord

Først og fremst må jeg takke min veileder Hans Kristian Hognestad, for verdifull veiledning, oppriktige interesse og fruktbare diskusjoner. Jeg må også takke Torbjörn Andersson og Aage Radmann ved Malmö Högskola, som også har bidratt med viktig input og som har gitt meg en økt forståelse av svensk supporterkultur og – historie.

Derneft vil jeg takke alle i Supras Malmö og Rex Scania for gode opplevelser, fin dialog og trivelig samvær.

En stor takk må også rettes til min vertsfamilie, familien Bjurén, som har bidratt med diverse relevante avisartikler på gangen og generelt godt humør.

Takk til mine lagkamerater og alle involverte i Husie IF, spesielt Joakim Holmberg, Jonas Nordh, Tim Andersson og Husies egen huligan Robin Sander. Via flere øl og sosiale hendelser har min svensk blitt kraftig forbedret, og kan i visse øyeblikk nærme seg skånsk.

Takk til min familie, som i juleferien lot meg jobbe i eget (manglende) tempo uten for mye mas, spesielt takk til mamma for korektur.

Også en stor takk til Solveig Tilden Orvik for verdifull hjelp i forhold til visse deler av oppgaven.

Takk også til alle som har bidratt med relevant litteratur.

Ingen flere nevnt, ingen glemmt.

Håper oppgaven faller i smak, jeg liker den i alle fall.

Malmö, juni 2013

Ivar Iversen

Innhold

Sammendrag	s. 3
Forord	s. 5
Kapittel 1: Innledning	s. 10
1.1 Helsingborg, 24. september 2012	s. 10
1.2 Ultras Malmö	s. 12
1.3 Ultras: moderne supportere med tradisjonelle verdier	s. 15
1.4 Problemstillinger	s. 17
1.5 Tidligere forskning	s. 18
1.6 Avhandlingens disposisjon	s. 20
Kapittel 2: Metodisk grunnlag	s. 23
2.1 Bakgrunn for valg av metoder	s. 23
2.2 Deltakende observasjon	s. 24
2.3 Kvalitative intervjuer	s. 27
2.4 Refleksjoner rundt min rolle og posisjon i forskningsfeltet	s. 28
Kapittel 3: Teori, analyse og empiri	s. 31
3.1 Teoretiske tilnærminger	s. 31
3.2 Erving Goffmans rolleteori	s. 32
3.3 Identitet og identifikasjonsprosesser	s. 34
3.4 Stigma	s. 35

3.5 Risiko vs. ikke-risikosupporter	s. 36
3.6 Den moderne fotballens tilskuerlandskap	s. 39
3.6.1 Flanør	s. 41
3.6.2 Fan	s. 42
3.6.3 Tilhenger	s. 43
3.6.4 Supporter	s. 44
3.7 Ultras som fenomen	s. 45
3.7.1 Demografi	s. 48
3.7.2 Uniformering	s. 50
Kapittel 4: Ultras' mentalitet	s. 52
4.1 Ultras' verdier	s. 52
4.2 Ultras' struktur	s. 54
4.3 Ultras' aktiviteter	s. 56
4.3.1 Tifo	s. 59
4.3.2 Symboler	s. 60
4.3.3 Dramaturgi	s. 62
4.4 Regional stolthet	s. 64
4.5 Rivalisering	s. 66
4.6 Problemområder	s. 68
4.6.1 Pyroteknikk	s. 69
4.6.2 Vold	s. 71
4.6.3 Politikk	s. 73
4.6.4 Ultras og politi	s. 75
4.7 Selvrefleksjon og selvregulering	s. 75

Kapittel 5: Mot den moderna fotbollen	s. 77
5.1 Perspektiver på den moderne fotbollen	s. 77
5.2 Mellom børs og katedral	s. 80
5.2.1 Kommodifisering	s. 81
5.2.2 Spektakularisering	s. 84
5.3 51 % - regelen	s. 86
5.4 Fra supportere til kunder?	s. 90
Kapittel 6: Stigmatisering av supportere	s. 93
6.1 Medienes stigmatisering	s. 93
6.1.1 Skandalmatchen 24/5-2011	s. 95
6.2 SvFFs hykleri?	s. 98
6.3 Klubb mot supportere	s. 101
6.3.1 AZ Alkmaar borte	s. 103
6.3.2 Bussgate	s. 105
6.4 Ultras' selvstigmatisering	s. 109
Kapittel 7: Avslutning	s. 112
7.1 Fotballens veiskille	s. 112
7.2 De siste supporterne	s. 115
7.3 Konkluderende bemerkninger	s. 117
Kilder	s. 119
Litteratur	s. 119
Nettkilder	s. 125

Bilder og illustrasjoner	s. 131
Vedlegg	s. 132
Vedlegg 1: Intervjuguide	s. 132
Vedlegg 2: Ultra manifesto	s. 134
Vedlegg 3: Obligatorisk bussresa till Olympia och förfest på Swedbank Stadion	s. 135
Vedlegg 4: Bilder	s.138

Kapittel 1:

Innledning

1.1 Helsingborg, 24. september 2012

Det er en mørk og regntung høstkveld da et tog ruller inn på Maria Station i nordøstre Helsingborg. Inne på toget er det anslagsvis 800 supportere av fotballklubben Malmö FF som venter på å komme ut. Klokken er nesten halv åtte og det er i overkant av en time igjen til et rekordsent *skånderby* mellom Helsingborgs IF og Malmö FF skal sparkes i gang på Olympia 3 kilometer unna.

Bare det faktum at man ankommer med tog er en seier for flesteparten av bortesupporterne. I opptakten til matchen har det vært intens lobbyvirksomhet for å kunne unngå å bli tvangsbusset fra Malmö til Helsingborg og tilbake igjen, slik politiet, de respektive klubbene og Region Skåne ønsket. Dette forslaget vakte harme blant Malmö FFs supportere, der rop om stigmatisering, urettferdighet og en følelse av å bli behandlet som dyr var blant mishagsytringene. Ti dager før matchen ble påbudet frafalt, og supporterne fikk muligheten til å reise til bortekampen slik man syntes best. Resultatet for 800 supportere var å chartre et tog.

Begrunnelsen for forslaget om obligatorisk bussing ble sagt å være for å forhindre bråk, noe som tidligere har vært tilfellet under skånderbyet. Løsningen ble derfor å straffe supporterne av Malmö FF kollektivt. I alle fall slik Supras Malmö og Rex Scania, Malmö FFs ultrasgrupperinger anså det. På sitt vis fungerte det som ble kjent som ”bussgate”¹ til å minske urolighetene i forbindelse med dette årets rivaloppgjør. En av grunnene til at den obligatoriske bussreisen ble frafalt var at de ovenfornevnte supportergrupperingene, sammen med likestilte

¹ Hele teksten med informasjon om den obligatoriske bussreisen fra Malmö til Helsingborg, hentet fra Malmö FFs nettsider, kan leses i vedlegget til denne avhandlingen.

grupperinger fra Helsingborgs IF, de offisielle supporterklubbene fra begge klubber, samt klubbenes casualsgrupperinger² gikk sammen for å garantere et rolig derby.

Og i forhold til tidligere derbyer ble det også en forholdsvis rolig affære. I det toget med bortesupporterne passerte Helsingborg Centralstation, der de har gått av toget ved tidligere års derbyer, ble det dratt i nødbremsen, som førte til forsinkelser. På marsjen fra Maria Station til Helsingborgs IFs hjemmebane Olympia ble det kastet såkalte *bangers* mens det taktfast ble ropt "*hatar, hatar, hatar Helsingborg!*" Knappe kilometeren unna stadion sto et trettitalls hjemmesupportere og ventet, men ble avskjært av ridende politi. Både før kampen og i pausen ble det fyrt av pyroteknikk, som førte til cirka ti minutters utsettelse av begge omgangene. En forholdsvis rolig affære.

Dette var min første bortekamp i forbindelse med mitt masterarbeid, og det er noe av det mest intense jeg har vært med på. En klam togreise, med anslagsvis femti-seksti Malmö FF-supportere i en trang togkupé, en førtiminutters marsj innhyllet av bengalske lys og rød røyk, en tilnærmet hatsk og nervøs stemning, en intensiv match som ender 1-1 etter en utligning av Malmö FFs brasilianske midtbanespiller Wilton Figueiredo i det 85. minutt, politikavaleri og regn. Jeg begynte å ane hva ultras dreide seg om.

Denne opplevelsen beskriver de fleste aspektene jeg tar opp i denne avhandlingen. Ultras' mentalitet, deres verdier og aktiviteter, deres motstand mot den moderne fotballen, som under denne matchen ble vist på flerfoldige bannere og skjerf, og den stigmatiseringen ultras og andre fotballsupportere gjennomgår fra medier, klubber og forbund. Et fåtall av supporterne tilknyttet Malmö FF slåss i forbindelse med fotballmatcher. Løsningen klubbene kom frem til, var å foreslå at alle supportere – enten de tilhørte den fallerte kategorien "risikosupportere" eller ei, skulle busses. Ultras Malmö viste sin motstandsmentalitet. Det var deres forslag med tog, noe de hadde tenkt å ta uavhengig om busskravet ble frafalt eller ikke. De kalte det *Himmelsblå tåginvasjon*. "*Aldrig någonsin har ett storlag i Sverige förnedrat sina supportrar på detta vis!*" (Ultras Malmö, 2012). De fikk det som de ville, og det som må

² "*Casuals*" er en betegnelse på en form for risikosupportere som benytter dyre fritidsklær fra designere, (Dehlin Wold, 2008). Dette fenomenet oppstod i Nord-England på slutten av 70-tallet, som en form for "*post-mod, post-skinhead subculture*" (Redhead, 2004: 396) som fulgte rivaliserende gjenger fra Liverpool og Manchester. Denne subkulturen kan beskrives som et livsstilsfenomen blant yngre, hvite menn fra arbeiderklassen, som blander en lidenskap for det maskuline og aggressive idealet med en sterk interesse for visse former for musikk, frisyre og merkeklær (Haugsbakken, 2011).

sies å være et av de roligste derbyene i senere tid fikk et diplomatisk resultat. For meg var det likevel intenst, vakkert og spennende.

Motstanden mot “den moderne fotballen” viser til en politisk motivert motstand rettet mot den profesjonelle fotballens kommersialisering. For utenforstående kan det muligens virke paradoksalt at en såpass ny og moderne supporterkultur (i skandinavisk målestokk) uttrykker en så sterk motstand mot noe de kan ses som et produkt av. Dette forholdet analyseres nærmere i kapittel 5. *Ultras Malmö* er en fellesbetegnelse på ultrasgrupperingene tilknyttet Malmö FF, og som jeg vil gjøre rede for under: *Supras Malmö*, *Rex Scania* og *MT96*. Sistnevnte gruppen hører egentlig til under Malmö FFs offisielle supporterklubb *MFF Support*, men jeg velger å ta den med grunnet koblingen mellom Ultras og tifo. Ved sin bruk av tifo³ og andre tribunemosaikker, virker også *MT96* som en pådriver for italienskinspirert supporterkultur. Videre har *MT96* ordene ”*Rex Scania*” lett synlige i sitt offisielle symbol, som styrker koblingen til Malmö FFs ultrasgrupperinger. Dog, når jeg anvender begrepet *Ultras Malmö* senere i avhandlingen, er det oftest de to andre grupperingene det redegjøres for.

1.2 Ultras Malmö

Supras Malmö ble til i 2003 gjennom en sammenslåing av mindre grupperinger. Grupperingens hovedmål var å forene supportere med sammenfallende syn på god supporterkultur, og dermed sette en ny standard på hvordan aktive og engasjerte supportere av Malmö FF burde agere og tenke. *Supras* skulle fungere som et alternativ til den offisielle supporterklubben *MFF Support* (*Supras Malmö*, 2008).

Videre ønsker grupperingen å fremstå som en ikkevoldelig, upolitisk og antirasistisk organisasjon. Navnet er en sammensmeltning av to begreper, der de tre første bokstavene kommer fra ordet ”supporter” og de tre siste fra ”ultras”. Dermed er gruppen en uttalt ultrasgruppering. Gruppens symbol er en syngende supporter med supporterskerf, som i følge *Supras Malmö* gir en adekvat representasjon av gruppens mentalitet. Til forskjell fra flere andre grupperinger, er ikke *Supras* et resultat av en ”organisert kompisgjeng”, som bedriver denne virksomheten for moro skyld. Som gruppe mener de å ha klare visjoner om hvordan de

³ Tifo betyr i utgangspunktet supporter, men kan også betegne tribunekoreografi, de visuelle virkemidlene supporterne bruker for å uttrykke støtte til sitt lag (Klinge, 2007).

kan påvirke og forbedre støtten til Malmö FF fra tribunen. Målet er ikke å ha flest mulige medlemmer, men medlemmer som aktivt deltar i - og forstår den mentaliteten gruppen står for. Som en følge av dette tas det kun inn nye medlemmer når disse menes å ha gjort seg fortjent til det, samt når gruppen føler det er behov for en økning i medlemstall. *”Vill man bli en del av Supras Malmö demonstrerer man det gjennom aktivt engagemang och visar at man har något att tillföra. Vi sätter kvalitet framför kvantitet”* (ibid.). Per 5. august 2010 teller medlemstallet cirka 70 stykker (Ultras-Tifo.net, 2010), men Herd hevder at antallet ligger på mellom 40 og 50 individer (Herd, 2013: 38). Et anslag mellom disse to tallene virker derfor rimelig å anta.

Til forskjell fra andre tilhengere forbeholder Supras Malmö seg retten til å ha et kritisk syn på hvordan Malmö FF drives. Medlemmene legger ned en stor del av sin fritid på å engasjere seg i klubben, og har som mål at alle aspekter ved klubben – både på og utenfor banen – skal utvikles og bli bedre. Gruppen opererer uavhengig fra andre tribunegrupperinger. Dette betyr dog ikke at samarbeid ikke kan forekomme. Tvert i mot påstår de seg et ønske om samspill med andre tilhengere, på tross av det de kaller *”eventuelle mentalitetsforskjeller”*. Ved å kunne tilknyttes andre grupper, håper Supras Malmö på å kunne påvirke tribunesituasjonen og dermed bli en maktfaktor på stadion (Supras Malmö, 2008).

Rex Scania begynte så smått og vokse frem i 2005 fra det som den gang var en kompisgjeng som regelmessig gikk på Malmö FFs kamper sammen. De påfølgende årene ble denne gjengen større, og interessen for en aktiv og deltakende supporterkultur var basis. Ved årsskiftet 2008/2009 ble Rex Scania offisielt startet, etter flere møter, både internt og med andre tribunegrupperinger. I dag er de en av to uttalte ultrasgrupperinger på Swedbank Stadion (Rex Scania, 2009). Rex Scania kan sies å være Supras Malmös ungdomsgruppering.

Navnet *”Rex Scania”* er latin, og kan oversettes til norsk med betydningen *”Konger av Skåne”* eller *”Skånelands herskere”*. Gruppens symbol er hodet til fabeldyret griffen, og i og med at dette dyret også pryder Malmös våpenskjold, mener grupperingen at dette symbolet gir et bra bilde på deres kjærlighet til Malmö by og Malmö FF. Som en motvekt til Supras Malmö ønsker Rex Scania å etablere så mange aktive, yngre supportere som mulig. Dog er kravene høye i denne grupperingen, som i Supras Malmö, og man må også her vise at man

besitter en ultrasmentalitet⁴. Som sin foreldregruppering hevder Rex Scania seg også å være upolitisk og å ta avstand fra rasisme (ibid.).

Begge disse ultrasgrupperingene har et positivt syn på bruk av pyroteknikk, *”då dette är en naturlig del av supporterkulturen”* (ibid.). Bruk av pyroeffekter som bengalske lys og røykbomber er forbudt på svenske arenaer, da det svenske fotballforbundet (SvFF) og andre myndigheter mener det er en stor sikkerhetsrisiko. Både Supras Malmö og Rex Scania mener derimot dette er ufarlig om det forvaltes på en profesjonell måte av personer med kunnskap. Supras Malmö støtter et ansvarlig bruk av pyroeffekter som stemningskaper på tribunen, men tar avstand fra risikabel og farlig bruk (Supras Malmö, 2008). *”Vi är övertygda om att det kan skötas på rätt sätt av rätt personer, utan att vara så livsfarlig som diverse forbund vill få det att framstå som”* (Rex Scania, 2009). Per dags dato er pyroteknikk forbudt på svenske arenaer, noe som i mine øyne vanskeliggjør en trygg og sikker måte å benytte seg av dette som stemningsskaper.

MFF Tifosi 96 (MT96) er en frittstående non-profit og politisk uavhengig organisasjon som ble dannet vinteren 2001. Den var da i praksis MFF Supports *tifo*-gruppe. Navnet – som først ble tatt i bruk i 2002, henspiller på *”stora silver-sesongen”* 1996 da et organisert tribunearrangement for første gang ble tatt i bruk på Malmö Stadion. Denne grupperingen har som mål å samarbeide med alle interesserte å drive og utvikle supporterkulturen rundt Malmö FF. MT96 tar avstand fra vold og rasisme (MFF-familjen, 2012a). Det er denne gruppen som tar ansvar for all tifo og andre store tribunearrangement.

Grupperingene innenfor fellesbetegnelsen Ultras Malmö fungerer som en symbiose. Rex Scania fungerer delvis som en rekrutteringsbase/ungdomsorganisasjon for Supras Malmö, og begge disse grupperingene er blant de dominerende på Malmö FFs hjemmekamper. Begge ultrasgrupperingene tilknyttet Malmö FF beskriver seg som upolitiske, noe som også virker paradoksalt, all den tid deres avstandtagen fra vold og rasisme og motstanden mot den moderne fotballen ikke kan sies å samsvare med en upolitisk holdning. Derimot kan de sies å være partipolitisk nøytrale, noe som etter mitt syn vil være en riktigere beskrivelse enn upolitiske.

⁴ Et begrep ultras benytter for å skille seg ut fra andre supportergrupperinger. Se kapittel 4.

1.3 Ultras: moderne supportere med tradisjonelle verdier

Betegnelsen *ultras* ble først benyttet i forbindelse med supporterkultur i 1971, da om supporterne tilknyttet den italienske klubben Sampdoria (Giulianotti, 1999: 54). Opprinnelig ble dette uttrykket brukt om ekstreme politiske grupperinger som oppstod i dette landets spente politiske situasjon på 60- og 70-tallet. Til en viss grad kan dette sies å ha satt sitt preg på ultras' mentalitet, de politiske grupperingenes idealer samsvarer i stor grad med de idealene man finner blant fotballens ultras; hyllesten av opprør og rebelske fremtoninger⁵. *"För att förstå sig på den italienska ultrasrörelsen så måste man ta tidsperioden då ultras oppstog i beaktning"* (Lindblad, 2013a).

Ultras representerte på mange måter en yngre og mer militant form for supporterkultur (Giulianotti, 1999), som skilte seg fra andre supporterkulturer blant annet ved graden av organisering (Klinge, 2007), fokus på det audiovisuelle (Giulianotti, 1999) og også ved sitt engasjement, deltakelse og dedikasjon (Dal Lago & De Biasi, 1994). Elementer som benyttes for å vise sin ultrasmentalitet kan også sies å ha tette koblinger mot politiske opprørere og ekstremister i datidens Italia, med trommer, bomberjakker, parkaser, bannere og røykbomber.

Fra Italia spredte denne formen for supporterkultur seg gjennom det sørlige Frankrike, Spania, Portugal og tidligere Jugoslavia (Giulianotti, 1999), og finnes nå på supporterscener over hele Europa⁶ (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010). I Sverige gjorde den positive siden av italiensk supporterkultur (les: ultras) seg gjeldende ved starten av 2000-tallet, med en økning av tifo, tribunekoreografier og hoppende og syngende tribuner. De senere årene har dog de negative sidene (eksempelvis vold, bruk av pyroteknikk) fått mer oppmerksomhet (Andersson, 2012).

Overskriften i denne delen spiller på at selv om ultras ikke er noe nytt fenomen innenfor supporterkulturen, er det først de siste drøye ti årene at dette er blitt en nevneverdig del av det svenske tribunelandskapet. Men det bør fortsatt ses på som en subkultur, argumenterer Giulianotti (2012): *"Nye generasjoner supportere sosialiseres inn i*

⁵ Dette er med på å forklare at ultras har blitt tett koblet til ekstreme politiske grupperinger. I Sverige virker dette dog ikke å være tilfelle, mens det er mer aktuelt i Italia. Eksempelvis er klubben Hellas Verona sterkt linket til fascistiske grupperinger, som blant annet har brukt bannere med tekstene *"Dai Verona, Sieg Heil"* (Kom igjen, Verona, sieg heil) og *"Victory or Valhalla"*. Også Lazio er koblet til høyreekstreme grupperinger, mens eksempelvis Livorno anvender kommunistysymboler på sine bannere. Klubbene Empoli og Salernitana benytter seg for eksempel av Che Guevara som symbol (Lindblad, 2013bc).

⁶ Med unntak av land som Liechtenstein, Georgia, Latvia og Irland (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010).

subkulturens kjerneverdier av (...) eldre innenfor samme generasjon” (ibid.: 48). I et intervju på nettstedet Ultras-Tifo.net uttaler Supras Malmö at man ikke aksepterer alle og enhver inn i sin gruppering. Man må vise sin dedikasjon og at man deler deres syn på hva som er god supporterkultur (Ultras-Tifo.net, 2010). Rex Scania sier: *”Vill man bli en del av Rex Scania så visar man det genom aktivt engagemang och att man har något att tillföra. Här sätts kvalitet framför kvantitet”*, (Rex Scania, 2009). Forum som brukes for å videreføre disse subkulturelle verdiene er i hovedsak internett, i største grad facebook og youtube⁷. Begrepet subkulturell kapital er viktig (i dette tilfellet kan også *supporterkulturell* kapital (Reim, 2008) benyttes), og er en avledning fra Bourdieus (1984) kapitalbegrep. Dette illustrerer viktigheten for enkelte supportere å utvise hvor ”ekte” supportere de er, for å gi seg selv en høyere status enn andre supportere (Giulianotti, 2002). Dette kan man lese av Rex Scanias uttalelser over, der man må inneha en ultrasmentalitet for å bli med i en ultrasgruppering.

I denne studien vil nevnte Giulianotti (2002, 2012) utgjøre en viktig rolle med sin pionerartikkel om den moderne fotballens nye tribunekulturer, og vil utgjøre et viktig analytisk rammeverk i kapittel 3.

”For tradisjonelle/varme supportere er det ikke mulig å tilegne seg subkulturell kapital ved å kjøpe de siste klubbproduktene som er tilgjengelig på markedet”, (Giulianotti, 2012: 49). Snarere er det noe som kan virke som ringeakt fra ultras mot andre supportere/tilhengere/fans/flanører. Tilhengere og fans med nye drakter blir foraktelig betegnet som *”julgran”*, og flanører blir betegnet som medgangssupportere eller det noe mer direkte: *”horor”*. En supporter støtter klubben fordi han⁸ føler seg forpliktet til å gjøre det. *”I med- och motgång”*. Dette gir en høyere subkulturell kapital, man anses mer som en ”ekte” supporter om man har støttet klubben også i motgang. Denne måten å støtte et fotballag kan sees på – som den franske professoren i etnologi Christian Bromberger gjør – som en rituell krig. Ultras kan ses på (av seg selv, i det minste) som de ”ekte” supporterne, som sitter i det

⁷ Radmann, A. (2013) viser at dette også er tilfellet med hooliganisme i sin avhandling *Huliganlandskapet*. Her velger han å kategorisere sosiale medier som eksempelvis facebook og youtube som nymedia. Boka *The Youtube Reader* av Snickars, P. & Vonderau, P. (Red.) (2009) ser også på sosiale medier og deres implikasjon på samfunnets kommunikasjonsmidler.

⁸ Jeg bruker hannkjønn, ettersom det utelukkende er hannkjønn i Ultras Malmö.

Bromberger kaller *sannhetens områder*⁹, og driver laget frem på banen fra sin posisjon bak målene, mens vanlige supportere på langsiden ikke utgjør noen støttende kraft (Bromberger, Hayot & Mariottini, 1993).

Det finnes ingen felles europeisk ultrascene. Man kan likevel si at det finnes visse fellesnevner, felles verdier for slike grupperinger. Disse er inspirert hovedsakelig av en sydeuropeisk måte å støtte laget sitt på, og arbeider for å organisere en bedre og mer tradisjonell atmosfære på fotballstadioner, slik at de på best kreativ måte kan utøve support. I tillegg til at ultras kan sies å ha lignende ideer om hva som er god supporterkultur til felles, fremmer de samtidig en felles motstand mot den ”moderne” fotballen, og det den innebærer av det Giulianotti (2012) kaller *hyperkommodifisering*¹⁰ (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010). ”(...)In sweden [sic] the supporter scene is basically divided between hooligan firms, ultra groups and official supporters associations. Most clubs in the higher leagues have official supporters associations but only the bigger clubs have (...) ultra-groups. It is also common with groups only focusing on coreographies [sic] without calling themselves official ultra-groups” (Ultras-Tifo.net, 2010). Ut fra dette kan man forstå at hvert fall svenske ultras selv regner seg selv som en faktor på den svenske supporterscenen.

1.4 Problemstillinger

Supporterne (herunder; ultras) kan anses som den mest ”moralske korrekte” av tilskueridentitetene (Hognestad, 2012). ”Ultras skiller seg fra resten av publikum ved at de er mer dedikerte og engasjerte” (Dal Lago & De Biasi, 1994). Ultras Malmö ønsker alltid å støtte klubben til det ytterste, gjennom sang, flagg, tifo, bannere, og i visse tilfeller pyroteknikk (Rex Scania, 2009). Min mening, basert på observasjoner gjort under Malmö FFs kamper, støtter oppfatningen av ultras som de mest aktive og engasjerte på tribunen.

Et spørsmål som må stilles er (1) *hva (og hvem) er ultras?* Innledningsvis er det redegjort for ultras’ bakgrunn, samt hvilke ultrasgrupperinger som er tilknyttet Malmö FF.

⁹ Dette uttrykket kan tenkes å spille på det senere nevnte begrepet supporterkulturell kapital, og den oppfatningen ultras deler; det at ekte (les: ultras) fans står på ståplastribunen på kortsiden, de mer *moderne* supporterne (det King (2002) kaller *new consumer fans*) oppholder seg på sitttribunen, tradisjonelt plassert på langsiden.

¹⁰ *Kommodifisering*; prosess der en gjenstand eller en sosiologisk praksis innehar en mer fremtredende bytteverdi på markedet. Når et fenomen eller sosial praksis blir underlagt en markedslogikk (Giulianotti, 2012). Mer om dette i kapittel 5.

Leseren har kanskje også allerede fått en relativt god forståelse av hva undertegnede mener ultras er. Fossum beskriver to sentrale elementer ved den norske ultraskulturen: *stemningen på tribunen*, og *motstanden mot fotballens økende kommersialisering* (Fossum, 2012: 173). Det første av disse elementene har jeg satt i sammenheng med det som kalles ultrasmentaliteten. (2) *Hva er ultrasmentalitet?* Videre er motstanden mot den økende kommersialiseringen et sentralt aspekt ved det å være en del av ultras. (3) *Hva innebærer den moderne fotballen, og hva innebærer motstanden mot den?* I tillegg vil oppgaven undersøke denne subkulturens relasjon til andre instanser innenfor fotballen, eksempelvis mediene, klubber og forbund, med fokus på stigmatisering. Min førforståelse var at tingene blir blåst ut av proporsjoner når det gjelder såkalte risikosupportere, særlig fra media. (4) *Hvorfor bør man være forsiktig med å stigmatisere og stemple ultras som risikosupportere?*

Disse spørsmålene henger sammen med hverandre. En viktig del av ultrasmentaliteten er motstanden mot den moderne fotballen (ibid.). Framveksten av denne fører med seg nye typer tilskuere, og medienes behov er blitt viktigere enn supporterernes behov. Kommersialiseringen av fotball har bidratt til økende billettpriser, globale tilhengerskarer og hardere restriksjoner mot utagerende former for supporterkultur. En utbredt oppfatning er at den moderne fotballen på mange måter kan sies å true den egentlige supporterkulturen (Hjelseth, 2012). Stemmer dette? Ultras Malmö oppfatter det i alle fall slik. Supporterkulturen (les: ultras) stigmatiseres, men som Klinge (2007, 2012) viser, bidrar ultras' diskurs og ultras' mentalitet til at de også stigmatiserer seg selv. Sammen vil de ovenfornevnte spørsmålsformuleringene forhåpentligvis kulminere i ett svar på følgende problemformulering: (5) *hvilken rolle spiller ultras i det svenske supporterlandskapet?*

1.5 Tidligere forskning

Forskning på supporterkultur har vokst frem som et samfunnsfaglig nisjefelt. Som det som skal være fotballens hjemland, har England og Storbritannia vært en faglig drivkraft på dette området. Samfunnsfaglig litteratur omhandlende supporterkultur i 80- og 90-tallets England var preget av voldelig atferd, som direkte førte til engasjementet av samfunnsforskere for å få bukt med de eksisterende problemene i engelsk supporterkultur. Dette kan tolkes som en underbygging av Spaaijs (2006) påstand om at *hooliganisme* er

gjenstand for en uforholdsmessig stor del av forskning på supporterkultur. Særlig ledende innenfor denne retningen var Eric Dunning (1988¹¹) og den såkalte Leicesterskolen.

På 90-tallet endret fokuset seg, fra en rasjonalistisk tilnærming til fenomenet hooliganisme, til en mer etnografisk tilnærming med fokus på mening og identitet. Gjennom spesielt Richard Giulianotti (2004¹²) og Gary Armstrong (1998¹³) ble det viktigere å fokusere på identitet, mening, lidenskap og engasjement innenfor supporterkulturen, snarere enn volden (1997¹⁴, 2001). Forskere som Eduardo Archetti (1985, 1999, 2003¹⁵) og Hans Hognestad (1995¹⁶) videreførte forskningen på dette feltet ved å se på fotballens relasjon til lokal identitet. Videre har blant annet de nevnte Giulianotti, Armstrong og Archetti påpekt viktigheten av supportertermiljøets kompleksitet, og diskutert metodiske fordeler ved langvarig feltarbeid, noe som åpner for en bredere tilnærming til fotballkulturen. De sistnevnte har særlig fokusert på fotball som en arena som skaper sosial og kollektiv identitet.

Forskning vedrørende ultraskulturen har også endret seg. Der man tidligere la fokuset på at ultras kunne sies å være den italienske versjonen av *hooligans*, der politisk ekstremitet delvis utgjorde det primære sentra, fokuserer man nå heller på samhörighet og klubbtilknytning (Dal Lago & De Biasi, 1994, i Fossum, 2009). Dette nyere fokuset er til hjelp for meg i dette arbeidet.

Det er så vidt meg bekjent skrevet to norske oppgaver om ultras. Klinge (2007) fokuserte på italienske ultras identitet og stigmatiseringen man opplever av å være en del av en subkultur som gjerne tilskrives en voldelig profil. I tillegg kommer det fram i hans avhandling at ultras til en viss grad stigmatiserer seg selv, ved å legitimere sine egne handlinger. Videre opplevde han sjeldent voldelig atferd i sitt arbeid. Fossum (2009) sitt

¹¹ Dunning, E., Murphy, P. & Williams, J. (1988): *The Roots of Football Hooliganism: An Historical and Sociological Study*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.

¹² Giulianotti, R. (2004): *Sport and Modern Social Theorists: Theorizing Homo Ludens*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

¹³ Armstrong, G. (1998): *Football Hooligans: Knowing the score*. Oxford: Berg.

¹⁴ Armstrong, G. & Giulianotti, R. (1997): *Entering the Field: New Perspective on World Football*. Oxford: Berg.

¹⁵ Archetti, E. (1985): "Fotball og Nasjonalt etos", i Olsen, E.: *Fotball: Mer enn et Spill*. Oslo: Cappelens Forlag.

Archetti, E. (1999): *Masculinities. Football, polo and the tango in Argentina*. Oxford: Berg.

Archetti, E. & Dyck, N. (2003): *Sport, Dance and Embodied Identities*. Oxford: Berg.

¹⁶ Hognestad, H. K. (1995): *The Jambo Experience: Identity, meaning and social practice among supporters of Hearts of Midlothian Football Club*. Oslo: Universitetet i Oslo.

arbeid med norske ultrasgrupperinger er også til hjelp i denne oppgaven. Både fordi det er en av få oppgaver om nordiske ultrasgrupperinger (jeg har ikke funnet noen tilsvarende omhandlende svenske ultras), og fordi den tar opp konfliktene ultras opplever med andre grupper, forbund, klubber og politi.

Nettopp motstanden mot den moderne fotballen finnes det derimot en god del relevant forskning om. Hjelseth (2006) fokuserer på fotballens kommersialisering og supporterens innflytelsesmuligheter og forhandlinger i forhold til dette. Han viser at ettersom barnefamilier kan sies å være de nye ideelle tilskuerne¹⁷, blir utagerende og ”avvikende” supporteratferd offer for stadig strengere restriksjoner og sanksjoner. Jeg mener at fotballen står ovenfor et veiskille, der man må ta hensyn til flere ulike tilskuergrupperinger, og at med dagens sviktende publikumstall har man ikke råd til å utelukke noen.

Flere av bidragene i antologien *Kampen om Tribunen* (redigert av Hognestad og Hjelseth, 2012) har vært relevante i forhold til min egen analyse av dagens moderne fotball.. Jeg må også nevne rapporten *Overview of the Ultra Culture Phenomenon in the Council of Europe member states in 2009* (2010) skrevet av professor Gunther A. Pilz og hans prosjektmedarbeider Franciska Wölki-Schumacher ved instituttet for *Sportwissenschaft* (idrettsvitenskap) ved Leibniz Universität Hanover. Denne rapporten gir en god oversikt over fenomenet ultras over hele Europa.

Hva gjelder Sverige og svensk fotballforskning finnes det også miljø hvor forskning er til hjelp for denne oppgavens problemstillinger. Særlig er arbeidene til Torbjörn Andersson viktige for meg i dette arbeidet, og da spesielt verkene som går på svensk supporter kulturs historie og forandring (1998, skrevet sammen med Aage Radmann), og svensk klubbkultur og identitet gjennom femti år (2011). I tillegg er arbeidene til Radmann (2012, 2013) viktige i relasjon til denne avhandlingen, særlig med tanke på et medieperspektiv.

1.6 Avhandlingens disposisjon

Denne oppgaven består av sju kapitler. Strukturen i avhandlingen er teoretisk basert, men vil krydres med sitater fra informanter og observasjoner fra aktører knyttet til

¹⁷ Det bør påpekes at det er slik det oppfattes fra nettopp de utagerende og ”avvikende” supporterne, og ikke nødvendigvis gjenspeiler fakta. Det som dog er faktum er at eksempelvis høyere billettpriser kan sies å være et middel for å marginalisere nevnte aktive supportere, og heller favorisere mer bemedlede familiesupportere.

forskningsfeltet. Det vil redegjøres for problematiske områder knyttet til ultras spesielt, eksemplifisert stort sett gjennom Ultras Malmö, men også til supporterkultur generelt, særlig med tilknytning til dagens kommersielle fotball.

Kapittel 1: Innledning vil utgjøre en inngang til ultrascenen i Malmö ved hjelp av egne observasjoner, samt redegjørelse av ultraskulturens opprinnelse og verdier, og hvilke aktører som er aktive pådrivere for denne kulturen i Malmö. Videre vil det følge en redegjørelse av mine problemstillinger, tidligere forskning relatert til denne avhandlingen, og en disposisjon over denne.

Kapittel 2 vil ta for seg avhandlingens metodiske valg, utførelser og tilnærminger, der jeg redegjør for valget av benyttelse av metodene deltakende observasjon og kvalitative intervjuer, samt de implikasjoner dette måtte medføre. Dette vil blant annet si hvilken rolle jeg inntar i forhold til subjektene som benyttes i denne oppgaven.

Oppgavens tredje kapittel: *Teori, analyse og empiri* vil omhandle de sosiologiske og sosialantropologiske teoriene anvendt i denne oppgaven. Etersom jeg tar i bruk et flertall teorier i avhandlingen, vil det først komme en redegjørelse for dette valget. Deretter følger en oversikt over teoriene som benyttes, og hvorfor disse benyttes. Teoriene som beskrives er Erving Goffmans *symbolske interaksjonisme* (1974) og *stigma* (1963), og Stuart Halls tanker om *identitet* (1996). Videre vil også forskjellige kategoriseringer vedrørende supporterkultur spille en rolle i dette kapittelet. Dette dels fordi jeg føler det vil hjelpe både meg og leseren å forstå ultras plassering i supporterlandskapet, dels fordi noen former for kategorisering lett kan føre til stigmatisering, som er en stor del av avhandlingen. Den rådende formen for slik kategorisering av supportere blant ordensmyndigheter; skillet mellom *risiko* og *ikke-rikosupporter* blir viet stor plass, det samme gjelder Giulianottis (2002, 2012) taksonomi over den moderne fotballens nye tilskueridentiteter. Kapittelet avsluttes med en introduksjon til det påfølgende kapittelet, der fokuset blir lagt på ultras som fenomen, demografi og uniformering.

Det fjerde kapittelet er kalt *Ultras mentalitet*, og vil ta for seg alle aspekter ved ultraskulturen, med delvise unntak av deres motstand mot kommersialiseringen av fotballen og kulturens relasjon til mediene, ordensmakter, klubb og forbund. Kapittelet vil i grove trekk følge malen skissert opp av Pilz og Wölki-Schumachers *Overview of the Ultra Culture Phenomenon in the Council of Europe member states in 2009* (2010). Jeg vil herved sikre at jeg får dekket flest mulig aspekter ved ultraskulturen. Områder som tas opp i dette kapittelet

er blant annet ultras' verdier, struktur, aktiviteter, rivalisering, problemområder og selvregulering. Dette vil forsøkes å settes inn i en internasjonal kontekst og også med sterk relasjon til ultrasmiljøet rundt Malmö FF.

Kapittel 5: Mot den moderna fotballen tar opp en av de viktigste verdiene i ultras' mentalitet; motstanden mot den stadig økende kommersialiseringen av toppfotballen. Først og fremst redegjøres det for hva ultras mener den moderne fotballen er, når den oppstod og hva motstand mot den innebærer. Deretter ser jeg på klubbens tiltak for å tilpasse seg, samt ultras' tiltak for å motarbeide inntøget av kommersialisering. Hjelseths (2006) begreper *kommodifisering* og *spektakularisering* er viktige aspekter som vil redegjøres for. Videre beskrives den kanskje viktigste og mest spesielle (i europeisk målestokk hva gjelder klubbdrift) regelen i svensk idrett, 51 % - regelen. Denne regelen kan man hevde utgjør en hjørnestein i ultras' motstand mot den moderne fotballen. Avslutningsvis tar jeg opp det som forhåpentligvis er en rød tråd gjennom hele kapittelet, nemlig ultras' rolle i en mer kommersialisert fotball som sliter med nedadgående tilskuertall.

Det sjette kapittelet i denne avhandlingen er kalt *Stigmatisering av supportere* og vil ta for seg relasjonene mellom ultras og mediene, ultras og det Svenska Fotbollsforbundet og ultras og klubben Malmö FFs ledelse. Til en viss grad diskuteres også forholdet mellom ultras og andre tilskuere og ultras og ordensmakten. Jeg argumenterer i dette kapittelet for at ultras ofte blir underlagt hardere restriksjoner enn hva som strengt tatt er nødvendig, fordi de har fått merkelappen "risikosupporter" på seg. Dette belyses gjennom tre eksempler omhandlende publikums- og supporterkontroverser tilknyttet miljøet rundt Malmö FF. Avslutningsvis problematiseres hvilken rolle ultras' verdier og hvordan de fremstiller seg selv har i relasjonene med disse andre aktørene.

Avhandlingens avslutning vil ta for seg det veiskille jeg mener dagens fotball står overfor, særlig med tanke på publikumssammensetning, der jeg argumenterer for mer kommunikasjon mellom ultras, klubb, forbund og medier. Det har blitt tatt små steg, men mine funn viser at det fortsatt er en lang vei å gå. I vedlegget finnes blant annet intervjuguide, *Ultra Manifesto*, samt Malmö FFs forslag om obligatorisk busstur til bortekampen mot Helsingborgs IF.

Kapittel 2:

Metodisk grunnlag

2.1 Bakgrunn for valg av metoder

Vitenskapelige metoder forteller hvordan man kan tilegne seg kunnskap og frembringe teori innen et visst fagområde og hvordan denne kunnskapen og disse teoriene ivaretar vitenskapelige egenskaper og relevans innenfor det gitte feltet. De er et sett av prinsipper som følges for å sikre den faglige forsvarligheten til forskningsvirksomheten. En metode er generelt en systematisk prosess for å nå målet med forskningen (Grønmo, 2010).

Sosialantropologi anses som "*det mest kvalitativt orienterte faget innenfor samfunnsvitenskapen*" (ibid.: 44). En stor del av denne avhandlingens formål var å presentere et innenfraperspektiv på ultrasfenomenet. På bakgrunn av dette er kvalitative metoder mest relevant i forhold til min forskning, der deltakende observasjon dannet utgangspunkt for mitt arbeid. Denne formen for metode ga også muligheter for *svært* ustrukturerte kvalitative intervjuer, som også dannet grunnlaget for denne avhandlingen, dog i mindre grad.

Jeg har alltid hatt en sterk interesse for fotball, og i særlig grad engelsk sådan. I løpet av mine år på HiT avd. Bø, har interessen for supporterkultur blitt vekket, og når oppgaven skulle skrives var det ingen tvil om hva jeg skulle gjøre til gjenstand for min forskning. Valget falt på svensk supporterkultur, i stor grad basert på at jeg håpet å finne mer kontroverser i Sverige enn jeg ville gjort i for eksempel Norge. I utgangspunktet skulle denne avhandlingen dekke alle former for det som kan kalles svensk "risikosupporterkultur", der det som i mediene er kjent som hooligans¹⁸, casuals og ultras skulle dekkes. På den tiden framstod ultras for meg som en form for latinskinspirert form for hooliganisme. En uke ut i mitt feltarbeid hadde det inntrykket endret seg. Da hadde jeg deltatt på parkfest med Ultras

¹⁸ På meg virker det som om den generelle konsensus er at hooligans er et begrep som omfatter visse personer. Men det finnes svært få som beskriver seg selv som hooligans. Snarere mener jeg hooliganisme beskriver visse former for normdivergerende oppførsel, og slik sett kan ultras også i visse tilfeller henfalle til hooliganisme. Det er handlingene som bør bestemmes om man skal stigmatiseres som en risikosupporter, ikke hvordan man oppfattes. Videre bør det dras mer spesifikke skillelinjer mellom hva som konstituerer de ulike supportergruppene under paraplyen risikosupporter i mediene. Begrepet hooligans er tidligere særlig benyttet i mediene, men jeg mener det bør bort i alle sammenhenger, og snarere bør casualsatferd og ultrasatferd skilles mye klarere.

Malmö, og med egne øyne sett hvor viktige de var for svensk tribuneliv. Dette førte til en helt ny retning for denne studien, der ultras skulle presenteres. Dette mener jeg har vist seg å være et lurt trekk, da jeg ved å forske på ultras har fått en økt bevissthet ikke bare omhandlende hva og hvem de er, men jeg har også blitt mer observant på en del av de økonomiske endringene som foregår i dagens fotball, og også hvordan ultras ofte fremstilles av medier, klubber og forbund. Sistnevnte element i stor grad, ettersom jeg selv, selv med det man kan kalle brukbare kunnskap og glødende interesse for supporterkultur hadde fått et veldig feil inntrykk av ultras. Dette er noe av det essensielle ved kvalitativ forskning, da denne kan være uforutsigbar og kreve justering av handlinger, ideer og kanskje også hele prosjektet i møtet med feltet (Tjora, 2009).

Mitt behov for tilstedeværelse i forhold til denne masteroppgaven er en annen grunn til at valget falt på kvalitative metoder, der deltakende observasjon og ustrukturerte kvalitative intervjuer forutsetter en stor del av dette.

2.2 Deltakende observasjon

“It was then and still is my belief that any group of persons - prisoners, primitives, pilots, or patients - develop a life of their own that becomes meaningful, reasonable and normal once you get close to it, and that a good way to learn about any of these worlds is to submit oneself in the company of members to the daily round of petty contingencies to which they are subject” (Goffman, 1961, s. ix-x).

Observasjon er en naturlig metode å benytte seg av dersom fenomener skal studeres i sin opprinnelige sammenheng. Det dreier seg om å registrere med våre sanser på en mer disiplinert og veloverveid måte enn hva vanlig er. En slik metode kan bidra til at man kan sanse personers handling og samhandling, men dette stemmer ikke alltid overens med de samme personenes oppfattelse av hva de gjør eller har bedrevet. En handling forklarer ikke seg selv, derfor må handlingene tolkes i forhold til hvem som utfører handlingen, hvor ofte handlingen blir utført og hva slags betydning denne handlingen har. Likeledes må man spørre seg selv: ville den observerte opptre på samme måte dersom han/hun ikke ble observert? (Halvorsen, 2008).

Deltakende observasjon kan være *aktiv* eller *passiv*. I tillegg er det forskjell på *strukturert* og *ustrukturert* og *direkte* eller *indirekte* observasjon. En *aktiv* deltakende

observasjon innebærer at forskeren influerer forskningsfeltet sitt bevisst. Ved *strukturert* observasjon har forskeren bestemt seg på forhånd hvilken kontekst og hvilke aktiviteter som skal observeres, mens ved *ustrukturert* observasjon gjør man ikke dette. Ved direkte observasjon vet de som observeres om at de observeres og hva hensikten er, mens ved indirekte observasjon vet ikke aktørene hva tanken med observasjonen er (ibid.).

Mine observasjoner er stort sett basert på hendelser i forbindelse med Malmö FFs kamper. I perioden august – november 2012 var jeg på 7 kamper, i perioden april – mai 2013 på 4. Dette er kun seriekamper, da verken den svenske cupen eller treningskamper har samme appellen på publikum. Relasjonen mellom ultras og det øvrige publikum var noe jeg ønsket å observere, derfor ble seriekamper prioritert, da disse genererer høyere tilskuertall.

Min form for observasjon kan sies å innta en passiv form, ettersom jeg ikke ønsket å bevisst influere forskningsfeltet. Dog, jeg gjorde det klart for mine objekter hvem jeg var og hva jeg gjorde (direkte observasjon), slik at det kan hende disse ble påvirket likevel. Jeg finner det lite trolig. Det kan også sies at mine observasjoner var strukturerte, i den forbindelse at omlag 80 % av min omgang med ultras var i forbindelse med fotballkamper, noe som legger visse føringer for hvilke aktiviteter som gjennomføres.

Størstedelen av den forskningen som involverer deltakende observasjon kalles *eksplorerende undersøkelse*. Ønsket om innsikt og forståelse av helheten står i fokus, og danner en motsats av hypotesetestende undersøkelse der man er veldig spesifikk og har et begrenset område eller fenomen man ønsker å få svar på (Halvorsen, 2008).

En av svakhetene ved observasjon som en metode er at jeg som forsker kan påvirke det miljøet jeg observerer. Dog kan dette også sies å være en styrke. Ved å benytte denne metoden må jeg tre inn blant de som observeres, og kan slik få en mer innskrenket erfaring av det sosiale systemet. Videre kan man bli så påvirket av miljøet man forsker i, at man til slutt anser seg som en del av det, det blant annet Fangen (2010) kaller "*going native*". Dette vil si at man ikke kan oppnå en helhetlig forståelse på grunn av manglende kritisk distanse til forskningsfeltet. Dette skjer i særlig grad om man forsker på noe man er godt kjent med (Halvorsen, 2008).

Jeg føler jeg har klart å opprettholde en kritisk distanse til mitt forskningsfelt. Dette fordi denne oppgaven har krevet en god del studier av litteratur omhandlende ultras som fenomen, der både negative og positive aspekter blir belyst. I tillegg har diskusjoner med

forskjellige ressurspersoner på feltet hjulpet meg med innsikt jeg har tatt til etterretning – innsikt jeg kanskje eller kanskje ikke hadde ervervet meg på egen hånd. I kapittel 6 argumenterer jeg både mot den stigmatiseringen jeg hevder ultras påkjennes fra andre aktører, men jeg påpeker også at de ikke akkurat gjør det lettere for seg selv med sine maskuline og aggressive verdier. Den litteraturen som har dannet mye av grunnlaget for denne avhandlingen mener jeg har hjulpet meg til å få et mer helhetlig bilde av ultrasmiljøet, enn hva jeg sannsynligvis ville fått om oppgaven kun hadde basert seg på observasjoner.

Hva gjelder ”going native” mener jeg at selv om jeg nå har et mye mer positivt syn på ultras enn hva jeg hadde før mitt feltarbeid begynte, og kanskje også mye mer positivt syn enn folk flest, er det ting som taler for at jeg ikke har ”gone native”. Selv om Malmö FF nå er mitt favorittlag i Sverige (konkurransen var ikke knallhard) vil jeg aldri kunne bli en del av Ultras Malmö. For dem vil jeg alltid være en innflytter, som ikke vil kunne oppnå samme supporterulturell kapital som dem. Giulianotti (2002, 2012) skriver om viktigheten av lokal tilhørighet for supportere, noe jeg ikke vil kunne oppnå i løpet av ti måneders feltarbeid. Mer om Giulianottis taksonomi over den moderne fotballens tilskueridentiteter finnes i kapittel 3.

Andre vanskeligheter med deltakende observasjon er lav reliabilitet, siden denne metoden ofte ikke er standardisert. Observasjoner regner som dårlig generaliserbart, ettersom det er mer egnet for mindre grupper. Siden det er et fleksibelt opplegg kan det være en fare for at fokuset forspilles under undersøkelsen, at analysen ikke blir gjort i henhold til hva som er ønskelig eller at dataene blir uoversiktelige (Halvorsen, 2008). Samtidig åpner et slikt feltarbeid mulighetene for å skaffe til veie kunnskap gjennom forskerens egne erfaringer. Førstehåndserfaringer kan bidra til å bedre forståelsen og fortolkningen av feltet man forsker på. Data samlet inn via deltakende observasjon er svært sammensatte og vil gi et nyansert bilde av forskningsfeltet. Det at man tar rolle som en deltaker i stedet for en tilskuer, åpner for mer engasjement, da man kan bli kjent med informantene og således får en dypere forståelse av det fenomenet som forskes på (Fangen, 2010). Forskeren kan således få tilgang til sosiale fenomener som ingen har tolket tidligere. Deltakende observasjon er den beste måten å innhente forståelse om den intersubjektive konstruksjonen av virkeligheten. Her får man se verden slik verden er, ikke slik noen har tolket at verden er. *”Om man skal si det enkelt, kan man tenke seg at vi med observasjon studerer det folk gjør, mens man i intervjuer studerer det folk sier (at de gjør)”* (Tjora, 2010, s. 38-39).

2.3 Kvalitative intervjuer

Kvalitative metoder viser til fremgangsmåter å innhente kvalitative data (Korsnes et al., 1997). Samtalen eller informantintervjuet er en godt brukt kvalitativ metode. Et slikt intervju er definert som en prosess der en forsker og deltaker samtaler i konversasjon fokusert på spørsmål med relevans til et forskningsprosjekt (Merriam, 2009). Dette skjer muntlig og intervjueren skal la samtalen flyte (såkalt ustrukturert intervju) og la den andre føre samtalen. Dette er en relevant metode når intervjueren har interesser av å granske fenomener som har skjedd tidligere (Halvorsen, 2008).

De intervjuene jeg gjennomførte foregikk før, under og etter kamper, og kan sammenlignes med samtaler. Et intervju ble gjennomført i forbindelse med parkfesten før kampen mot Mjällby AIF den 1. september 2012, under kampen, og den påfølgende festen. Her ble det ført samtaler med Filip Lindblad, talsmann for Supras Malmö, Gustav Svensson, drifter av bloggen *Football and Brew* og medlem av Supras Malmö, og Marcus von Anka, Oliver Jeppson og Erik Olsson fra henholdsvis Supras Malmö og Rex Scania. Senere ble det ført samtaler med Filip Lindblad på treningsmanifestasjonen dagen før bortekampen mot Helsingborgs IF (23. september 2012), med Gustav Svensson i forkant av nevnte oppgjør (24. september 2012), og forkant av hjemmekampen mot Djurgårdens IF 26. oktober 2012 og under kampen med Filip Lindblad. Et kort, veldig ustrukturert intervju ble gjennomført med Filip Lindblad og Joey Pep den 8. mars 2013.

Slike ustrukturerte intervjuer springer ut fra en intervjuguide, en liste over aktuelle spørsmål og temaer utformet fra problemstillingen eller hovedtemaet. Intervjuguiden kan endres underveis, på bakgrunn av erfaringer fra tidligere intervju. Ulempen ved et slikt fleksibelt opplegg er at informantene får forskjellige spørsmål på forskjellige måter. Men samtidig kan problemstillingen eksponeres fra flere nyanserte synsvinkler og slik skape en bredere helhet. Ustrukturerte intervjuer skal være uformelle og ikke følge et standardisert opplegg med preformulerte spørsmål, men i stedet følge samtalen og svarene informanten gir. Dette kan gi problemer med klassifikasjonen og kategoriseringen på et senere tidspunkt og kan være svært tidkrevende. Likevel er det positive sider, ved at informanten ikke drives inn på et bestemt tankespor, men kan uttrykke seg friere (ibid.).

I tillegg til ustrukturerte intervju benyttet jeg meg også av metoden gruppeintervju, eller fokusgrupper. Dette forekom når samtalen ble holdt mellom meg og flere andre personer. Dette kan være effektivt i forhold til innsamling av data fordi man får mer informasjon

samtidig. Videre kan det også virke mindre skummelt enn et en-til-en intervju. Fokusgrupper gir mulighet til å fange opp flere persepsjoner og forståelser under en setting. Samtidig kan diskusjonen styres inn på relevante forhåndsbestemte temaer. I tillegg gir det en sjanse til å observere hvordan informantene interagerer med hverandre, noe man ikke får i ustrukturerte intervju.

Jeg må påpeke at jeg i denne oppgaven ikke fikk muligheten til å gjennomføre så mange kvalitative intervjuer som håpet. Delvis det faktum at de informantene jeg hadde etablert kontakt med var vanskelige å få tak i, delvis språklige vanskeligheter. Det sistnevnte punktet gjorde at flere av mine informanter ble nervøse for eventuelle misforståelser, og henviste med videre til diverse internettsider og – fora der deres meninger som gruppering var fastlagt. Det slår meg at disse grupperingene er svært forsiktige med hva de skulle uttale seg om til en masterstudent fra Norge. Dette er mye av grunnen til at denne oppgaven har så mange internettkilder, ettersom jeg fikk beskjed om å sjekke disse når det gjaldt spørsmål. Noen intervjuer fikk jeg dog gjennomført (som nevnt ovenfor), og kombinert med de internettkildene jeg fikk tips om (som i høyeste grad viste seg å være relevante), mener jeg resultatet absolutt har blitt bra.

2.4 Refleksjoner rundt min rolle og posisjon i forskningsfeltet

Det er visse temaer som bør diskuteres og reflekteres over i mitt feltarbeid med ultras. I kapittel 3 vil det forekomme en demografi over ultras, både i Europa og Sverige spesielt. Noen punkter følger: gjennomsnittsalderen for europeiske ultras ligger på omkring 20 år, der flestparten faller innenfor alderskategorien 16/17-25. Videre består denne supporterscenen hovedsakelig av menn, og i mange land inneholder ultrasgrupperinger også et stort antall elever og studenter (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010). Det faktum at jeg er en 24 år gammel mannlig student, kan da kanskje tenkes å gjøre meg mer positivt innstilt overfor ultras enn om min alder, okkupasjon eller mitt kjønn var annerledes. I og med denne likhet i alder etc. vil det sannsynligvis være lettere å relatere til- og kanskje også kommunisere med ultras, enn om jeg eksempelvis var kvinne. Dette punktet kan ha noe med tilgang til feltet å gjøre. I sitt arbeid med norske ultras tar Fossum (2009) opp denne problematikken, med tanke på at hun som kvinne skulle forske på et mannsdominert miljø. Selv om hun ikke ble forventet å skulle være like aktiv på tribunen, kunne hun – på bakgrunn av kjønn – ekskluderes fra *”aktiviteter og ritualer forbeholdt menn, og dermed gå glipp av verdifulle innsikter”* (Fossum, 2009: 31).

Også aldersaspektet er viktig å ta opp, særlig sett i lys av den tidligere nevnte utviklingen av den moderne fotballen. Som nevnt kan ultras sies å være et produkt av dette, og eldre tilskuere som for eksempel vokste opp med en mer britisk tilnærming til supporterkultur, kan kanskje streve med å forstå hva ultras' mentalitet handler om (Andersson, e-mail, 2/1-2013).

Ultras fremstår for meg som en svært viktig del av svensk tribuneliv. Jeg ønsker imidlertid å påpeke at dette ikke er en forforståelse, snarere en holdning jeg har fått under mitt arbeide i Malmö. Videre ønsker jeg å redegjøre for hvorfor mitt standpunkt til ultras er som det er. Det kan best oppsummeres i ett ord: engasjement. Som yngre redusertes min interesse for mitt lokale norske lag på et relativt tidlig tidspunkt. På bakgrunn av mine bosteder, burde jeg hatt varmere følelser for først og fremst Lyn Fotball, og også Odd Grenland. Det er ikke tilfelle. Interessen for norsk klubb fotball er erstattet av en interesse for europeisk klubb fotball, og som mange andre nordmenn, engelsk klubb fotball. Min nåværende interesse for norsk fotball kan sammenlignes med en flanørs lojalitet, jeg synes det er moro når et norsk lag mot formodning gjør det bra i europeisk målestokk, og jeg setter pris på klubber som slipper til ungt og lokalt talent. Men det er også alt.

Derfor ble jeg svært positivt overrasket over engasjementet som utspilte seg rundt Malmö FF, særlig fra ultras. For meg var dette noe helt nytt, og jeg må innrømme det – ganske imponerende. Norsk og svensk klubb fotball er omtrent like svake på et fotballmessig nivå, men engasjementet jeg opplevde rundt Malmö FF har jeg ikke sett maken til i Norge.

Det må også nevnes noe kort om språklige vanskeligheter. I Malmö prates det *skånska*, som antakeligvis er den vanskeligste formen for svensk. Det er i hvert fall min erfaring. Dette skapte utfordringer særlig i starten av feltarbeidet, der også engelsk og kroppsspråk ble heftig benyttet. Og problemene gikk begge veier, da min norske dialekt ikke var så enkel å forstå som jeg først trodde. Det skal sies at både min forståelse av skånsk, og min moderering av den norske dialekten har begrenset de språklige forskjellene en hel del. Dette har også begrenset eventuell feilinformasjon jeg kan ha innhentet under de tidligere intervjuene, da mange av de samme spørsmålene ble stilt om igjen da min norsk hadde utviklet seg til å bli en mer forståelig *cirkusdirektör/dansbandsvenska*.

På bakgrunn av det som er skrevet tidligere i denne delen, kan min positive innstilling overfor ultras kanskje misforstås som at jeg har "gone native". For å si det som Hognestad (2012): "*Me kjem ikkje frå Mars. Me er på ulike vis både deltakarar og tilskuarar i (...) feltet. Samstundes er det ingen her som reknar seg som del av dei spesifikke miljøa som vert*

analyserte” (Hognestad, 2012: 10). Med en iboende sterk fotballinteresse er det vanskelig å holde seg upåvirket, og jeg kan ærlig si at jeg har mye sterkere positive følelser for Malmö FF enn eksempelvis Helsingborgs IF. Men jeg er ikke, og kommer ikke til å bli medlem av Ultras Malmö. Problematikken omhandlende nærhet og distanse til forskningsfeltet kan selvsagt likevel diskuteres. Samtidig, med mine problemstillinger og min tematikk på denne avhandlingen, føler jeg ikke en eventuell manglende distanse til mine forskningssubjekter er et stort besvær. Mye av poenget er å presentere svensk ultraskultur fra dens perspektiv, og ikke perspektiver presentert gjennom media. Likeledes er de synspunktene og lignende som kommer til uttrykk i denne avhandlingen i stor grad ikke mine.

Kapittel 3:

Teori, analyse og empiri

3.1 Teoretiske tilnærminger

En teori ser på virkeligheten fra et bestemt perspektiv. Oppbygd av et abstrakt språk gjør teorier det mulig å kunne beskrive strukturer, relasjoner og prosesser i sosiale sammenhenger, og kan bidra til at vi forstår forbindelser og belyser sosiale forhold. Videre kan teorier bidra til at vi kan se etablerte sannheter på nye måter, ved hjelp av de nye brillene akkurat denne teorien gir oss (Korsnes, Andersen & Brante, 1997).

Virkeligheten av det man faktisk studerer passer kanskje ikke nødvendigvis med det teoretiske perspektivet man innehar. Derfor er jeg av den oppfatning at teori mer bør sees på som retningslinjer, og at det videre kan være fordelaktig å benytte seg av flere teorier. Ved å bruke flere forskjellige teorier kan man fange opp flere deler av empirien enn hva man ville kunne gjort ved å bare anvende seg av én.

”Selv om vi tar teorier inn i feltet med oss, blir disse bare relevante hvis og når de belyser sosial virkelighet. Dessuten pleier vi å finne svært ofte at det ikke er teoretikerens hele system som så lyser, men hans spredte ideer, hans glimt av innsikt tatt ut av systemisk kontekst og anvendt til spredte data. Slike ideer har en dyd i seg selv, og kan generere nye hypoteser. De selv viser hvordan spredt fakta kan være systematisk tilkoblet! Tilfeldig fordelt gjennom et monstrøst logisk system, ligner de rosiner i en cellulær masse av uspiselig deig. Det er intuisjonen, ikke den logiske koblingen av dem, som pleier å overleve i opplevelsen på feltet” (Turner, 1974, s. 23)¹⁹.

Muligens er det kun fragmenter av en teori som viser seg nyttige, og min tanke er da at ved å benytte seg av flere teorier vil flere fragmenter *”belyse den sosiale virkelighet”*.

Denne avhandlingens teoretiske rammeverk består av teorier knyttet til identitet, og dennes relasjon til andre aktører i forskningsfeltet. Dette har vært en fellesnevner for nyere forskning knyttet til supporterkultur, både i Norge og også internasjonalt (Hognestad, 2012). I

¹⁹ Egen – noe pompøs – oversettelse.

denne oppgaven vil teorier som belyser identifikasjonsprosesser²⁰, måten man fremstiller seg selv²¹, og hvordan ens identitet kan sees på av andre belyses²². Dette fordi jeg anser disse teoriene som viktige bidragsytere for å besvare mine problemstillinger.

Forhåpentligvis vil dette teoretiske rammeverket bidra til å klargjøre ultraskulturen på en litt annen måte enn hvordan mediene fremstiller dem.

3.2 Erving Goffmans rolleteori

Selv om Erving Goffman (1922-82) var påvirket av teoritradisjonen symbolsk interaksjonisme, står han utenfor de tradisjonelle teoretiske tradisjonene. Han skrev essaysamlinger basert på empiriske studier, og er særlig kjent for sin bruk av teater som metafor. Tanken er at man inntar forskjellige roller avhengig av hvilken kontekst man er i (Korsnes et al., 1997). Avhengig av situasjonen befinner man seg frontstage eller backstage, og i forhold til dette styrer man inntrykkene man gir og avgir. Når man er frontstage spiller man den rollen som er forventet av en. Dette kan for eksempel – med relevans til denne oppgaven – være rollen som en aktiv og deltakende supporter.

En annen viktig del av Goffmans teorier omhandler stolthet, viktigheten av å unngå å ”tape ansikt”, eller hva som skjer om ikke ”ansiktet” er klart til en gitt kontekst. I sine essayer mener han at mennesker strekker seg langt for å beholde ansikt, redde det selv som andre mener man selv har, opprettholde andres inntrykk av seg selv, og at dette skjer ved en impulsiv identifisering med andre følelser (ibid.). Innen en sosial organisasjon (sosialt system) finnes lag av skuespillere som samarbeider om en presentasjon av en gitt situasjon for publikum. Denne presentasjonen inneholder synet på eget lag og publikum, og forutsetter den moralholdning som skal fastholdes på grunn av høflighetsregler. Ofte er det delt mellom bakrommet og scenen (se ovenfor), der bakrommet er der presentasjonen forberedes og scenen der presentasjonen fremføres (Goffman, 1974).

Det er særlig denne forestillingen om lag som føles relevant for meg; denne formen for gruppepsykologi. Goffman mente at man opptrer som en skuespiller med andre aktører som

²⁰ Hall, S. (1996).

²¹ Goffman, E. (1974).

²² Goffman, E. (1963).

publikum. Meningen er alltid å fremstå på en bestemt måte, men ikke alltid en måte som er fordelaktig for en selv. Også det å fremstå på en måte som er innenfor de normene som er satt i den situasjonen eller konteksten man befinner seg i, er viktig (Korsnes et al., 1997). Man oppfører seg annerledes om man er i en begravelse enn når man er tilskuer på en fotballkamp, det er andre ting som aksepteres avhengig av konteksten. Videre er det visse former for oppførsel som er forventet innenfor eksempelvis en ultrasgruppering, som ikke er forventet blant andre tilskuergrupper.

Goffman mente dog at på tross av sine likheter, er det viktig å skille mellom *lag* som sådan, og andre grupper, som en *klikk* eller *gjeng* (Goffman, 1974). Det er særlig hans definisjon av den siste kategorien som appellerer til meg i mitt masterprosjekt. *"Individer kan være bundet sammen formelt eller uformelt i en aksjonsgruppe med sikte på å fremme felles mål ved alle de midler som står til rådighet"* (ibid.: 75). Koblingen til Supras Malmös manifest er nærliggende: *"Supras Malmö är ett alternativ för supportern som vill agera handlingskraftigt och få utlopp för det engagemang och den kreativitet som denne besitter"* (Supras Malmö, 2008). Det er imidlertid kun når de tar i bruk et "dramatisk samarbeide" som et viktig middel for å nå dette målet, at de kan kalles et lag. En slik aksjonsgruppe har også mange andre midler til rådighet for å nå (dette) målet, enten det er ved hjelp av makt eller forhandlingsstyrke. Disse midlene kan vise seg mer eller mindre effektive ved medlemmenes evne til å skape og opprettholde inntrykk (ibid.). *"...Men,"* skriver Goffman, *"utøvelsen av makt eller forhandlingsstyrke gir en gruppe individer en bakgrunn for gruppedannelse som ikke har forbindelse med det forhold at gruppen ved visse anledninger kan tenkes å handle, i dramatisk forstand, som et lag"* (ibid.: 76).

Det er dessuten en faktor det er særdeles viktig å ta med, som lag har til forskjell fra enkeltstående dramaturgisk inntrykksstyring. Denne faktoren er lojalitet, både til laget og lagets medlemmer, og som opprettholder lagets virkelighet (ibid.). Selv om Goffman her nevner at *lag* har dette som en ekstra faktor, ser jeg ingen grunn til at også det Goffman spesifiserer som grupper ikke skulle oppleve lojalitet på samme måte. Goffman støtter selv dette, da han forutsetter at hans teori kunne anvendes på alle sosiale aktiviteter, men at det er spesielt synlig i visse kommersielle settinger (Kivisto & Pittman, 2011).

Hva gjelder Erving Goffman og symbolsk interaksjonisme er det særlig relevant med tanke på måten vi presenterer oss selv i samhandling med andre. Vi fremstår slik de tause forventningene ønsker at vi skal fremstå, noe jeg mener kan være viktig å vurdere i mitt

samspill med svenske ultras. Vi ønsker å gi et bestemt bilde til andre, noe vi må presentere og forsvare (Goffman, 1974).

3.3 Identitet og identifikasjonsprosesser

Identitet er en relasjon til noe eller til noen, og den prosessen der identitet dannes blir av Hall (1996) kalt identifisering. Identifikasjon blir konstruert på bakgrunn av en anerkjennelse av en felles bakgrunn, opprinnelse, felles karakteristikk med andre personer, grupper eller idealer (ibid.). Man identifiserer seg selv gjennom andre.

Det er naturlig for mennesker å lage et skille mellom ”oss” (eller ”vi”) og ”andre” (eller ”dem”) (Duzsak, 2002). Noen mennesker har man noe til felles med, som man ønsker å identifisere seg ved, og andre mennesker har ikke de samme verdiene og interessene. Man trenger grunner for å ønske å høre sammen med noen, og ønske om å ikke høre sammen med andre. Denne formen for sosial inklusjon og eksklusjon kan baseres på verdier, overbevisning, levesett, erfaringer og forventninger. Kun ved å sammenligne oss med andre kan våre egne overbevisninger bygges opp (ibid.).

Duzsaks (2002) tanker samsvarer med Halls (1996). Det er kun gjennom relasjonen til ”den andre”, relasjonen til hva en selv *ikke* er, at ens identitet kan konstrueres. Gjennom hele livet kan identiteten bli en del av identifisering kun basert på denne kapasiteten til inkludering og ekskludering. Så selv om det å identifisere seg med andre kan ses på som inkluderende, er identifisering bygget på makt og ekskludering, og er et resultat av en ”utelukkelsesprosess”. Ved å identifisere oss med noe tar vi da indirekte avstand til noe eller noen, vi lager et skille mellom ”oss” og ”dem”. Identifisering som prosess blir aldri fullført, men er alltid under konstruksjon (Hall, 1996).

Halls (1996) teori om identitet og identitetsdannelse er tidligere blitt benyttet av undertegnede i forbindelse med min bacheloroppgave²³. Denne omhandlet rivalisering i fotball, men poenget ved Halls teori står like godt i relasjon supportergrupperinger i mellom, som mellom supportergrupperinger av forskjellige lag. Om vi tar i bruk det Giulianotti kaller subkulturell kapital (2002) vil Halls poenger tre ytterligere frem. Ultras er en eksklusiv gruppe, der man må inneha samme verdier for å få innpass. Man må ”identifisere” seg med

²³ Iversen, I. (2011): *Når Fotball Blir Hat. Rivalisering: Hva ligger bak?* Bø: Høgskolen i Telemark.

ultras. Videre er ultras ivrige på å skape og opprettholde et skille mellom dem selv og andre tilskueridentiteter. Halls perspektiver på identitet og identifikasjonsprosesser har blitt kalt postmoderne, og etter min mening passer det da fint å applisere dette perspektivet på det som kan sies å være en postmoderne form for supporterkultur, i alle fall i nordeuropeisk målestokk.

Spaaij (2006) skriver at supporterens konstruksjon av sosial identitet må sees på som en dynamisk og kompleks kombinasjon av konkurranseskille (for eksempel å være tøffere eller mer maskulin enn ”de andre”). Spaaijs arbeid omhandler hooliganisme, men vil også kunne appliseres på ultras. Betydningen av å fremstå som maskulin vil redegjøres for på et senere tidspunkt i denne avhandlingen, og denne betydningen spiller også en stor rolle for hvordan ultras oppfattes både av seg selv og andre.

3.4 Stigma

Stigmatisering dreier seg om individets relasjon til andre, hvordan disse andre ser på individet og individets posisjon i et sosialt system.

Stigmatisering vil si å tillegge et individ eller en gruppe negative egenskaper på bakgrunn av en enkelt egenskap eller ett bestemt kjennetegn. Dette kjennetegnet kalles stigma, og stigmatisering kan fremtre på bakgrunn av for eksempel kroppslige skavanker, seksuell legning, etnisk tilhørighet eller sosial posisjon. Begrepet stammer opprinnelig fra antikkens Hellas, der stigma var et tegn som ble kuttet eller brent inn i slavers, kriminelles eller forræderes kropp, for at samfunnet enkelt skulle kunne bevitne deres slette moralske status (Korsnes et al., 1997). Goffman introduserte i 1963 begrepet stigma, som vil si en diskreditering og stereotypisering av individer fra samfunnet. En person stigmatiseres dersom andre reduserer sin oppfatning av denne som en hel person til å være mindreverdige.

Enn videre er stigmatisering en prosess som ved andres reaksjoner ødelegger en normal identitet. Han skriver at de som føler seg stigmatisert på ett område gjerne søker mot andre med det samme stigmaet for å skape et samfunn, mot representanter som kan representere dem utad (Goffman, 1963). Ett eksempel i forhold til min masteroppgave: ultras er plassert i kategorien ”risikosupportere”, og særlig i mediene har det vært flere tilfeller av manglende nyansering rundt kategoriseringene risiko- og ikke-risikosupportere. En slik manglende nyansering kan fremstille ultras på lik linje med det casuals, på tross av at det er

flere forskjeller mellom disse supporterstilene. Enn videre, fordømt og stigmatisert i stort sett alle samfunnslag, kan den da bidra til å skape interesse og øke rekrutteringen til nettopp slike gjenger med risikosupportere. Ved å bli stigmatisert som risikosupporter kan man, i følge Goffmans tanker, søke seg mot andre risikosupportere.

Til sist ønsker jeg å drøfte en tanke Klinge (2007, 2012) tar opp i forhold til ultras identitetskonstruksjon. I *"Capo di Ultras"* (2012) skriver han: *"Noe av det mest gledelige jeg observert, var at gruppene jeg ble kjent med var vesentlig "snillere" enn ryktet til ultras tilsa (...) Det var likevel slik at enkelte i ultrasmiljøet forsvarte voldsbruk ved å benytte begreper og metaforer som lignet svært mye på dem jeg hadde blitt kjent med gjennom å lese samfunnsvitenskapelig litteratur om ultras. Dette fikk meg til å tenke på hvilket potensial samfunnsvitere har til å påvirke ultras selvforståelse og identitetskonstruksjon"* (ibid.: 137-138). Ultras kan ha en tendens til å forherlige vold, og det å fremstå som maskulin og aggressiv regnes som viktig i miljøet. På en slik måte kan man si at ultras opprettholder stereotypiene om seg selv som "risikosupportere" og bidrar til å fastholde på stempelingen og stigmatiseringen de etter mitt syn utsettes for.

Klinges (2007) avhandling viser at det en kort vei fra kategorisering av risiko- og ikke-risikosupportere til stempelingsteori og stigmatisering. I italiensk samfunnsvitenskap skiller man mellom vanlige eller respektable supportere og ultras. Hører man som supporter til en ultrasgruppe, er man ikke en vanlig supporter. Hva enn denne personen foretar seg i sitt sivile liv, vil han aldri kunne være noe annet enn en ultra (Dal Lago & De Biasi, 1994, De Biasi & Lanfranchi 1997, Roversi 1994). Ultras blir dermed plassert utenfor det normale, og avvikene av sosial natur som forårsaker denne behandlingen bør beskrives som stigma (Klinge, 2007).

3.5 Risiko vs. ikke-risikosupportere

I dette kapittelet vil forskjellige aktørers kategorisering av fotballsupportere bli beskrevet. De aktørene det her er snakk om er politi og ordensmakten, samt forskeres egne kategoriseringer (først og fremst Giulianotti, 2002, 2012).

Strukturalistisk tenkning dreier seg om et viktig prinsipp, opposisjonsprinsippet. Dette prinsippet har determinert alle etterfølgende versjoner av denne teoritradisjonen (Korsnes et al., 1997). Uten å gå dypere inn i strukturalismens tankegang, vil jeg anvende dette prinsippet på supporterkulturen, for deretter å avdekke de problemene jeg mener en slik tilnærming til

dette feltet vil medføre. Dessverre er opposisjonsprinsippet ofte allerede benyttet som en tilnærmet retningslinje for hvordan ordens- og styresmakter forholder seg til supporterkultur.

Tidligere ble supportere kategorisert under kategoriene a-, b- og c-supportere, en kategorisering svært utbredt i Europa (Dehlin Wold, 2008). Kategori A-supportere er supportere flest, som er på fotballkampen på grunn av egen interesse, og oppfører seg i henhold til de regler som er satt. På svensk fint beskrevet som ”skötsama supportrar” (Green, 2009). Kategori B-supportere er en mulig trussel. Dette er supportere som kan finne på å lage bråk og uroligheter ”*dersom muligheten byr seg*” (Dehlin Wold, 2008: 33). Dette er supportere i risikosonen (Green, 2009), supportere som lett kan la seg provosere til bråk, eller lett påvirkes av kategori C-supportere (Nordquist, 2008). Kategori C-supportere er i følge Nordquist (2008) kriminelle supportere, som er tilbøyelige til vold, og som ofte bruker fotballkampene som en mulighet til å utøve disse tilbøyelighetene, enten mot andre supportere, politi eller vaktmannskaper. Disse utgjør den største trusselen, og antas å aktivt gå inn for å skape bråk (Dehlin Wold, 2008).

Det er dog en del problemer med slik kategorisering. Vurderingen av hvor ulike individer hører hjemme kan være feil, som igjen kan føre til feilvurderinger i sikkerhet og ulike tilnærmelser. Kategorisering har også en tendens til å overse supporterens atferd i en gitt kontekst, og hvilken reel trussel denne atferden er. Kategoriene er i tillegg dynamiske, hvilket kan innebære at en supporter skifter kategori underveis i kampen (Dehlin Wold, 2008). Eksempelvis kan det hende at supportere kategorisert som A-supportere i kampens hete i forbindelse med et tett derbyoppgjør går over i C-kategorien (Andersson & Radmann, 1998, Green, 2009).

Denne formen for kategorisering er på vei ut, og erstattes av begrepene risiko- og ikke-risikosupporter (Nordquist, 2008). Kategori A-supportere skal nå heretter kalles ikke-risikosupportere, mens kategori B- og C-supportere nå er risikosupportere.

De samme problemene er likevel fortsatt gjeldende. En supporter er et individ som reagerer avhengig av konteksten, og kan reagere ulikt selv under lignende situasjoner. Kategoriene er fortsatt dynamiske, og min tanke er at det finnes personer som kan gå fra å være en ikke-risikosupporter, til å være en risikosupporter, og også tilbake igjen.

En risikosupporter er en person som kan oppfattes å utgjøre en mulig risiko for allmennheten eller oppvise antisosial oppførsel, enten planlagt eller spontant i eller med

tilknytning til fotballarrangement (National Policing Improvement Agency, 2010). Svensk politi sier dette er aggressive og i mange tilfeller kriminelle supportere som, mer ofte enn ikke, benytter seg av fotballkamper for å starte bråk mot ordensvakter, politi eller andre supportergrupper. Innenfor denne gruppen fins supportere som ses på som bråkmakere og ofte blir lett påvirket av de som starter og forsøker å kontrollere bråk. En risikosupporter er vanligvis i alderen 18-25 år, men det finnes også eldre risikosupportere, som dukker opp bare ved viktigere kamper.

Videre har Kommunstyrelsen ved Stockholms Stad (2009) utredet en oversikt over hva som omfatter fotballrelaterte ordensforstyrrelser. Med andre ord, hvilke handlinger som definerer en risikosupporter. Den er som følger:

- Alkohol- eller narkotikapåvirkede personer
- Bruk av pyroteknikk
- Kasting av objekter på banen
- Baneinvasjon
- Bråk inne/utenfor arenaen
- Bråk på vei til og fra kamp
- Organisert bråk mellom firmaer (nettverk av risikosupportere)
- Trusler og trakassering mot ulike aktører innen fotballen (ibid.: 5-6).

Men til syvende og sist er det ikke hvordan man opptrer som betegner om man er en risikosupporter eller ikke. Det er hvordan man blir oppfattet. Risikosupporter betegner vanligvis tilskuere som kan kalles ”hooligans”²⁴, casuals eller ultras (Dehlin Wold, 2008).

Ikke-risikosupportere er de supporterne som – logisk nok – *ikke* utgjør noen sikkerhetsrisiko i forbindelse med fotballkamper. Dette er supportere som har en genuin fotballinteresse og støtter sitt lag. Disse inngår oftest i *hejarklacken* og er veldig viktige for å støtte opp om den positive atferd som skal fremvises (Larsson, Emilsson & Holmback, 2011). Europarådets definisjon er følgende: ”*A person, known or not, who can be regarded as posing no risk to the cause of or contribution to violence or disorder, whether planned or spontaneous, at or in connection with a football event*” (Official Journal of the European Union, 2006).

²⁴ Ordet *hooligan* er satt i hermetegn, ettersom jeg finner en slik merkelapp noe besværlig å bruke. Hooligan er ingen subjektiv merkelapp, de som av andre defineres som hooligan bruker ikke dette ordet om seg selv.

Problemene ved å kategorisere dynamiske kategorier er allerede påpekt. Problemene oppstår videre ettersom det er ordensmakten som definerer dette, slik at man kan være en risikosupporter selv om man ikke har til hensikt – eller noen gang har utgjort noe risiko. Om man legger dette til grunn er det en stor del supportere som ikke blir anerkjent innenfor denne kategorien. Småbarnsfamilier, eldre og kvinner defineres nok oftest som ikke-risikosupportere. Samme gjelder for landslagssupporterne, i alle fall i stor grad skandinaviske.

I et forsøk på å skape en mer positiv tribunekultur i Sverige, bestemte Svenska Spelarforeningen seg i 1995 for å kåre *Årets Supporterklubb*. Fem ulike punkter skulle bedømmes med poeng, på en skala fra minus tre til pluss tre. Kategorien "*Allsång och hejaremsor*" gjaldt sanger både til eget- og motstanderlaget, samt dommertrioen. At dette var noe snodig, bevistes gjennom at AIK – som alltid har hatt ganske stor fanskare – endte bak Trelleborgs FF: "*en förening som knappast ens har någon klack*" (Andersson & Radmann, 1998: 146). Dette beviser videre at hva som er bra tribuneliv er avhengig av om det er fotballforbundet og mediene eller supporterne selv som definerer. Det mener jeg også termene risiko- og ikke-risikosupporter gjør. Andersson og Radmann beskriver best problematikken rundt ovenfornevnte tema når de skriver "*(...) I historiska termer ställdes som så många gånger förr medelklassens gentlemannaideal mot ungdomens expressiva utlevelse (...) Mycket av charmen försvinner om man ska älska alla like mycket*" (ibid.: 146).

Det er vanskelig å finne relevant stoff om ikke-risikosupportere. Dette skyldes delvis, som Spaaij (2006) skriver at store aspekter ved supporterkultur neglisjeres på grunn av alt arbeidet og forskningen som omhandler den andre typen tilskuere. Dog, i en semistrukturalistisk sammenheng er det greit å forstå. Supportere kan deles inn i to deler, en supporter er enten en risiko eller ikke. Eller snarere, supportere kategoriseres inn i to deler, avhengig av om de *antas* å utgjøre en risiko eller ikke.

3.6 Den moderne fotballens tilskuerlandskap

Toppfotballens intensiverte kommersialisering har siden dens begynnelse på 1990-tallet i stor grad influert nyere former for tilskueridentiteter. Å kun møte opp på kamper for å støtte laget er i noen tilfeller ikke lenger nok. Noen må alltid ha den siste hjemme- og bortedrakta, og ser på sin draktgarderobe som et parameter på hvor mye de støtter sin klubb. Andre igjen forakter denne formen for forbrukerkultur. De siste 20 årene har produktet fotball

utviklet seg både som en opposisjon til - men også som en symbiose til en grasrotbasert patriotisme. Denne lidenskapen er nødvendig for fotballens levedyktighet som industri, men samtidig ønsker enhver tilskuer det beste for sitt lag, det være seg kvalifikasjon til europeiske turneringer, serieseier eller cuptriumfer. Ofte alt på en gang. En slik sportslig satsning krever kapital (Hognestad & Hjelseth, 2012).

Ofte er det et stort spenn mellom hvilke verdier tilskuerne har, og hvilke verdier sponsorer og investorer har. Dette kan skape konflikter, ikke bare mellom tilskuere og klubb, men også tilskuergrupperinger i mellom, og innad i slike grupperinger. På den ene siden ønsker man et verdibasert selvstyre, men for å kunne oppnå resultater er man også avhengige av ekstern kapital. Avhengig av hva som er viktigst kan være med på å definere hvilken tilskueridentitet man har.

Giulianotti (2002, 2012) gjør rede for hvilke tilskueridentiteter kommersialiseringen av fotballen har ført med seg. Jeg mener hans taksonomi i høyeste grad har relevans for denne oppgaven, da det å nyansere tilskuerlandskapet i lys av den moderne fotballen både er med på å definere ultras, men også definere motsatsen til disse, og hva ultras ønsker å vise motstand mot. Giulianotti (2002, 2012) vil benyttes som et analytisk rammeverk for å gi meg, og forhåpentligvis leseren, en oversikt over supporterlandskapet.

Ifølge Giulianotti kan dagens moderne fotballtilskuere klassifiseres i fire kategorier. Hovedkriteriet for kategoriseringen er supporterernes type av identifisering med en klubb. De fire tilskuerkategoriene er understøttet av to grunnleggende binære motsetninger: varm – kald, og tradisjonell – forbruker. Derfor er det fire kvadrater hvor tilskuere kan klassifiseres: tradisjonell varm, tradisjonell kald, forbruker varm, forbruker kald. Tradisjonelle tilskuere vil ha en lenger, mer lokal og kulturell identifikasjon med klubben, mens forbrukere vil ha et mer markedsentrert forhold til klubben, med basis i forbruk av klubbens produkter. Jo varmere tilskuerens identifikasjon med klubben er; jo mer intens er solidariteten og identifikasjonen med klubben. Kaldere representerer det motsatte.

Som Giulianotti selv hevder, er denne analysen først og fremst gjeldende toppklubber, særlig de som eies eller kontrolleres av markedsorienterte individer eller foretak. Slike eierskap er mest utbredt i Vest-Europa (med unntak av stadig færre klubber i Frankrike, Tyskland, Skandinavia, Spania og Portugal), og stadig flere klubber i Øst-Europa (ibid.). Således kan man hevde at denne analysen er et produkt av den moderne fotballen og dens kommersialisering. Men selv om Skandinavia nevnes som et område der antallet private

eierskap er i stigning, hevder Torbjörn Andersson (e-mail, 2/1-2013) at Sverige på mange måter holder stand mot fremveksten av eksterne eiere. Den svenske toppfotballen er langt mindre kommersialisert enn i Danmark og til og med i Norge, blant annet med 51 % -regelen. Denne regelen (som vil beskrives og diskuteres senere i dette kapitlet) gjør at det ikke finnes rike onkler i svensk fotball på samme måte som vi kjenner fra for eksempel norsk og engelsk fotball. Andersson hevder derfor at man kanskje ikke kan snakke om passive underholdningskonsumenter i svensk fotball. Min oppfatning er at folk som ser fotball som primært en underholdningskilde finnes overalt.

I *Spela Fotboll, Bondjävlar!* (2011) skriver Andersson at de 14 klubbene i Allsvenskan i 1993, hadde en totalinntekt på 211 millioner svenske kroner. I 2007 hadde den totale inntekten passert drøye milliarder. Dette på tross av at ingen svenske klubber hadde deltatt i den svært økonomisk lukrative turneringen Champions League siden år 2000 (ibid.).

3.6.1 Flanør

Denne kjølige forbrukerrelaterede tilskueren inntar en postmoderne tilskueridentitet gjennom et upersonlig sett av markedsdominerte virtuelle forhold, særlig gjennom medier som fjernsyn og internett. Tradisjonelt sett har flanøren nok kapital i økonomisk, kulturell og utdanningsmessig forstand til å utleve sin kosmopolitiske interesse for fotball (Giulianotti, 2002).

Flanøren har et løsrevet forhold til fotballklubber, selv sin favorittklubb. Han/hun tilhører kun et virtuelt samfunn av individer som velger og vraker hvor preferansene skal ligge til enhver tid. Estetikk og smak spiller større rolle hva gjelder kjøp av fotballrelaterede produkter som drakter og lignende. Videre kan man si at en flanørs naturlige habitat er i stadig økende grad den virtuelle arena, der man ser fotball slik det representeres gjennom tv. Derfor kan man si at tv-fotball er skreddersydd for flanøren. En slik type tilskuer har tynn solidaritet med andre former for tilskuere.

En flanør er ikke kjønns spesifikk, men ofte klassespesifikk. Denne må ha nok økonomisk og kulturell kapital samt *”et utdanningsnivå som inspirerer til en kosmopolitisk interesse for å samle på opplevelser”* (Giulianotti, 2012: 57). Det er lite ekte fellesskapsfølelse hos en flanør, ettersom han/hun ikke ønsker noen tykk form for solidaritet med andre tilskuere. *”Flaneurs evidence the ’transferable loyalties of the postmodern passenger’”*

(Turner, 1999, i Giulianotti, 2002: 40). Slik sett er de ikke bare troende til å skifte fotballklubb, men også å forsake fotball til andre former for underholdning (ibid.).

Som et forsøk på å gjøre sin fotballidentitet mer ekte, kan fanen rakke ned på tilskuere med varmere og mer tradisjonelle kjennetegn. Tradisjonelle tilskuere konstrueres som urtidslevninger: sjåvinister, romantikere, fremmedfiendtlige og aggressive mennesker, som ikke kan forsone seg med fotballens økende kommersialisme (Giulianotti, 2002).

3.6.2 Fan

En moderne fan inntar en varm og forbukerorientert identitet. En slik identitet fordrer ikke nødvendigvis interesse kun til en klubb, men også til enkeltspillere. Fanen utvikler et intimt eller kjærlighetsmessig forhold til klubben eller enkeltspillere. Den moderne fotballen har skapt en større avstand mellom spillere og aktører og deres tilskuere, særlig i de øverste divisjonene. Dette har dannet gode vekstvilkår for fanen, som opplever klubben, dens tradisjoner, stjernespillere og andre supportere gjennom en markedscentrert form for relasjon. Og jo større en klubb er, jo større andel fans har klubben (ibid.).

En fans identifisering med klubb eller spiller autentiseres først og fremst gjennom kjøp av drakter og andre klubbprodukter og betal-TV-kanaler bli viktigere (Giulianotti, 2012).

En slik identitet kan både inneha tykkere og tynnere former for solidaritet. *"I sin tykke form (...) vil en fans forbrukerpraksis være orientert mot å utvikle kollektiv bevissthet og en intensivering av supporterritualene"* (ibid.: 53). Tynnere former for solidaritet kan være eksempelvis å kjøpe aksjer i sin favorittklubb for å demonstrere støtte dersom klubben hører hjemme et annet sted enn der denne tilskueren bor.

En fan forstår og aksepterer det kommersielle inntøget i fotballen, og klubbens overlevelse eller suksess avhenger av finansielle tilskudd fra en variasjon av aktører. Men en fans lojalitet er ikke uavhengig. Om klubben ikke lever opp til forventningene kan fans slutte å støtte klubben. En tykkere form for solidaritet kan vise seg ved at fans samles for å demonstrere mot dårlig lederskap eller dårlige prestasjoner (ibid.). Typisk sett er en fan politisk passiv, har sterk affeksjon for klubb og spillere og oppholder seg ikke på en klubbs geografiske sted (Giulianotti, 2002). En fotballkamp sett live er da bare et unntak fra avstanden spillerne og fansen i mellom, og denne avstanden holdes uansett ved like ved hjelp av midler som hindrer direkte interaksjon. Relasjonen en fan har til en klubb er avhengig av

medier som TV, internett og aviser. Dette vil si at fotballspillere på vestlige lag blir ”kapitalstyrte signifikanter gjennom produkttilknytning, TV-intervjuer og til og med gjennom avstikkere til populærkulturen, som for eksempel popmusikk” (Giulianotti, 2012: 55).

Medienes stadig økende fokus på spilleres privatliv og livsstil, gjør at fanidentiteten presses stadig nærmere en flanøridentitet. Det ustanselige jaget fra TV og aviser etter noe bedre kan føre til at spillere raskt blir regnet som ”ute”, noe som igjen fører til press på fanens varme identifisering med spillere (Giulianotti, 2002).

3.6.3 Tilhenger

Tilskuere med tradisjonelle verdier og kjølig intensitet kalles av Giulianotti (2012) tilhengere. Som fanen er de ikke nødvendigvis bare tilhengere av klubber, men også spillere, managere og andre aktører på fotballarenaen. Videre følger ikke en tilhenger kun med på én klubb konstant, men monitorerer utviklingen til flere klubber som han/hun opplever en positiv draging mot. I en norsk kontekst kan man si at norske tilskuere er tilhengere av lag fra andre nasjonale ligaer, fortrinnsvis den engelske, samtidig som man er supporter eller tilhenger av ett norsk lag. I Sverige derimot går det å holde på ett utenlandsk lag ofte på bekostning av ett nasjonalt lag. Mens det i Norge er en ”både og”-holdning, er det i Sverige mer ett ”enten eller” (Andersson, 2012).

Med dette lagt til grunn er det klart at tilhengeren skaper seg en slik identitet gjennom indirekte felleskap, ofte gjennom medier som TV, internett og aviser. Som tilhenger kan man vise både en tykkere og en tynnere form for solidaritet. Den tykkere formen går på å forme vennsksapsrelasjoner klubbens supportergrupperinger i mellom, mens den tynnere formen går på det å bli tiltrukket av en klubb på grunn av dens historiske bånd til tilhengerens favorittklubb, eller en klubbs ideologi. Disse formene for solidaritet er sjeldent økonomisk lønnsomme, de er snarere symbolske bytterelasjoner tilskueren og dennes. En klubb mottar en tilhengers støtte, og tilbyr i gjengjeld noe som stemmer overens med tilhengerens verdier og habitus (Giulianotti, 2012).

Begrepet ”reiridentiteter” brukes for å forklare hvorfor og hvordan tilhengeren forsøker å ”integre ulike lojaliteter” (ibid.: 51). I stedet for en strukturert pyramide av lojaliteter, er en tilhengers lojaliteter sammensatt uten opplagte retningslinjer, og det er bare vedkommende selv som har oversikt. En slik form for identitet gjør det mulig for tilhengeren

å ha forskjellige favorittklubber og – spillere i varierte sammenhenger, og holder fotballinteressen ved like (Giulianotti, 2002). Noe annet som skiller tilhengeren fra den siste tilskueridentiteten er at førstnevnte ikke nødvendigvis befinner seg innenfor klubben og lokalmiljøet. Fotballsteder er i stedet mer en praktisk innretning med lite symbolsk verdi, der det nå og da foregår noe innenfor tilhengerens interessefelt, før det er borte igjen. I sin tykkere form for solidaritet kan favorittklubbens geografiske område spille en viktigere rolle, og bli gjenstand for respekt, men vanligvis på avstand (Giulianotti, 2012).

3.6.4 Supporter

En supporter er her på mange måter den diametrale motsetningen fra en kald og forbrukerorientert flanør. Den klassiske supportereren er følelsesmessig og personlig involvert i sin favorittklubb. Å støtte klubben oppfattes som obligatorisk, ettersom individet ser på seg selv som en del av klubbfamilien. Å støtte en annen klubb er utenkelig for en supporter, som opplever det som om klubben og en selv har en kulturell kontrakt (Giulianotti, 2012).

Klubben er tradisjonelt lokalisert til det samme nærmiljøet supportereren kommer fra, og dette faktum har klubbene benyttet for å kunne etablere seg. Man har *”heist bysjåvinismefanen og nytt godt av det”* (Hopcraft, 1968, *ibid.*: 47). Den lokale solidariteten inntar en tykk form som selvsagt er sterk, selv om noen klubber med en spesiell etnisk identitet også kan opprettholde såkalte diaspora-supportere. Lokalmiljøet kan oppfatte klubben som representant for sitt lokalmiljø, og kampdagens varierte supporterritualer vil nærmest bli seremonielle, som kan tendere mot en selvdyrking hos supporterne. Kroppen blir den viktigste måten å kommunisere supporterens varme solidaritet med sin klubb og sitt lokalmiljø (*ibid.*). . *”Supporting the club is a key preoccupation to the individual’s self, so that attending home fixtures is a routine that otherwise structures the supporter’s free time. Supporting the club is a lived experience, rooted in a grounded identity that is reflected in an affectionate relationship to the ground that is regularly revisited”* (Giulianotti, 2002: 33). For supporterere kan man ikke oppnå en supporters kapital og status gjennom å kjøpe de nyeste og mest moderne klubbefektene.

Supporternes forhold til klubbens hjemmearena, klubbhus og andre kjerneområder kan beskrives som ”topofili”²⁵. De som regelmessig går på hjemmekampene blir kjent med stadionet på et personlig plan. Hjemmebanen bidrar til å forsterke den tykke solidariteten supporterne i mellom, noe som gjør det mulig å generere en unik og spesiell atmosfære på matchdagene. Denne investeringen en supporter gir, kan bli gjengjeldt ved seiere eller trofèer, men også gjennom å spille på en måte supporterne foretrekker, som gjerne er i henhold til klubbens tradisjon.

En slik varm og tradisjonell identifisering med en fotballklubb er på mange måter som en subkultur å regne. Giulianotti (2012) mener at en klubb og dens lokalmiljø og supporterers kulturhistorie og identitet kan kvalifiseres som et subkulturellt fenomen i sosiologisk forstand når man setter det opp i mot andre klubbers og nasjoners identitet og tradisjoner. Enn videre er det viktig for noen supportere å utvise en høyere subkulturell kapital for å vise hvor ”ekte” supportere de er, og samtidig innta en høyere status enn andre tilskuere (ibid.). Jeg mener ultras definitivt er hjemmehørende i sistnevnte kategori.

3.7 Ultras som fenomen

Selv om ultrasfenomenet nå finnes over store deler av Europa, finnes det ingen standard gjeldende for denne supporterkulturen. Det er snarere forskjellige grupperinger, bevegelser og scener fra land til land. I noen tilfeller er det også forskjeller innad på enkelte tribuner med hensyn til strukturer, regler, hovedfokus og til og med forskjellige oppfatninger av hvilken betydning begrepet ultra har for dem. Selv innad i grupperinger kan det være divergerende syn og oppfatninger, for eksempel i forhold til politiske saker eller pyroteknikk (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010).

Ultras inspirasjon fra sydeuropeiske impulser inneholder foruten akustisk støtte som trommer, sang og heiarop, ofte ledet av mikrofoner, også visuell støtte som tifo, bannere, flagg og pyroteknikk (ibid.). Ultras bruk av det audiovisuelle var revolusjonerende (Giulianotti, 1999: 54). Fossum (2009) kaller det tribunekoreografi, der det lydmessige og det visuelle samspiller.

²⁵ Topofili er en beskrivelse på et intenst, følelsesmessig forhold til materielle omgivelser. Se blant annet Bale (1994).

Giulianotti (1999) skriver at de tidligste ultras representerte en yngre, mer militant og mer organisert form for supporterkultur. Selv om ultras er organisert i varierende grad, ser man ikke på seg selv som medlemmer av en ny fanklubb (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010). Ifølge Klinge (2007) vil det å være ultras si at man har valgt dette over andre former for livsstil. Et slikt valg vil videre si at aktøren tilegner seg kunnskapen omhandlende en ultras' aksjoner, hvordan en slik interagerer med andre innad i sin ultrasgruppering og folk utenfor ultraskulturen. *"Det finns implisitte regler for hvordan man tar kontakt med andre, hvordan man viser følelser, hvordan man støtter laget på tribunen, eller med andre ord: hvordan man viser sin ultrasidentitet"* (ibid.: 25). Å kontinuerlig synge kampen gjennom er en viktig del av denne ultrasidentiteten. Videre skal man reise på så mange kamper som mulig, og alltid stå oppreist. Et annet skille fra ultras til det resterende publikumet, er deres dedikasjon, og at de nærmest er å regne som deltakere i kampen, snarere enn tilskuere (Dal Lago & De Biasi, 1994, i Fossum, 2009). *"'Being an Ultra' means [...] being 'extreme', having fun and being part of a separate new football fan and youth culture"* (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010: 6). Ultras er ikke bare ultras i 90 minutter i helgen, men syv dager i uken. Alt er underordnet fotballen og/eller supporterkulturen. Med Goffman (1974) kan man si at man er på scenen en stor del av sin tid. Innen en sosial organisasjon, som ultras kan beskrives som, finnes lag av skuespillere som sammen presenterer et bilde av en gitt situasjon for publikum (andre tilskuere). Denne presentasjonen inneholder synet på seg selv og publikum, og forutsetter den moralholdning som skal fastholdes på grunn av høflighetsregler. Som medlem av en ultrasgruppering må man fremvise den formen for support som er iboende i ultrasmentaliteten før, under og etter kamp, og også ofte utover det. Det er viktig å fremheve betydningen av å holde fast på sine roller, at man ikke plutselig bryter karakter. En slik interaksjon er basert på samtlige involvertes felles definisjon av situasjonen (Goffman, 1974). Om man som medlem i en ultrasgruppering velger for eksempel å sette seg demonstrativt ned som den eneste, vil interageringen innad i en slik form for gruppering, i følge Goffman, blir forvirret. Det er derfor viktig å holde seg *frontstage*, ut fra gitte forhold, avhengig at alle har samme kontekstoppfatning.

For å være villig til å spille en slik rolle (merk: i gitte tilfeller føles det antakeligvis mindre som rollespill, snarere naturlig) er man avhengig av man selv som individ kan føle tilhørighet med denne gruppen. Eller for å si det med Hall (1996) man må kunne identifisere seg med dem. Hans tanke om identitet er at det er en relasjon til noe eller noen. Om man blir en del av en ultrasgruppering blir det å være en ultra en del av ens identitet. Men et individ

kan ha flere identiteter. Denne tanken kan jamføres med Goffmans (1974) tanker om *frontstage* og *backstage*. En identitet utgjør ingen essens som for alltid er i individet, men må forstås som en prosess om å *bli* snarere enn å *ha*. Dette kaller Hall (1996) hybriditet. Denne tanken blir svært viktig når man tenker på ultras demografi²⁶.

For å bli oppfattet slik man vil bli oppfattet, benyttes det, ifølge Goffman, *inntryksstyring*. Man oppfører seg for å etterkomme kontekstuelle krav, slik at andres inntrykk samsvarer med det inntrykket man ønsker å avgi. I så henseende benytter Goffman begrepene *opptreden* og *manér*. Opptredenen vil si å avgi ytre personlige kjennetegn, i form av klær og stil²⁷, mens ens manerer viser til gester og kroppsspråk. Hvordan man står, går, snakker og fører seg, er alle viktige elementer som benyttes for å vise hvem man er og hvem man ønsker å være (Engdahl, 2009). I en ultraskontekst er dette svært viktig. Ens manerer kan sidestilles med ultrasmentalitet, der aktivitet og pasjon er viktige ingredienser. For å få innpass hos ultras, må en fremvise de samme manerene en ultras vil fremvise. Man må inneha den rette mentaliteten, eller man må spille en rolle for å overbevise de andre om at så er tilfelle.

Pilz og Wölki-Schumacher (2010) hevder at aktivitetene før, under og etter kamp, pluss ultras dedikerte støtte, er viktigere enn et kampresultat. Slik tolker de videre at ultras ikke bare er interessert i fotballen i seg selv, men også i kulturen og mentaliteten og deres relasjon med andre tilskueridentiteter (ibid.).

Det faktum at ultras nå er mer utbredt i Sverige enn tidligere, kan føre til økt rekruttering. En aktiv, deltakende og høylydt støtte til ens fotballag har lenge blitt sett på som den ”riktige” måten å vise sin support (Hognestad, 2012). Ultras’ støtte fra tribunen samsvarer med denne måten. Dette utgjør et spørsmål om hva og hvem man ønsker å identifisere seg med, for å fremstille seg selv som en ”ekte” supporter. Her forener Hall (1996) og Goffman (1974) seg med Antonio Gramscis (1932/1975)²⁸ *hegemonibegrep*²⁹ (von der Lippe, 2001).

²⁶ Se 3.7.1 Demografi.

²⁷ Se 3.7.2 Uniformering.

²⁸ Gramsci, A. (1932/1975): *Letters From Prison: Antonio Gramsci*. New York: Harper Colophon.

²⁹ Hegemoni; prosesser for å få dominans over et knippe verdier i et samfunn. Hegemoni er relevant om spørsmål om dominans i idrett, da det å skaffe seg dominans kan skje gjennom å skaffe seg respekt (von der Lippe, G. (2001). Videre lesning: Turner, G. (1997).

Ultras kan ses på som en foregangsfigur for hva som er god supporterkultur, og individer som ønsker å fremstille seg som gode supportere kan derfor søke seg mot ultras.

3.7.1 Demografi

Det er ingen markante sosioøkonomiske forskjeller innad blant Malmö FFs supportere (Nilsson & Widfeldt, 2006). Det kan likevel være interessant å se Malmös demografi i forhold til ultras tilknyttet Malmö FF, for å se om supporterskaren gjenspeiler byen. Hooliganfirmaet tilknyttet Malmö FF True Rockers består av hovedsakelig etniske svensker, noe som ikke sammenfaller med Malmös demografi for øvrig. Finnes det flere slike tilfeller? De uttalelsene som følger støttes opp delvis av egne observasjoner, og delvis av Pilz og Wölki-Schumachers (2010) utredning på europeiske ultras, av Nilsson og Widfeldts (2006) forskning på skånsk tilskuerkultur og Söderberg og Horsners (2006) forskningsrapport direkte rettet inn mot Malmö FFs tilskuerskare.

Pilz og Wölki-Schumacher (2010) hevder at selv om det finnes flere generasjoner ultras i Sør-Europa der ultras hadde sitt utspring, har ultras generelt en gjennomsnittsalder på omkring 20 år, der en stor del hører til en alderskategori som strekker seg fra 16-25 år.

Videre skrives det at europeiske ultrasgrupperinger stort sett består av mannlige medlemmer uten utenlandsk bakgrunn (ibid.). I undersøkelsen til Nilsson og Widfeldt (2006) er det 36 % kvinner av respondentene som oppgir Malmö FF som sitt favorittlag, mens 64 % er menn. I undersøkelsen til Söderberg og Horsner (2006) "*Rapport: Supporterkultur i Malmö*" viste det seg at litt i overkant av 70 % på *norra läktaren*³⁰ var menn. 6,8 % av disse var verken Malmö FF-supportere eller bortesupportere. Malmö FFs klackmedlemmer (inkludert ultras) bestod av 72 % menn med en gjennomsnittsalder på 24 år.

Andelen kvinnelige ultras varierer fra land til land. I følge Pilz og Wölki-Schumacher (2010) finnes det ingen kvinner i noen svensk ultrasgruppering, men Fossum (2009) hevder at det: "*I Malmö (sic) i Sverige finnes det også faktisk en ren jente-ultrasgruppe*" (ibid.: 41). Mine observasjoner støtter snarere Pilz og Wölki-Schumacher (2010), da min forståelse er at ultrascenen i hovedsak er en svært mannsdominert scene. Det Fossum (2009) muligens

³⁰ Denne undersøkelsen ble gjort på gamle Malmö Stadion (1958-2008). Selv om Malmö FF nå har et nytt stadion, er *norra läktaren* fortsatt ståplass, og i praksis reservert for de mest engasjerte tilskuerne, deriblant ultras.

referer til er supportere av fotballklubben LdB FC, en av de mest fremgangsrike klubbene i svensk damefotballs historie. Min observasjon er at Ultras Malmö er en ren mannlig supporterkultur.

Malmö er en multikulturell by. I 2006 var 26 % av Malmös innbyggere født i utlandet, og 34 % har utenlandsk bakgrunn (Malmö Stad, 2006, s.3). De største innvandringsgruppene kommer fra Midtøsten, Danmark, Øst-Europa og Balkan (Statistiska Centralbyrån, 2011).

Den typiske Malmö FF-supporteren er svensk statsborger (95 %) (Nilsson & Widfeldt, 2006). Andelen supportere med utenlandsk statsborgerskap er gjennomgående lav blant de mest populære skånske fotballagene. Ikke overraskende er det en høyere andel av utenlandske borgere blant dem som har utenlandske favorittlag. Det er vanskelig å fastslå statsborgerskap kun basert på ytre kjennetegn, men det jeg kan påpeke fra mine observasjoner, er at det er en langt høyere prosentandel med utenlandsk utseende i Malmö enn hva det er på ståtribunen på Malmö FFs kamper. Det er dog ikke et alarmerende stort avvik. I motsetning til tallene til Nilsson og Widfeldt kunne Söderberg og Horsner (2006) vise til en andel supportere med utenlandsk bakgrunn på 15 %. Dette stemmer bedre overens med mine egne observasjoner.

Ultras rekrutteres fra alle samfunnslag, men er, om man skal basere seg på gjennomsnittsalder, særlig populært blant studenter. Slik er tilfelle i hvert fall i Tyskland (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010). Av de sju informantene jeg intervjuet i forbindelse med denne avhandlingen, var fem av de studenter eller elever, en var i fast jobb, og en var arbeidsledig. Sistnevnte skulle begynne å studere høsten 2013. Nilsson og Widfeldt (2006) skriver at den største yrkeskategorien blant Malmö FFs supportere, er arbeid typisk for arbeiderklassen, men om man slår sammen lavere middelklasse (tjenestemenn) og høyere middelklasse (høyere tjenestemenn og akademikere) til en stor middelklasse, vil det være den største sosiale gruppen blant supportere. Entreprenører og lignende utgjør en knapp tittel av supporterne og jordbrukere er det ytterst få av (Nilsson & Widfeldt, 2006). Andelen selvstendig næringsdrivende på den aktuelle kampen denne undersøkelsen til Horsner og Söderberg (2006) ble gjennomført var på 7,9 %. Andelen selvstendig næringsdrivende i Malmö kommune var i 2003 kun 3,8 %. Rundt 3 % som besøkte kampen var arbeidsløse (ibid.). På bakgrunn av dette kan man hevde at den svenske ultrascenen (i hvert fall i Malmö) er et middelklassefenomen.

Dette med alder og okkupasjon er interessant om man tar i bruk Halls (1996) tanker om identifikasjonsprosesser. Mine observasjoner av ultras som et middelklassefenomen med

en høy andel studenter, vil om man følger Halls tanker kunne generere flere studenter til ultrascenen. Studenter vil i stor grad søke seg til andre studenter, identifisere seg med dem, og således skaffe seg en ultrastilknytning. Man identifiserer seg med likesinnede og personer man har noe til felles med (ibid.). Likeledes kan alder og arbeidssituasjon forklares med at det å være en så aktiv og engasjert supporter, er tidkrevende. En alder på rundt 20 år kan være en forklaring på at en slik form for support er mulig, da individet sannsynligvis ikke er etablert med familie og faglært jobb. Særlig sistnevnte er viktig, da svenske fotballkamper ikke nødvendigvis spilles i helgen.

3.7.2 Uniformering

På tross av ulikhetene er det generelt ganske enkelt å gjenkjenne ultras i Europa. Selv om en stor del av europeiske ultras ikke benytter seg av tradisjonell supporterklledning (drakter, skjerf, et cetera), legitimert av en motvilje mot den moderne fotballens økende kommersialisering, finnes en kleskode som fremviser deres identitet og tydelig skiller dem fra utenforstående (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010). Her ser vi en tydelig kobling til Halls (1996) tanker om identitet. Ved å identifisere seg med ultras, å ta i bruk deres kleskoder, skiller man seg distinkt fra vanlige tilskuere, med deres bruk av fotballdrakter og lignende. I noen tilfeller har jeg hørt betegnelsen ”*julgran*”³¹ (juletrær) om tilskuere som bruker klubbprodukter for å markere sin støtte til klubben. Ikke å ikle seg klubbprodukter, er for å skille seg fra andre tilskuere med ”lavere subkulturell kapital”, ikke nødvendigvis fra fotballklubben selv, som det kanskje kan virke som.

I det store og hele er ultras’ uniformering lignende den tradisjonelle casualsstilen. Hettegensere, caps, bomberjakker og joggesko er tradisjonell bekledning. Ultras virker å legge vekt på sin fysiske opptreden, og er ”bra” kledd (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010). Italienske ultras benyttet seg tidlig av effektene og bekledningen som ble benyttet av datidens politiske aktivister, der parkaser (Klinge, 2007) og maskering av ansikt ofte ble anvendt. Det finnes dog ultrascener som har adoptert ”skaterstilen” (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010), med luer, saggebukser og lignende. I tilfellet Ultras Malmö virker dog casualsstilen å være mer utbredt. Bloggen *Football and Brew: The Lifestyle of a Football Supporter*, skrevet av en av mine informanter fra Supras Malmö, tegner et godt bilde av hva som virker viktig for en

³¹ Betegnelsen ”*julgran*” blir også flere ganger benyttet i blant annet Deogan, T. (2011).

ultra i Sverige. Kategoriene man kan klikke seg inn på inneholder blant annet: *Öl, Ölbrygging, Fotboll, Musik, og Malmö FF*, i tillegg til kategoriene *Kläder og Trainers*. Klærne som her anbefales er gensere og poloskjorter fra merker som *Stone Island, Lacoste* og *Y.M.C. Rugby*, jakker fra *Stone Island* og *Woolrich Woolen Mills*, hodeplagg fra *Norse Projects* og joggesko fra *Diadora* og *Adidas* (Svensson, 2012ab).

Avslutningsvis hevder Pilz & Wölki-Schumacher (2010) at ultras på tross av sin motstand mot kommersialiseringen av fotball, benytter seg av merkeklær som *Burberry*-capser og så videre. Andre merker som benyttes på den europeiske ultrascenen er gensere fra *Umbro*, joggesko fra *New Balance*, jakker fra det tidligere nevnte *Stone Island* eller *Lonsdale Harrington*, i tillegg til militærbukser, parkaser og kamuflasjekjakk. I visse tilfeller benyttes også masker eller hettegensere med glidelås som når opp til nesens for å unngå å bli gjenkjent (ibid.).

Halls (1996) teori om identifikasjon kommer enda tydeligere frem og samspiller med Goffmans (1974) tanker om iscenesettelse av selvet, når mine observasjoner er at både Supras Malmö og Rex Scania benytter seg av t-skjorter, gensere og jakker med sin respektive ultrasgrupperings navn og logo godt synlig, spesielt når dette kombineres med bruk av masker. Man vil fremstå som en del av en gruppering, og ved å skjule ens identitet, blir ens identifisering med denne gruppen alt man kan se. Videre spiller Goffmans begreper opptreden og manér inn. At ultras har en såpass utbredt og universell kleskode gjør at man kan karakterisere denne som en ultrasopptreden. Ved enkle knep, som for eksempel å benytte seg av slike klær opprettholder man sin personlige fasade som ultra, og man styrer utenforståendes inntrykk av en selv i den retning (Goffman, 1974).

Kapittel 4:

Ultras' mentalitet

4.1 Ultras' verdier

Ultras uviser en stor kjærlighet til sin by og sitt lag, nærmest uavhengig av hvem som representerer dette laget. Men, klubben alene er ikke nødvendig for deres identitet. Snarere etablerer ultras sin supporteridentitet på egenhånd. Å være en ultra er mer en å være en del av en supporterkultur, i følge Pilz og Wölki-Schumacher (2010) er det mer en spesiell holdning til livet. Klinge (2007) støtter denne uttalelsen der han skriver: *"Å være ultras innebærer at man har valgt dette blant en av flere alternative livsstiler. Det innebærer også at aktøren er en del av en ultras kultur, i den forstand at han opparbeider seg kunnskap om hvordan ultras handler, både i forhold til andre i gruppen, og i forhold til utenforstående"* (ibid.: 25).

Fotballens profesjonalisering fører til en større og større avstand mellom utøvere og tilskuere. Dette igjen fører til at visse former for tilskuere har utviklet en økende bevissthet om sin egen tilstedeværelse. Etersom spillerne blir mer og mer utilgjengelige, setter ultras mer og mer fokus på seg selv (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010). Som en følge av dette, ser majoriteten av europeiske ultras på seg selv som de eneste "sanne", de mest "lojale", de mest "aktive" og de "beste" fotballsupporterne, at de innehar den høyeste subkulturelle og supporterulturelle kapitalen Denne tendensen til å opphøye seg selv, kan føre til kritikk fra andre aktive tilskuerscener som eksisterer ved siden av ultras (ibid.).

Graden av organisering er en av de viktigste skillelinjene mellom italienskinspirert og britiskinspirert supporterkultur (Klinge, 2007). Slik er det nærliggende å hevde at struktur er en del av ultras særegenhet. Videre viser Klinge (2007) til hvordan *"både vanlige supportere og ultras"* (i Italia) (ibid.: 17) organiserer gruppeaktiviteter rundt billettsalg og felles bussturer til bortekamper, men også klargjøring og organisering rundt tifo, bannere og flagg, pyroeffekter og tribunemosaikker. Organisering er i så måte nødvendig for at dette skal kunne gjennomføres, ettersom mengden økonomi og arbeidskraft er betydelig. Ultrasgrupper er basert på vennskap, og en stor del av tiden tilbringes på uorganisert aktivitet (ibid.). Mine observasjoner av Supras Malmö og Rex Scania støtter Klinges (2007) observasjoner av dette som et ultrasfenomen, men bestrider det faktum at dette kun omfatter italienske ultras. Selv

om Supras Malmö hevder de ikke er en ”*kompisgäng*” (Supras Malmö, 2008), er det mitt inntrykk at mye av tiden går med til forberedelse og utforming av forskjellige visuelle hjelpemidler for å uttrykke sin støtte til Malmö FF. Videre arrangeres det protester og demonstrasjoner når dette anses som nødvendig, da gjerne i forhold til andel billetter klubben får tildelt til bortekamper, og priser på disse. To slike hendelser relatert til Ultras Malmö tas opp senere i denne avhandlingen.

Majoriteten av europeiske ultras ønsker å kunne utøve økt innflytelse på fotballen, dens forbund, klubber, samfunn og til og med dens beslutningstakere. Dette kan gjelde i forhold til billigere billetter til hjemme- og bortekamper, å få økt spillerom til deres aktiviteter, eller for å kunne være med å påvirke utviklingen av såkalte antihooligan-lover (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010).

Viktigheten av å være maskulin og tøff bør ikke undervurderes. Ultras er en machokultur, og kjønnsdiskriminerende og homofobiske sanger er blant noen en del av denne kulturen (ibid.). Det bør nevnes at bortsett fra gjentatt roping som kobler Martin Hansson³² til prostitusjon, har jeg ikke observert verken sjåvinisme eller homofobi i så henseende.

Felleskapsfølelsen er sterk blant ultras. De forenes av verdier som solidaritet (eksempelvis å vise seg som en enhet på tribunen, lojalitet til klubben), og maskulinitet (styrke, mot, utholdenhet, fryktløshet). Det å utvise det Pilz og Wölki-Schumacher (2010) kaller *triumferende suksess* (koreograferte fremvisninger på tribunene, synging, heiing, bannere, uniformering) og *territorial suverenitet*, er viktig. Dette kan jamføres med Goffmans (1974) begreper relatert til inntrykkstyring, opptreden og manér. I dette tilfelle er det sistnevnte som bør stå i fokus. Manér henviser til gester, fysisk utseende, oppførsel og verdier man fremholder som essensielle. Dette er viktige elementer ultras forsøker å fremvise for å fortelle hvem de er, og hvordan de ønsker å fremstå.

Ultras føler et behov for å kreere og organisere på egenhånd, utøve innflytelse, være kritiske og forandre. De viser sin støtte til klubben og byen, men ikke ukritisk (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010).

En stor del av europeiske ultras ønsker å bekjempe ”den moderne fotballen”, dens kommersialisering og det som kan kalles ”*sellout of the game*” (ibid.: 9). Denne motstanden

³² Svensk fotballdommer.

overskrider landegrensene, og forener i noen tilfeller forskjellige ultrascener i felles protest. Ultras Malmö uttrykker sin motvilje mot den moderne fotballen blant annet ved bruk av supporterskjerf. På disse kan det leses påskriften: ”*Mot den moderna fotbollen*” på den ene siden, og ”*Norra läktaren Malmö*” på den andre. Sistnevnte er en referanse til hvor Ultras Malmö oppholder seg under kamper. Allerede under mitt første intervju ble dette et tema, da historiene om den østerrikske fotballklubben Red Bull Salzburg³³ og walisiske Cardiff³⁴ ble nevnt som skrekkeksempler den moderne fotballen kan føre med seg. Videre uttrykkes det forakt for stadioner som bærer sponornavn. Her var eksemplene som ble nevnt den engelske klubben Newcastle Uniteds og den norske klubben Sandefjord Fotballs hjemmearenaer; henholdsvis St. James’ Park³⁵ og Komplett.no Arena. Malmö FFs hjemmebane bærer navnet Swedbank Stadion, oppkalt etter et ledende svensk bankkonsern, men refereres kun til som ”*nya stadion*” blant Ultras Malmö. Dette kan ses på som et uttrykk for motstand mot den moderne fotballen.

4.2 Ultras’ struktur

VM 1982 i Spania, EM 1984 i Frankrike, VM 1990 i Italia og 1998 i Frankrike hadde en massiv mediedekning, som førte til at ultraskulturen ble spredt over nasjonale grenser og videre utviklet. Ultraskulturen begynte typisk i store byer og klubber, og spredte seg derfra over landet (som tilfellet var i Frankrike, Danmark, Polen, Portugal og Spania) (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010). En av mine informanter hevder at ultraskulturen i Sverige startet i

³³ SV Austria Salzburg ble i 2005 kjøpt opp av drikkeprodusenten Red Bull, hvorpå klubben skiftet navn til Red Bull Salzburg og nå spiller sine hjemmekamper på Red Bull Arena. Draktene er også endret (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010).

³⁴ Cardiff ble kjøpt av malaysiske forretningsmenn i 2010, hvorpå – to år senere – deres tradisjonelle blå drakter ble byttet ut til fordel for røde. Dette fordi røde drakter visstnok skal bringe hell. Klubbemblemet ble endret fra en *bluebird* til en drage, for å være mer tilpasset det asiatiske markedet (Ernst, 2013).

³⁵ Newcastle Uniteds hjemmebane het fra 1892-2011 St. James’ Park. Det ble da bestemt at den skulle omdøpes til Sports Direct Arena som et midlertidig tiltak for å presentere sponsormuligheter til interesserte parter. St. James’ Park var et navn som ikke var kommersielt attraktivt nok. Klubben hadde i 2009 annonsert at rettighetene til stadionnavnet ville bli solgt, men massive protester fra Newcastle-supportere førte til at klubben sa seg villig til å beholde det tradisjonelle stadionnavnet. Hjemmebanen ble da kalt Sports Direct.com @ St. James’ Park. Klubbens endring til Sports Direct Arena, eller SDA, førte til flere protester, og som en følge av et oppkjøpt fra det britiske låneselskapet Wonga.com, ble stadionnavnet endret tilbake igjen til St. James’ Park, noe som sikret klubbens nye eiere en umiddelbar PR-suksess.

Malmö, noe som ikke er helt usannsynlig, med tanke på byen og klubbens størrelse³⁶ og dens beliggenhet i ytterste nærhet til det europeiske kontinentet, men dette har jeg ikke lyktes å få verifisere på en tilfredsstillende måte. ”*Allt i Sverige börjar i Malmö. Vi får det från Danmark och Tyskland. Hiphop, grafitti, och supporterkultur.*” (Lindblad, talsmann Supras Malmö, 1/9-2012).

Denne formen for utvikling fører til forskjeller hva angår ultras grad av organisering. Mens det i Italia, som Klinge (2007) påpeker, har vært ultras i over 40 år, og deres struktur på tribunen har blitt utviklet tilsvarende og etter hvert blitt fastsatt, har man i andre land, der ultraskulturen er et mer moderne fenomen, kanskje mindre fastsatte og formelle strukturer. Strukturen innenfor ultrasgrupperinger og deres organisasjonsnivå kan variere sterkt innenfor individuelle europeiske land. Noen ultrasgrupperinger opererer med klare regler og retningslinjer, medlemsavgifter og hierarki, mens andre har mer løselige uformelle strukturer, med uskreve koder og lover, som snarere refereres til som ”ultraorienterte supportere” enn ”ultramedlemmer” (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010). Klinge (2007) refererer til en ultrasgrupperings organisasjonsmessige struktur forsøkes å være egalitær (ibid.).

Noen grupperinger støtter det såkalte *Ultra Manifesto*³⁷, mens andre grupperinger utvikler andre mål. I eksempelvis Portugal velges en leder (*capo*) ved demokratiske valg, i andre grupper utvikles et styre på bakgrunn av et etablert supporterhierarki. Ofte tas beslutninger av en form for utøvende komité bestående av tre til fire personer, hver av dem med sitt ansvarsområde, for eksempel å begynne sanger og rop ved hjelp av megafon, organisere reiser til bortekamper, håndtering av intern organisering, produsere bilder, filmer og tekster (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010) eller håndtering av media. Disse individene tar foreløpige avgjørelser på alle ultrarelaterte forhold, for deretter å få dem stemt frem i gruppen, noen ganger demokratisk (ibid.). På grunn av mengden arbeid og tid som kreves for å få arrangert reiser, tifo, billetter og lignende, er den italienske supporterkulturen (les: ultras) mer

³⁶ Malmö er Sveriges tredje største by, bak Stockholm og Göteborg, med et innbyggertall på 307 758, pr. 31/12-2012 (Statistiska Centralbyrån, 2013). Videre er Malmö FF Sveriges mestvinnende klubb (Malmö FF, 2012a), og hadde i 2012 det høyeste gjennomsnittlige tilskuertallet (Allsvensk Statistik, 2012a).

³⁷ Et manifest utarbeidet av ultras tilknyttet den italienske klubben AS Roma, beskriver hvilke verdier ultras bør inneha. Ultra Manifesto kan leses i helhet i vedlegget til denne avhandlingen.

organisert enn den engelske³⁸. En eller flere av medlemmene står ofte med ryggen til det som skjer på gressteppet, med ansiktet mot publikum og leder sangen (Fossum, 2009). I Malmö er det denne personen som kalles *capo*, men som Pilz og Wölki-Schumacher (2010) påpeker, trenger ikke det bety at denne personen er den mest innflytelsesrike i grupperingen.

Ultras Malmö er ikke hierarkisk oppbygd på samme måte som kanskje er tilfellet i Italia. Likevel spiller ansiennitet en rolle, da det å ha vært med lenger ofte gjør at deres stemme blir hørt i større grad enn andres. Det forventes at alle bidrar, om det er å utforme skriv, fanziner, pengeinnsamlinger, pyroteknikkansvar og lignende. I så måte samsvarer det med organiseringen og strukturen i norske ultrasgrupperinger, der *”alle må gjøre sitt for fellesskapet, og det å være ultras er noe man er hele tiden, ikke bare under selve fotballkampen”* (Fossum, 2009: 52). Man forsøker å ha en egalitær organisatorisk oppbygning, der alle har noe de skulle ha sagt.

Til forskjell fra det mediene ynder å kalle hooligangrupperinger – som ultras ofte sidestilles med (igjen mye grunnet mediens manglende nyansering) – er at ultras støtter klubben sin på en mye mer organisert måte, på tross av forskjellige gruppestrukturer. For eksempel disponerer Ultras Malmö et eget klubblokale, og ultras møtes ofte på slike lokaler eller puber for å planlegge tifo, tribunekoreografi og lignende (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010).

Det er dog viktig å påpeke (igjen) at ultras ikke er en homogen gruppe der alle følger en leder. Å få tilgang til ultrasmiljøet er ganske lett, da det involverer å oppsøke dem der de står på tribunen. Men å bli akseptert av den harde kjernen er verre. Selv om enkelhetsgraden her også varierer, må inngangen fortjenes ved forståelse, anerkjennelse og respekt (ibid.).

4.3 Ultras’ aktiviteter

Hovedfokuset blant europeiske ultras er å støtte laget kreativt på best mulig måte kampen gjennom, både visuelt og akustisk. Dette betyr dog ikke at matchen i seg selv er

³⁸ En annen skillelinje mellom ultras og den tradisjonelle britiske supporter-kulturen, er at sangen også er mer planlagt på forhånd. Sangene er lengre og mer monotone og ofte akkompagnert av tromme, og synges uavhengig av lagets prestasjoner på banen, mens det i England er mer spontane sanger direkte knyttet til hendelser på banen (Fossum, 2009).

viktigst, ofte er det forberedelsene og etterarbeidet som fordrer at de møter hverandre flere ganger i uken på bestemte lokaler, klubbhus eller puber. Ultras koreograferte fremvising er kanskje ikke synlig mer enn 20 sekunder i løpet av kampen, og gjenspeiler ikke antall kroner og arbeidstimer lagt ned for å få det slik de vil. For å finansiere et slikt forbruk kan innsamling, donasjoner, medlemsavgifter eller salg av deres egne ultrasprodukter være måter å gjøre det på (ibid.). Ultras Malmö hadde høsten 2012 pengeinnsamling for å få økonomi til å fortsette å bedrive virksomheten også kommende sesong.

Mye av oppførselen og aktiviteten ultras bedriver på stadion er ganske likt ritualer. *”Situations in the game are commented on and symbolically imitated, such as waving the arms and shouting ‘Ah’ on a rising note when a corner is taken, stripping to the waist and pointing the bare buttocks in the direction of the opposition, especially at winter, or boisterously pushing one another around after a goal has been scored”* (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010: 13). I løpet av mitt feltarbeid har jeg observert noen av disse ritualene, og særlig først- og sistnevnte forekommer ofte. Undertegnede endte opp med brannskår på ryggen etter å ha – delvis ufrivillig – tatt del i Ultras Malmö umiddelbare feiring av Malmö FFs ledermål mot Mjällby AIF den 1. september 2012. Dette er en opplevelse som best kan sammenlignes med det som kalles *”moshpit”* som gjerne oppstår i forbindelse med punk- eller metalkonsserter.

Ultras er imidlertid ikke bare interessert i å støtte sin klubb, men også i å opprettholde en viss presentasjon av seg selv. Nesten alle ultrasgrupperinger legger sin stolthet i å operere sin egen nettside, publisere sitt eget magasin, legge ut videofilmer på internett, og utvikle sin egen kolleksjon av poloskjorter, t-skjorter, capser og skjerf med sin ultrasgrupperings navn, logo eller symbol (ibid.). Ultras Malmö publiserer så vidt meg bekjent, ikke noe eget magasin, men både Supras Malmö og Rex Scania har sin egen nettside. Ultras Malmö er en gruppe på facebook, og det finnes mengder av youtubefilmer på nettet av Malmö FFs ultras. Selvpresentasjon er en stor del av Erving Goffmans (1974) teorier, og vil tas opp ved et senere tidspunkt i denne avhandlingen.

Pilz og Wölki-Schumacher (2010) trekker paralleller mellom ultras og krefter i businessverden, i det flere ultrasgrupperinger benytter logoer og symboler for å gi sin gruppe en form for bedriftskulturell identitet og projisere et kollektivt bilde til utenforstående, noe som i ultras øyne vil føre til en varig identitet. Ultras elitistiske identitet, det faktum at de anser seg selv å ha den høyeste supporter-kulturelle kapitalen, kan reflekteres i bannere og

koreografier bare folk på innsiden forstår, ved bruk av interne koder som kan være uforståelige for utenforstående. Dette fører til kritikk av ultras, beskyldninger om at de oppfører seg som om de var en del av et hemmelig broderskap, særlig når tifo, bannere og lignende kun er noen fås ansvar (ibid.).

Slike aktiviteter bidrar til å skille ultras fra resten av tilskuerlandskapet. Jamfør Halls (1996) tanker om identifisering, er dette et typisk tegn for identifikasjonsprosessen. Ved å identifisere deg med ultras, bli med i ultras, må man ta i bruk slike aktiviteter og handlinger, for å skape avstand til utenforstående.

Ultras ser på seg selv som en motvekt til dagens hang til å gjøre fotballen til et arrangement (jamfør eksempelvis *Super Bowl*³⁹, som flere av mine informanter uttrykte forakt for). De reagerer på det de mener er galt i fotballen i dag. Slike reaksjoner kan være boikotter, stille protester (eksempelvis ved å henge deres bannere opp ned, nekte å støtte laget akustisk, eller snu ryggen til det som skjer på banen) og demonstrasjoner mot for eksempel enkeltes utestengelse fra stadion, svake prestasjoner, eller reguleringstiltak (for eksempelvis redusering av ståplasser) (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010). Man kan også slutte å støtte laget som en protest. Slike tiltak er gjengitt som *exit* og *voice* i blant annet Hjelseth (2006) og Fossum (2009). Fossum (2009) skriver at *exit* vanligvis benyttes av tilskuere med lav lojalitet til klubben, noe som ikke vil applisere for ultras. Men under mitt feltarbeid i Malmö har det vært visse tilfeller av *voice*. Disse hendelsene (en er beskrevet innledningsvis) vil bli redegjort for og diskutert i kapittel 6.

Fossum (2009) nevner klistremerker med ultrasgrupperingens navn på som en form for territorial markering. Dette forekommer i Malmö, der klistremerker bærende Supras Malmös og Rex Scania logo finnes overalt rundt stadionområdet, på tog og busser. Slike merker blir også klistret hyppig opp på plasser lett synlig når Malmö FF spiller bortekamp.

Ultraskulturen kan forstås som en kultur bestående av affeksjon, protest, demonstrasjon og provokasjon (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010).

³⁹ Super Bowl er mesterskampen i *National Football League*, amerikansk fotballs høydepunkt i USA. Kjennetegnes av en enorm kommersialisering.

4.3.1 Tifo

I dagligtalen brukes tifo til å beskrive ulike tribunearrangement utført av supportere. Tifo består av audiovisuelle hjelpemidler, og i følge Fossum (2009) er bannere, flagg og tribunemosaikker, i tillegg til visse tilfeller av pyroeffekter vanlig. Det omfatter vifteflagg, topinneflagg, *megasizeflagg*, *banderoll*⁴⁰, og overheadflagg⁴¹ (MFF-familjen, 2012b), i tillegg til konfetti, ballonger og kasteruller. Pyroteknikk vil ikke beskrives i denne delen. Dette fordi det er et betent og kontroversielt tema, og faller derfor inn under kategorien *problemområder*, snarere enn *tifo*.

En stor del av ultras mentalitet er å vise sin støtte visuelt, og i en slik sammenheng blir tifo viktig. En mer spektakulær, original og imponerende tifo er med på å synliggjøre ultrasgrupperingen, som kan føre til en rituell krig mellom motstridende ultrasgrupperinger (Fossum, 2009). Bromberger et al., (1993) støtter denne metaforen og skriver at blant supportere er det ultras som uttrykker krigsmetaforen tydeligst.

I supporter miljøet rundt Malmö FF foregår det en symbiose mellom Ultras Malmö og tifogruppen MT96. Ofte er det disse egne tifogrupper som lager tifo i form av flagg, arrangementer og mosaikker, mens det i Malmö fungerer på en litt annen måte enn hva Fossum (2009) hevder er tilfellet i Norge. Supras Malmö og Rex Scania er stolte over å male sine egne bannere og flagg. Dette for å sikre at resultatet blir slik de vil. MT96 har derimot hovedansvar når noe massivt skal lages, som skal utgjøre en hel tribune. Nå skal det også påpekes at disse gruppene samarbeider en del, og grensene mellom dem virker noe uklare, men at Ultras Malmö lager eget tifo virket svært viktig å få frem for mine informanter. Den største forskjellen mellom ultrasgrupper og tifogrupper er graden av tilgang.

Tifo er svært tidkrevende arbeid, noe som er med på å forklare den sterkere organiseringen i ultrasgrupperinger enn mange andre tribunekulturer. Videre skal den finansieres av ultras- eller tifogruppen selv, for å bevare uavhengigheten for disse grupperingene. Det at de ikke sponses av klubben, gir grupperingene mulighet til å lage bannere med kritikk rettet mot klubb og forbund. Å få andre aktører til å sponse ens tifo er av de fleste involverte sett på som uakseptabelt. Ultras frykter her at dette vil gjøre det

⁴⁰ Et langt hengende flagg med tekst eller motiv som henges på gjerdet eller toppen av tribuneseksjonen (MFF-familjen, 2012b).

⁴¹ Et svært stort flagg som dekker en eller flere tribuneseksjoner. Den rulles ut og ligger oppå menneskene på tribunen (MFF-familjen, 2012b).

vanskeligere å unngå å bedrive ren reklame for den som eventuelt sponser. I forhold til tifo utformet som klubbens drakt, er det diskusjoner knyttet til om klubbens hovedsponsor, som ofte har plass på brystet av klubbdrakta, også skal få samme plass på tifoen. Spørsmålet er om sponsornavnet er en del av drakta (ibid.).

Fossum (2009) skriver at det å foreslå en sponsering av tifoen kan sees på som et grovt brudd på ultrascenens subkulturelle kapital. Ikke bare innebærer det mindre uavhengighet, men en stor del av ultraskulturen beror på motstanden mot sponsorer og kommersialisering av fotball, og å la seg sponse ville derfor være hyklersk. Dette er også tilfellet i Ultras Malmö og MT96, som holder pengeinnsamlinger fra andre mennesker på tribunen for blant annet å kunne fortsette med å lage tifo. MT96 har til og med et eget tifofond, der man kan sette penger direkte inn på en konto de disponerer (MFF-familjen, 2012c).

Det er viktig å påpeke at tifo ikke benyttes i like stor grad til hver kamp. Ultras Malmö bannere og flagg er alltid tilstedet, dette sannsynligvis for å symbolisere at ultras aldri skal svikte klubben. Men spesielle tifoarrangementer, eksempelvis tribunemosaikker eller banderoller og overheadflagg, bruker som regel bare i ”store” kamper. Disse er da gjerne laget direkte for det formålet og referer til motstanderen eller kampen som spilles. Et eksempel er Malmö FFs hjemmekamp mot IFK Göteborg den 27/9-2012. Malmö FF hadde nettopp passert sin motstander på maratontabellen, og tronet øverst. Dette ble selvsagt gjort et stort nummer av, og både overheadflagg og banderoller som refererte til denne hendelsen, ble benyttet (Malmö FF, 2012c).

4.3.2 Symboler

Ultras anvender ofte symboler som skal gi uttrykk for det maskuline og aggressive idealet de ønsker å identifisere seg med, samt å provosere. I følge kulturanthropologen Victor Turner (1964) kan slike (ultras)symboler enten være *refererende* eller *kondenserte*. Et refererende symbol vil si at symbolet fungerer som en referanse til ultrasgruppen, og ”*stiller seg i samme klasse som muntlig og skriftlig språk hvor symbolet er et bilde som refererer til et objekt*” (Klinge, 2007: 95). Et kondensert symbol kan forklares med at symbolet i seg selv gir flere ting, aktiviteter og handlinger et felles uttrykk, basert på medlemmenes underbevissthet. Om man skal følge Turner (1964), kan et symbol ha en biologisk eller

fysiologisk betydning (refererende) eller gi uttrykk for gruppens prinsipper og verdier (kondenserende). Symbolets evne til å skape følelser og reaksjoner er viktig (ibid.).

En hevet langfinger er et vanlig kondenserende symbol blant ultras, og jeg skulle tro dennes symbolske betydning er selvforklarende. Også hodeskallen fremstår som et ofte brukt symbol, og benyttes blant annet av ultrasgrupperinger tilknyttet AC Milan fra Italia og FC St. Pauli fra Tyskland. Sentralt i benyttelsen av hodeskallen som symbol er ønsket om å fremtre fryktinngytende, en tanke om at dette er ultras' område – dette er hva som vil skje (Lindblad, 2013c). Den marxistiske revolusjonære Che Guevaras ikoniske bilde er også benyttet som et kondenserende symbol, særlig for ultrasgrupperinger tilknyttet den politiske venstresiden. Ved å benytte Che Guevara som symbol, gir ultrasgrupperingen et klart uttrykk for sitt eget politiske standpunkt. Idealer som kan knyttes til dette symbolet kan være opprør, frihet, solidaritet og lojalitet. Keltiske kors er et vanlig symbol å benytte blant italienske ultras om man tilhører en gruppering på den andre siden av den politiske skalaen. Kelterne hadde i sin tid innflytelse på den norditalienske kulturen, mens Sør-Italia alltid har vært sett på som fattigere og skitnere. Keltiske kors er derfor oftest benyttet i Nord-Italia, for å påminne om disse sosiale forskjellene. Et slikt symbol kan både være refererende, i det henseende at det refererer til ultrasgrupperingens lokalisering, men også kondenserende, ettersom det er blitt en kobling mellom dette symbolet og høyre-radikale politiske sympatier. Vikingsymboler er også viktige symboler, ikke nødvendigvis fordi det er en kobling mellom vikinger og høyreekstremisme, men idealene overlapper hverandre. Vikingene dro på røvertokt og kan således være et kondenserende symbol på ultras herjinger (Lindblad, 2013b).

På 90-tallet skjer det en endring blant symbolbruken innenfor ultrascenen, særlig påfallende i Italia. Bruken av refererende symboler øker, der symbolene nå skal referere diverse grupperingers hjemby. Ultras tilknyttet Genoa og Sampdoria benytter seg av St. Georgskorset, som er en del av byen Genovas våpenskjold. Visse av Napolis ultras benytter seg av det amerikanske sørstatsflagget som en markering av sin geografiske lokasjon. Ultras tilknyttet Fiorentina benytter seg av den heraldiske liljen, en del av Firenzes våpenskjold.

Samtidig finnes det klubber som kombinerer refererende og kondenserende betydning i et symbol. Et eksempel fra Italia er ultras tilknyttet AS Roma, som benytter seg av en ulv. Denne ulven er et symbol for byen Roma, da byens mytiske grunnleggere Romulus og Remus ble oppfostret av en ulv. Ulven som symbol kan sies å symbolisere et aggressivt og maskulint ideal (Lindblad, 2013c). På samme måte kan Rex Scania's symbol sies å ha dobbel effekt.

Griffen, som er deres symbol og logo, er en del av Malmö bys våpenskjold, men en krysning av en løve og en ørn må sies å være fryktinngytende og maskulint. Supras Malmö har valgt noe mer direkte, da deres logo er en syngende supporter i skjert. Dette symbolet kan vel kun sies å ha et kondenserende preg, da supportereren er mannlig, og i forlengelsen av dette også maskulin. Dette symbolet symboliserer også en aktiv og engasjert tribunekultur, som skulle kunne gi en adekvat fremstilling av hvordan Supras Malmö ønsker å fremstå.

Navn kan også benyttes som symboler: *"Names may have different origins. The most important reason for the extreme names to be found in some cases is provocation or the need to stand out from the crowd, ie to be conspicuous. Names like Ultras, Inferno, Kommando [sic], Brigade (...) immediately attract attention, and the first time they hear them neutral observers will, ideally, think of a wild and crazy crowd of people – which fulfils the intention of the name adopted"* (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010: 13-14). Her finner vi igjen Stuart Halls (1996) tanker om identifikasjon, nemlig det å skille seg fra "de andre". Navn som går igjen i forskjellige ultrasgrupperinger er "Ultra Boys/Boyz", navn som "Fanatics", "Brigade", "Commando (...)", "Tifosi/Tifo", "Supras", "Horda (...)" eller "Diablos". Eventuelle politiske eller ideologiske referanser i grupperingens navn trenger dog ikke å gjenspeile denne grupperingens politiske sympati. Navn velges ofte i direkte opposisjon til rivaliserende lags navn eller – i visse tilfeller – symbol (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010). Som Pilz og Wölki-Schumacher hevder, er Supras et vanlig navn blant ultrasgrupperinger. Det kan også være verdt å nevne at en tidligere ultrasgruppering tilknyttet Malmö FF, nå en del av Supras Malmö, kalte seg Inferno Malmö. Rex Scantias navn kan også symbolisere maskulinitet og aggressivitet. I den forbindelse kan den symbolisere herredømme over noe, som ofte er en følge av krig. Direkte oversatt betyr det "Herskere over Skåneland", noe som er egnet til å provosere andre klubber fra Skåne, i hovedsak deres erkerivaler fra Helsingborgs IF.

4.3.3 Dramaturgi

Symbolene og navnene nevnt i forrige del, beskriver på mange måter hvordan ultras ønsker å fremstå, eller med Goffmans (1974) ord: hvordan de ønsker å presentere seg selv. Symbolene og navnene rommer egenskaper som aggressive, maskuline, provoserende, solidariske, frie og lojale. Og dette samsvarer med ultras presentasjon av seg selv, deres verdier, og i stor grad hva ultrasmentaliteten dreier seg om.

Goffmans teorier dreier seg i stor grad om dramaturgi. Dette er en sosiologisk tilnærming som i stor grad lener seg på begreper fra teateret, og benytter metaforer herfra i ulike sosiale kontekster. Aktørene opptrer på en scene der man observeres av publikum, og trekker seg tilbake backstage for å kunne forberede neste opptreden i fred og ro. Samspeillet mellom mennesker betinger at alle individer på samme tid er både aktør og publikum (Korsnes et. al, 1997). I en ultras kontekst kan man si at tribunen blir scenen, der man utøver ulike ritualer for å fremstå på en ønsket måte. Man blir observert av andre tilskuere, av mediene, og også av seg selv. Som ultras er det koder som gjelder, som ikke må brytes. Lojalitet til både sin gruppering og sin klubb er avgjørende, likeledes hvordan man opptrer på tribunen, der engasjement og lidenskap er nøkkelord. Om man kan kalle supporterkulturen et løst sosialt system, utgjør ultrasgrupperinger det Goffman (1974) kaller *lag*, der samarbeid om å avgi et visst inntrykk er avgjørende. Etter som det sies at ultras ikke bare kun er ultras de timene en fotballkamp gjennomføres, kan man kanskje argumentere for at det ikke finnes en backstage for dem. Dette kan sammenfalles med en innvending som ofte benyttes mot et dramaturgisk perspektiv; nemlig at aktøren fraskrives autenticitet i opptreden sin. Goffman forsvarer det med at de rollene som spilles ikke er tatt ut av løse luften, men snarere reflekterer visse sider av individet (Korsnes et. al, 1997). I en ultrasammenheng kan man kalle skillet frontstage og backstage på flere måter. Enten ved å kalle den opptreden de presenterer på tribunen for frontstage, og det andre ultrasrelaterte arbeidet de utfører (laging og planlegging av tifo, planlegging av bortekamper eller arrangementer) for backstage. Eller så kan man forstå det slik at så lenge en ultra har sosialt samvær med andre likesinnede, befinner denne seg frontstage, mens at når vedkommende er alene oppholder denne seg backstage. For meg gir begge deler mening, der sistnevnte kanskje er den mest utbredte teorien. ”*Selv om aktørene ofte strever hardt for å opprettholde et visst selvbilde, gjør de det ikke for å dekke over et dypere og sannere selv*” (ibid.: 60). Dette forstår jeg med at de som er med i et ultras miljø ikke nødvendigvis spiller sin opptreden, men snarere genuint kan opptre som en ultra hele tiden. Dette trenger dog ikke bety at man må opptre lidenskapelig og engasjert utenfor fotballkampen, som så mye annet i verden er også dette kontekststyrt.

Inntrykkstyring er også nevnt, der ultras benytter forskjellige virkemidler for å presentere seg selv som nettopp ultras. Målet med inntrykkstyring er ikke nødvendigvis å presentere seg selv i et positivt lys, men også å presentere seg selv i forhold til de normer og verdier som gjelder for konteksten man befinner seg i, samt den rollen man spiller (ibid.). Dette er også en viktig del av ultrasmentaliteten, at man lærer seg å kjenne de verdiene og

normene, og også den diskursen ultras står for. Dette kan dog slå ufordelaktig ut for denne supporterkulturen, ettersom deres verdier inneholder en stor del av maskulinitet og aggressivitet, og noen vil også kanskje kalle det voldsforherligende. Slik kan man si at ultras bidrar til å stigmatisere seg selv, ikke nødvendigvis ved å utøve voldelige handlinger, men ved å akseptere og godkjenne det å være tøff, aggressiv, maskulin og provoserende, kan veien i noen tilfeller være kort til vold. Og selv om det ikke er alltid er tilfelle, kan det alltid forekomme misforståelser⁴².

4.4 Regional stolthet

Malmö FF og Malmö by hører som kjent til *länet* Skåne og Öresundsregionen, helt syd i Sverige. For mange svensker framstår Malmö som et symbol på det utpregede skånske, noe som ikke alltid nødvendigvis er ment som et kompliment. Dette var spesielt vanlig frem til slutten av 1990-tallet, og noe av dette har blitt slipt vekk i takt med Malmös forandring fra en sliten industriby til en moderne fremtidsrettet by. Det definitive brytepunktet kan i følge Andersson (2011) sies å ha funnet sted ved århundreskiftet og Öresundsbroen. Den generelle konsensus er følgelig at Skåne og Malmö er blitt mer svensk enn tidligere, at dialektene *var* mer forskjellige, og at forskjellen mellom ”oss og dem” – om vi skal ta i bruk Halls (1996) tanker – *var* større. Dog, dette er diskuterbart i forhold til Ultras Malmö⁴³.

Skånes og Öresundsregionens posisjon i EU som en befolkningsrik og sterk region har økt, på grunn av EUs linje gjennom 1990-tallet kalt ”Regionenes Europa”. Skåne ble valgt ut som en slags forsøksregion, med økt regionalt selvstyre. Denne utviklingen har ført til at den Skånes regionale identitet har blitt mer stueren, også sett fra den sentrale styresmakten i Stockholm. På grunn av EU-sanksjonene oppfattes den som mindre antagonistisk, på tross av at hele tankegangen bak en regionalisering bygger på distansering og mer uavhengighet. Tross alt skal sterke regioner være til nytte for nasjonen som helhet. Videre har dette ført til at de stemmene som ønsker et sterkere Skåne har blitt flere, mer etablert og mindre kontroversielle

⁴² Dette vil redegjøres for og diskuteres i kapittel 6.

⁴³ Tradisjonelt har Malmö FFs rivaler vært Helsingborgs IF fra Skåne, Stockholmsklubben Djurgårdens IF og IFK Göteborg (Söderberg & Horsner, 2006). Mine observasjoner blant Ultras Malmö opprettholder bildet av Helsingborg som en rival, men IFK Göteborg og Djurgården er erstattet av den danske klubben FC København. Dette gir grobunn for tanker om at regionen Öresund er viktigere enn nasjonen Sverige som referanse i Skåne. Det skal dog nevnes at ingen av Stockholmsklubbene er spesielt godt likt i Malmö. Mer om Helsingborgs IF og FC København i påfølgende del.

(Andersson, 2011). Öresundsbroen (broen som knytter Sverige til Danmark) legitimerer på mange måter distanseringen fra Stockholm. Videre vises det i en undersøkelse gjort av Aftonbladet, at av de 180 000 forespurte, mente flestparten at Skåne kunne gis tilbake til Danmark. Dette viser hvilken spesiell posisjon Skåne har i Sverige (ibid.).

Innenfor Malmö FF vokste det tidlig frem et syn om at denne klubben var annerledes. Klubben skulle fronte en lokalforankring, "(...) laget ska bestå av malmöbor eller åtminstone skåningar" (ibid.: 153). Denne konsekvente satsningen på lokale og skånske spillere førte til at Malmö FF ble sett på som en – i følge treneren Bob Houghton⁴⁴ – ”kolossalt skånsk klubb”. Dette ledet videre til at man også utenfor Malmö på 1970-tallet fikk synet av Malmö FF som noe annerledes, et symbol på det skånske. På mange måter ble klubben nesten en svensk versjon av Athletic club de Bilbao, den spanske klubben som kun har spillere med baskisk bakgrunn (ibid.).

Utover de senere årene har denne holdningen moderert seg noe, men det finnes fortsatt en stor del lokal- og regionalpatriotisk stolthet rundt Malmö, Malmö FF og Skåne. I en internasjonal kontekst kan det kanskje ikke sammenlignes med den betente situasjonen i Spania, der regionene Baskerland og Katalonia ønsker selvstyre. Muligens kan den sammenlignes med den litt mer humoristiske tonen som finner sted i Norge. Innbyggere i Norges nest største by, Bergen, pryder seg av å være *bergensere*, ikke nødvendigvis norske, og det finnes det man kan kalle en humoristisk antagonisme mellom dem og de statlige styresmaktene i Oslo. På samme måte kan relasjonen Malmö – Stockholm sees, og i forlengelsen av dette, relasjonen Skåne – Sverige.

I forhold til Malmö FF er det fortsatt viktig å opprettholde en lokal og regional profil. Dette kommer til uttrykk blant annet på Malmö FFs hjemmedrakter, der Skånes flagg (for øvrig et gult kors på rød bakgrunn, som en miks av det danske og svenske flagget) er sydd inn i nakken. I kampprogrammene vises nasjonaliteten til Malmö FFs spillere med et flagg bak spillernes navn, her er det gjort en forskjell på skåninger og øvrige svensker. Dette kan også sies å danne grobunn for rivaliseringen med Helsingborgs IF (som også er hjemmehørende i Skåne). Supportere av Malmö FF – og herunder også ultras – har sanger som lyder ”Malmö är Skånes lag”, og remser som går på at ”en riktig skåning håller på MFF”, noe som er ment å virke provoserende på supportere av ikke bare Helsingborgs IF, men også andre lag fra Skåne,

⁴⁴ Trener i Malmö FF i periodene 1974-80 og 1990-92.

eksempelvis Landskrona BoIS og Trelleborgs FF. Samtidig kan den ovenfornevnte relasjonen Malmö – Stockholm sies å skape rivalisering mellom Malmö FF og de store Stockholmsklubbene.

4.5 Rivalisering

Bairner og Shirlow (2001) skriver at idrett er en arena der følelser som frykt og avsky (til andres identitet) kan produseres og reproduseres. Spaaij (2006) hevder at supportergrupperinger konstruerer sin kollektive identitet i forhold til det som oppfattes som forskjellen mellom seg selv og ”de andre”. Sosial identitet ligger i ulikheter, og forskjellene er fremsatt mot det som er nærmest og representerer den største trusselen. Supportergrupperinger understreker forskjellen mellom seg selv og sine motstandere på to måter: (1) i form av en (de)maskulinisering (”ekte” og ”harde” menn kontra ”gutter” og ”homser”) og (2) i form av klubb og/eller by, nabolag, regionale, etniske, religiøse eller kulturelle ulikheter, og nasjonalistisk eller politisk tilhørighet (ibid.).

Fotballen som arena er viktig i forhold til rivalisering. Dimeo hevder (2001) at fotballen har kapasitet til å forene samfunn, produsere og reprodusere identiteter og forme sosiale formasjoner. Disse identitetene står fast både i relasjon og i kontrast til serier av andre identiteter. En fotballklubb må alltid representere en eller annen form for forskjell til andre, ellers ville ikke fotballkamper bety noe (ibid.). En fotballklubb kan – og vil som oftest – utgjøre et slags symbol på supporterens holdning og verdier.

Fotballidentitet og supporteridentitet utvikler seg rundt antagonistiske ”lokale stammekulturer” som kan forlenges utover regionale og nasjonale grenser (Armstrong & Hognestad, 2006). En stereotypisk ”otherness” skapes under kamper, ved å uttrykke negativitet om det andre laget fra tribunen (Hognestad, 2003). Dette støttes av Giulianotti (1999), som hevder at sosiale identiteter, så også fotball – og supporteridentiteter kan ta en semantisk eller syntaktisk form. En semantisk-sentrert identitet kommer frem gjennom hvordan man individuelt eller kollektivt velger å definere seg i form av *hva man er*. Den syntaktisk-sentrerte sosiale identiteten framgår i form av *hva man ikke er*. Den semantiske identiteten har grobunn i bekreftelse fra selvet, mens den syntaktiske er definert av en ytre motstander. Fotballen (og supporterkulturen) er mer syntaktisk orientert enn semantisk, gjennom det å kreere motstandere på alle plan (Giulianotti, 1999, i Armstrong og Giulianotti,

2001). Det Spaaij (2006) kaller *kulturelle traumer* (rivalisering) representerer en sosial trussel mot etablert individuell og kollektiv identitet. Et slikt traume oppstår når sosiale aktører velger å tolke sosialt ubehag eller smerte som en grunnleggende trussel mot deres oppfatning av hva de er, deres tilhørighet og hvor de ønsker å være (ibid.).

I klubb fotballens verden står enkeltklubbens tradisjon, by og region frem som de viktigste byggsteinene i den symbolske konstruksjonen av identiteter (Hognestad, 2003), og i forlengelsen av dette, rivalisering.

Rivaliseringen mellom Malmö FF og Helsingborgs IF er først og fremst geografisk betinget, da begge klubbene hører hjemme i Skåne. Dette gjør at Skånerbyet, som utkjempes av Skånes to beste lag, de siste årene har stått mellom disse to lagene.

Men rivaliseringen her defineres fra begge parter, og en av forskjellene som utgjør en byggstein for rivaliseringen mellom disse, er byenes status. Malmö var tidligere en sliten industriby, mens Helsingborg er en turistby, og blir kalt *sundets pärla* (Andersson, 2011). Det faktum at Malmö siden slutten av 90-tallet har gjennomgått en ansiktsløftning og nå fremstår mer som en mer levende og attraktiv by, forandrer ikke på denne holdningen. Malmö FFs supportersang "*Vi hatar hjärtet i sundets pärla*" gir et godt bilde på følelsene disse klubbene i mellom. Skånerbyet utgjør rammen for to av eksemplene som gis i kapittel 6.

Rivaliseringen mellom Malmö FF og FC København er litt vanskeligere å definere. Faktum er at selv om det ikke finnes noen *offisiell* rivalisering disse klubbene i mellom, har Ultras Malmö lite til overs for den danske hovedstadsklubben.

Dette skyldes delvis at det har vært rapportert hendelser der danske casuals tilknyttet FC København, har deltatt i Skånerbyet på Helsingborgs side (Sveriges scenen, 2005) og likeledes av casuals⁴⁵ tilknyttet Helsingborgs IF, støttet FC København i deres møter med Malmö FF under det som av Sveriges scenen kaller *ligistturneringen* Royal League⁴⁶. De få senere oppgjørene mellom Malmö FF og FC København har siden inneholdt mye utenomsporslige opptøyer, og en informant fra Supras Malmö uttalte følgende under et intervju til denne avhandlingen: "*vi kommer inte att glömma.*"

⁴⁵ Oversatt fra det svenske ordet *ligist*.

⁴⁶ Royal League var en turnering mellom svenske, danske og norske lag, som var planlagt å skulle holdes årlig. Etter tre år med dårlig publikumsoppmøte, ble denne turneringen kansellert.

4.6 Problemområder

Selv om majoriteten av ultras og ultrasgrupperinger står for en ikkevoldelig tilnærming og holdning til supporterkultur, finnes det også visse problemer knyttet til denne kulturen (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010). Det kan argumenteres for at mange av disse problemene er hjemmehørende i Sør-Europa⁴⁷ og Latin-Amerika⁴⁸, der ultraskulturen har sitt utspring. I disse områdene kan ultraskulturen ses på som den dominerende supporterkulturen, snarere enn en subkultur, likevel er det relevant å ta opp problemområder i denne avhandlingen knyttet til svensk ultraskultur. Både fordi denne oppgaven skal belyse alle sidene ved ultraskulturen (dog mer balansert enn man etter mitt syn finner i mediene), men også fordi det finnes problemområder knyttet til den svenske ultraskulturen.

I følge Pilz og Wölki-Schumacher (2010) finnes det isolerte hendelser av diskriminerende synging, roping og atferdsmønstre, voldelige hendelser, tyveri av supportereffekter, angrep på transportmidler eller politiske aksjoner, som noen ganger kan relateres til ultrasgrupperinger (ibid.). Selvsagt finnes det grader av relevans i relasjon til den svenske ultraskulturen, men i denne delen drøftes de problemområdene som hyppigst nevnes i forbindelse med ultras i svenske medier. Problemområdene er først og fremst knyttet til pyroteknikk (som er ulovlig på svenske tribuner), vold og det som kan kalles hooliganistisk atferd (muligens begrunnet av et manglende skille mellom ulike grupper risiko-supportere), politiske sympatier (muligens samme begrunnelse som forrige) og forholdet mellom ultras og politi. Selv om både Supras Malmö og Rex Scania anser seg som ikke-voldelige og upolitiske grupperinger, er det min oppfatning at det ikke nødvendigvis er riktig. I forbindelse med mitt feltarbeid har jeg ikke opplevd voldelige hendelser, men definitivt hendelser som kan beskrives som hooliganisme, i alle fall om man tar i bruk Brännbergs (1997) forståelse av begrepet. Jeg kommer også til å argumentere for at ingen av disse grupperingene er politisk nøytrale, dog koblingen ultraskultur og politikk naturligvis ikke er like tett som for eksempel i Italia (se eksempelvis Klinge, 2007). Begge ultrasgrupperingene tilknyttet Malmö FF er derimot åpenlyst positive til bruk av pyroteknikk, og at det eksisterer en antipati mellom ultras og politi og ordensmakter, er åpenbart også i Sverige.

⁴⁷ Eksempelvis i Balkan, Spania og Italia. Ultraskulturen i Italia er belyst av blant annet Klinge (2007).

⁴⁸ Særlig Argentinske *Barras Bravas*, dog å skille hva som er ultraskultur, hva som er casualsatferd og hva som er rent ut sagt mafia i den konteksten, kan være problematisk. Se blant annet Giulianotti (1999).

4.6.1 Pyroteknikk

I følge Pilz og Wölki-Schumacher (2010) virker alle europeiske ultras å elske bruken av pyroteknikk som en form for å støtte sitt lag, og som en manifestasjon av egen gruppeidentitet og kultur. Dog er det mange grupperinger som skiller mellom bruken av bengalske lys, farget røyk og *bangers*. Sistnevnte er ingen visuell form for støtte, men lager høye smell som ofte skremmer utenforstående. Mange ultrasgrupperinger er kritiske til bruken av *bangers*, deriblant Supras Malmö (Supras Malmö, 2013a).

Det er viktig å forstå at ultras ikke benytter pyroeffekter som en manifestasjon av vold og fare for utenforstående, snarere ses dette på som en måte å forbedre stemningen på tribunene. Fra ultras ståsted kan pyroeffekter sammenlignes med deres tifo og kreativitet i måten å støtte klubben på, bare mer iøynefallende og emosjonelt. På bakgrunn av dette er det kanskje ikke overraskende at mange ultrasgrupperinger neglisjerer forbudet mot pyroteknikk som gjelder over store deler av Europa, på tross av at dette kan føre til sanksjoner både fra UEFA og FIFA (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010). Kanskje ligger noe av svaret i ultras opposisjonelle natur. "(...) litt av vitsen med å være med i en ultras-gruppe er at man ikke lar seg diktere av andres regler" står det blant annet å lese i Klinge (2007: 68). På den annen side finnes det ultrasgrupperinger som forsøker å få til et lovlig og kontrollert forbruk av pyroteknikk i stedet for et totalt forbud (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010). Også dette gjelder ultrasgrupperingene tilknyttet Malmö FF.

Supras Malmö uttaler: *"En legalisering av pyroteknik hade inneburit att man under mer ordnade och säkra former kunnat genomföra arrangemangen utan att riskera någons säkerhet. Redan idag planerar vi alltid våra arrangemang utifrån olika riskkalkyler för att inte äventyra någons säkerhet. Med en legalisering hade man tydligare kunnat informera om vart det kommer att fyras av pyrotekniska pjäser och således ge folk som inte gillar företeelsen att gå åt sidan. De inkonsekventa bötesbelopp som förbundet bestraffar klubbarna med hade även försvunnit och pengarna hade istället kunnat satsas på annat. Vi vill även poängtera att dagens system där böterna går till förbundet är tämligen ologisk, i synnerhet när man inte redovisar vart pengarna hamnar"* (Supras Malmö, 2013a).

Rex Scania følger opp med: *"Rex Scania har en positiv syn på ansvarsfullt användande av pyroteknik, då detta är en naturlig del av supporterkulturen. Vi är övertygade om att det kan skötas på rätt sätt av rätt personer, utan att vara så livsfarligt som diverse förbund vill få det att framstå som"* (Rex Scania, 2009).

Det fortsettes derfor med å lete etter forskjellige løsninger som vil gi ultras muligheten til å benytte seg av pyroteknikk. På en arena i Frankrike har ultras nådd en form for avtale med visse instanser, som tillatter dem bruk av pyroteknikk tre ganger i løpet av sesongen, på tross av det offisielle forbudet. I Norge finnes det en ordning som tillatter bruk av pyrotekniske elementer i enkelte tilfeller (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010).

I Sverige jobber man også for å få til en løsning. I en artikkel på svt.se den 28.januar 2013 kan man lese at pyroteknikk i ordnede former kan bli tillatt. Et forslag om en lignende ordning som den man finner i Norge, skal legges frem for den svenske kulturministeren Lena Adelsohn Liljeroth den 21.mars 2013 (Sveriges Television, 2013).

I følge Fossum (2009) forekommer blussing på norske arenaer relativt sjeldent, og da helst i forbindelse med store oppgjør. I følge tall jeg dessverre ikke har klart å finne kilden til, har bruken av pyroeffekter økt med over 120 % i Sverige fra 2011 til 2012. Som sagt har jeg ikke klart å verifisere disse tallene, men en klubb som Malmö FF måtte i 2010 betale over 300 000 svenske kroner i bøter grunnet bruk av pyroteknikk. Det er lite trolig at det beløpet sank i 2011 (Lindstrand, 2011a)⁴⁹.

En del av Malmö FFs spillere er positive til bruk av pyroteknikk:

”Jag tycker det är fett, coolt som fan. Men [sic] får en kick när man kommer in på arenan, det gör mig mer motiverad. Bara man är försiktig och sköter det proffsigt så ser jag inga problem med det.”

”Man blir helt klart tänd av det. Kan man garantera säkerheten är jag för det, för säkerheten är viktigast. Det där när någon tände en bengal under tifot i höstas var ju idiotiskt gjort” (Lindstrand, 2013c). Samtidig har det vært hendelser der det svenske fotballforbundet (SvFF) markedsfører seg ved hjelp av bilder der pyroteknikk blir benyttet. Det samme har vært tilfellet med canal+ (nå CMore) som har TV-rettighetene til Allsvenskan. Dette gjør tematikken rundt pyroteknikk enda mer kontroversiell.

Hvorfor er det da forbudt, når flere av supporterne og spillerne anser det som et stemningsskapende element i tribunekulturen? Grunnen er såpass enkel som at det er farlig. I en levende supporterkultur styrt av ultras, kan kombinasjonen tifo og flagg av forskjellig

⁴⁹ Også i seriepremieren mot Halmstads BK 1.april 2013, arrangerte Supras Malmö og Rex Scania ”det største bengaltifot i skånsk fotbollshistoria” (Supras Malmö, 2013d). Størrelsen på boten dette sannsynligvis medfører, har det ikke lyktes meg å oppdrive.

størrelse og bengalske lys som kan holde en temperatur på 1200 grader celsius utgjøre en stor brannfare. Videre kan også røyken utgjøre et problem, dels for folk med astmatiske problemer eller andre pusteproblemer, dels kan den skape panikk i trengte områder, som det kan være på svenske ståtribuner (Lindstrand 2011b).

Poenget er at ultras, eksempelvis her Supras Malmö og Rex Scania, ikke kommer til å slutte å bruke pyroteknikk, uavhengig om forbudet oppheves eller ei. *”Vi i Supras Malmö kommer aldri vika ner oss för repressalier utan fortsätta bedriva vår verksamhet på det sättet vi anser gynnar Malmö FF. Vi uppmanar alla parter till dialog och att finna en lösning på problematiken med att pyroteknik idag är illegalt. Vi är fotbollssupportrar, inga brottslingar och agerar alltid med vår förenings bästa i åtanke”* (Supras Malmö, 2013a). I etterdønningene etter Lindstrands artikler BENGALSERIEN (2011abc) tilbød Supras Malmö seg å betale bøtene Malmö FF måtte ut med på grunn av pyroeffekter. Dette var dog betinget av visse krav; deriblant at Malmö FF skulle love å ikke *”stenge av bengaleldarna”*, Supras Malmö skulle få sikre soner på tribunen der man kunne benytte pyroteknikk, og at man skulle slippe å måtte bedrive smugling av pyroteknikk inn på stadion (Lindstrand, 2011c).

4.6.2 Vold

Ingen europeiske ultrasgrupperinger søker vold med hensikt (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010), og både Supras Malmö og Rex Scania beskriver seg som ikke-voldelige grupperinger. Det finnes dog grupperinger der supporterkulturen i varierende grad nesten er predisponerte for voldelige handlinger. Enn videre, i visse nasjoner er skille mellom ultras og casuals nesten utvisket. Særlig er dette tilfellet der ultraskulturen fødtes og har størst utbredelse, eksempelvis Italia, Spania (ibid.) Balkan og Øst-Europa. Dette kan føre til mediereportasjer som inneholder frasen ”voldelige ultras”, som igjen kan lede til oppfattelsen om at ultras har atferdsmønstre som er typisk hooliganistisk. Det er dog ikke riktig å si at ultraskulturen er fullstendig ikkevoldelig. I omtrent hver eneste ultrasgruppering finnes det individer som ikke bare har fokus på tribunekoreografi, tifo eller offisiell supporterpolicy, men også er tilbøyelige til vandalisme, i form av å kaste gjenstander, sparke søppelbøtter over ende og lignende. Dette skjer, ifølge Pilz og Wölki-Schumacher (2010), når disse individene utsettes for mottrykk, for eksempel i form av restriksjoner på deres bevegelsesfrihet, for mye alkohol eller gruppepress (ibid.). Dette er selvopplevd under feltarbeidet tilknyttet ultrasmiljøet rundt Malmö FF. I hjemmekampen mot Örebro SK den 1/11-2012 lå det an til et

skuffende uavgjortresultat da kampen nærmet seg slutten, noe som ville bety at Malmö FF effektivt ville være ute av gullkampen den sesongen. Malmö FF-*klacken*⁵⁰ befant seg i andre omgang bak Örebros målvakt, som naturlig nok mot slutten av kampen begynte å hale ut tiden. Dette ble like naturlig reagert på av hjemmesupporterne, som reagerte ytterligere da Örebro-keeperen begynte med fakter mot publikum. Idet kampen ble blåst av på stillingen 1-1 regnet det lightere og mynter mot målvakten, og et individ tilknyttet Supras Malmö sparket egenhendig flere søppelkasser overende i frustrasjon over motstanderens keeper, og over å ha kastet bort gullet hjemme mot et lag som endte opp med å rykke ned. Kommunestyrelsen ved Stockholm Stad (2009) har utformet et skriv som definerer hva som menes med fotballrelaterte ordensforstyrrelser, og i forlengelsen av dette, handlinger som definerer en risikosupporter. Kasting av gjenstander inn på banen er definert som en risikosupporters atferd, eller hooliganistisk atferd (Stockholm Stads Kommunestyrelsen, 2009).

Brännberg (1997) tar utgangspunkt i at det finnes mangfold innenfor begrepet hooliganisme, og at det beskriver en atferd snarere enn en person. Handlingene beskrevet ovenfor kan ifølge nevnte Brännberg kalles både *asynkron* og *resultatorientert* hooliganisme. Asynkron hooliganisme vil si en kraftig publikumsreaksjon på et normbrudd ute på fotballbanen, eksempelvis som ovenfor; usportslig oppførsel. Resultatorientert hooliganisme innebærer en lignende reaksjon, men nå som følge av et uønsket resultat (ibid.).

Slik jeg oppfatter det, er ikke ultras en ikkevoldelig form for supporterkultur. Dog mener jeg det er en viss forskjell mellom disse og det som kalles casuals eller hooligans i mediene. Ultras benytter vold snarere som en reaksjon (jamfør det Pilz og Wölki-Schumacher (2010) hevder ovenfor) enn planlagte møter for å oppvise voldelig atferd, slik man kan lese om i blant annet Deogan (2011). Likevel er det tette koblinger mellom Supras Malmö, Rex Scania og ligistfirmaet True Rockers. De vanker på mange av de samme stedene, og en av mine informanter i Rex Scania har for eksempel en far som er medlem av True Rockers. På Ultras Malmös parkfest deltok flere medlemmer av True Rockers på arrangementet. Skillet mellom grupperingene er, i visse individuelle sammenhenger, noe uklart.

En annen grunn til at ultras ofte kobles til voldsepisoder, er at diskursen innad i ultrasmiljøet ofte legitimerer voldshandlinger (Klinge, 2007). Dette mener jeg henger sammen

⁵⁰ Klacken refererer til de tilskuerne som oppholder seg på ståtribunen *norra läktaren*, heriblant ultras og undertegnede.

med måten de ønsker å fremstille seg selv på, de ønsker å bli sett på som tøffe, aggressive og maskuline, og en voldelig diskurs – om ikke nødvendigvis vold i seg selv – er en viktig del av dette. Min veileder Hans Hognestad benyttet uttrykket *får i ulveklær*, noe jeg mener kan være et dekkende uttrykk for visse deler av Ultras Malmö. Ønsket om å bli oppfattet voldelig blant andre, men også være del av en ikkevoldelig gruppering, kan virke paradoksalt. Men det kan også sies om motstanden mot den moderne fotballen, som ultras jo kan sies å være en del av. Videre; deres uttalte standpunkt som apolitiske grupperinger, viser seg ikke å stemme helt.

4.6.3 Politikk

Det må poengteres at samme som med vold – begrepet ”ultra” i seg selv indikerer ikke ultrasympatisørers politiske standpunkt. *”The Ultras have no clear political orientation”* (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010: 19). Mange ultrasgrupperinger, for eksempel i Tyskland, Norge og Sverige, beskriver seg som apolitiske eller politisk nøytrale, i det minste offentlig, og er av den oppfatning at politikk ikke hører hjemme på fotballarenaer. Når det dreier seg om politiske tendenser innenfor en ultrasgruppering, er det mer individualistisk eller små fraksjoner av grupperingen, snarere enn scenen som helhet som ytrer politiske uttalelser eller definerer seg selv i politiske termer. Europeiske ultrasgrupperinger er aldri helt høyre- eller venstreorienterte, deres politiske orientering varierer fra gruppe til gruppe og til nasjon til nasjon. Likevel finnes det nasjoner hvor ultras har et klarere politisk standpunkt, som da ofte dreier seg om høyreorientert eller høyreekstremistisk politikk⁵¹. Disse finnes ofte i land som Polen, Ukraina, Slovakia og Italia (ibid.).

Ett eksempel fra Italia, der to klubber fra samme by velger opposisjonelle politiske standpunkt: *”In Milan, AC Milan represented the team of the working class (the railway workers in particular), and was considered left-wing, whereas Internazionale was the team of the middle class of Milan and it’s [sic] suburbs and was considered closer to conservative ideas”* (Balestri & Polidari, 1998: 89).

Selv om ultraskulturen presenterer seg som apolitisk, finner man referansepunkter til både høyre- og venstreorientert politikk på denne scenen. Injuriekulturen som kan være en del

⁵¹ En motsats til disse høyre-radikale ultrasgrupperingene kan være den tyske kultklubben 1. FC St. Pauli, lokalisert i Hamburg. Denne klubbens supporterkultur ble restrukturert på 80-tallet og bygget rundt venstreorientert politikk og sosial aktivisme. Det var den første klubben som offisielt forbød høyreekstremer, nasjonalistiske aktiviteter på tribunen.

av det å være ultra, involverer fornærmende og provoserende sanger om motstandernes såkalte svakheter; eksempelvis å være homoseksuell eller feminin. Videre er bruken av fascistiskladede ord som ”Capo” en del av ultraskulturen, og kan bli tolket som et symbol på høyre-radikalisme. De venstreorienterte politiske referansepunktene kan sies å være kampen mot kommersialisering eller politiet, kaos og orden side ved side, eller Che Guevara som et symbol på frihetskamp (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010).

Som nevnt tidligere, anser både Supras Malmö og Rex Scania seg som apolitiske, i det minste offentlig. Jeg vil dog legge til at man har bedre sjanse til å få tilgang til Ultras Malmö om man oppviser venstreorienterte politiske sympatier. Om man ser på sitatet ovenfor angående de italienske klubbene AC Milan og Internazionale, er det en kobling mellom arbeiderklasse og venstreorientering. Malmö FF kan sies å være en arbeiderklasseklubb (Andersson, 2011). ”*I MFF spelar vi blått, men röstar rött*”⁵². Partisympati vises ikke i Nilssons og Widfeldts (2006) tabeller, men de nevner at den daværende regjeringen i 2004, bestående av Socialdemokratarna, Vänsterpartiet og Miljöpartiet, hadde støtte fra om lag halvparten av supporterne i Skåne som helhet. Socialdemokratarna var på det tidspunkt det klart største partiet med cirka 40 %, de borgerlige partiene fikk om lag 45 % til sammen. Malmö FF, som har flest tilhengere i Skåne, fulgte dette mønsteret (ibid.). På bakgrunn av disse opplysningene kan man sannsynligvis trekke den slutning at Malmö FFs ultras, selv om disse i utgangspunktet ønsker å være apolitisk, har en overvekt av venstreorienterte supportere. I tillegg kan det nevnes at å ha en høyreekstremistisk politisk sympati på tribunen, kan være vanskelig om man har i tankene Malmös høye andel av innvandrere.

Videre kan det hevdes at selv om politisk partisympati ikke ønskes å i utgangspunktet spille noen rolle i ultraskulturen i Sverige, er Ultras Malmö i høyeste grad politisk aktive. Kontroversene omkring pyroteknikk vitner om politisk involvering fra ultras’ side, og deres motstand mot den moderne fotballen er også politikk, selv om det ikke handler om statlige formål.

⁵² Eric Persson (1898-1984), formann i Malmö FF fra 1937-1975, og en av de mest prominente skikkelsene i svensk fotball.

4.6.4 Ultras og politi

Synet på politi og ordensmakter som fienden er et syn som har dukket opp blant ultras nesten over alt. Tribuner okkupert av ultras blir noen ganger regnet som adgang forbudt for politiet, særlig i Italia. Konsekvensen av politiinnblanding fryktes å være massive demonstrasjoner mot politiet, og i forlengelsen av dette; opprør (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010).

For en stor del av europeiske ultras fremstår politiets opptreden som disproportjonal og vilkårlig i relasjon til ultras handlinger. Hovedinnvendingen er at de mener å bli behandlet som annenrangs borgere eller mennesker uten rettigheter, politiet utviser en lite fleksibel, arrogant og nedlatende holdning uten å vise vilje til å kommunisere med supporterne. Videre bærer de ingen synlig identifikasjon, oppviser (etter ultras mening) ingen forståelse eller kunnskap om ultraskulturen og de positive aspektene tilknyttet denne kulturen. Til sist mangler de evnen til selvrefleksjon og til å ta til seg kritikk, og forventer for mye av ultras, som ikke har direkte innflytelse over alle på tribunen (ibid.). På generell basis kan man si at det er lite eller ingen kommunikasjon mellom ultras og politiet, i det minste ikke i byene (ibid.). Ultras kan sies å ha et bånd innad i grupperingene, som en svært opposisjonell holdning til utenforstående autoriteter, særlig politiet (Roversi & Balestri, 2000). Fossum (2009) henger seg på dette da hun skriver: *”Informantene understreker at ultraskulturen på ingen måte er noen voldskultur, men har som mål å støtte laget sitt på best mulig måte. Ultrasmiljøet er i alle tilfeller ment å være en positiv ressurs på tribunen, men de er også motstandere av autoriteter som vakter og politi, noe som tidvis skaper konflikter”* (ibid.: IV).

4.7 Selvrefleksjon og selvregulering

Noen ultras er meget kritiske til egen scene, og noen fraksjoner forsøker også ulike virkemidler for å utøve selvregulerende tiltak på tribunene. Det er dog viktig å forstå at ultras ikke har en profesjonell struktur som tillater individer å avskjediges for avvikende oppførsel. Ultras reguleringstiltak er mer typisk å vare over lengre perioder, gjennom advarsler fra ultrasledere (som for eksempel i Sveits) og kan gå så langt som til eksklusjon fra scenen eller fysiske konflikter (eksempelvis i Italia). Dette betyr dog ikke nødvendigvis at disse ikke fortsatt befinner seg på tribunen. Selvregulering har derfor sine begrensninger for ultras, eksempelvis om man forsøker å overtale eldre casuals til å avstå fra å utøve vold på stadion.

Denne formen for disiplin fungerer best innenfor ultrascener der grupperinger tar på seg ansvaret for visse aktiviteter, tribuner, lokaler og så videre, og etablerer egne regler for dette (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010).

Klinge (2007) beskriver eldre ultras reguleringstiltak mot yngre ultras:

”(...) Lignende hendelsesforløp var såpass vanlig ved situasjoner der grupper som definerte seg som fiender stod ovenfor hverandre, enten med politi oppstilt imellom gruppene eller ikke, at det var mulig å se et mønster i det som utspilte seg: Gruppen som helhet avvartet situasjonen, mens yngre enkeltpersoner sporadisk prøvde å gi inntrykk av å ville slåss, enten ved å gå imot ”fienden” på egen hånd eller ved å stille seg til å speide mot steder der en eventuell fiende kunne dukke opp. At de som ga dette inntrykket reelt ville forsøke å komme seg bort til en fiende ser jeg på som lite sannsynlig ettersom det beskrevne handlingsmønsteret, hver gang jeg observerte det, endte med at noen, enten politi eller eldre gruppemedlemmer – stanset ethvert forsøk fra enkeltindivid på å nærme seg ”fienden.”

Handlingsmønsteret fra eldre medlemmer var forutsigbart og de unge forventet sannsynligvis at de ble stoppet i sine opptredener før situasjonen utartet seg i farlig retning” (ibid.: 72-73).

Flere ultras uttrykker sin irritasjon i rapporten til Pilz og Wölki-Schumacher (2010) over at sin kjemping for å få lov til å utøve kontrollert pyroteknikk blir neglisjert av andre ultras med deres bruk av *bangers*. Disse blir disiplinert (ibid.).

”Vi stiller oss aldrig bakom ett missbrukande av pjäser som kan skada andra personer. Vi använder oss inte heller av smällare och så kallade ”bangers”, uttaler Supras Malmö på sin hjemmeside (Supras Malmö, 2013a). Likevel opplevde undertegnede at mange av disse *bangers* ble brukt i Helsingborg i forbindelse med bortekampen mot Helsingborgs IF den 24. september 2012. Ikke inne på stadion, der ble det kun brukt bengalske lys og farget røyk, men på marsjen fra Maria Station⁵³ til Olympia⁵⁴. Dette beskriver hvor vanskelig det er for ultras å opprettholde disiplinen, ettersom tallene for hvor mange som deltok på denne marsjen varierer fra 500-700 personer.

⁵³ Togstasjon nordvest i Helsingborg.

⁵⁴ Hjemmebanen til den svenske fotballklubben Helsingborgs IF, Malmö FFs største rivaler.

Kapittel 5:

Mot den moderna fotbollen

5.1 Perspektiver på den moderne fotbollen

Ifølge i FD i historie og lektor i idrettsvitenskap ved Malmö Högskola, Torbjörn Andersson, bør en inndeling over fotballkulturens historie se slik ut: (1) ”førmoderne” fotballkultur fra cirka 1900 til 1960, der publikum ikke var spesielt aktive. Deretter kommer (2) en moderne form for fotball, fra cirka 1960-1990, med unge, engasjerte tilskuere som synger i England og skaper tifos i Italia⁵⁵. Til slutt følger (3) en ”postmoderne” fotballkultur, med en kraftig økt kommersialisering, Champions League, globalisert TV-fotball, Bosmandommen⁵⁶ og multinasjonal kapital som kjøper ulike fotballklubber (Andersson, e-mail, 2/1-2013). Giulianotti (1999) drar skillelinjene mellom fotballens tradisjonelle fase, dens tidlige modernitet, dens sene modernitet og til sist den postmoderne fasen, presis som Andersson. Den postmoderne fasen fødtes omkring 1990, og kjennetegnes særlig av en svekkelse av koblingen klubb og lokalmiljø, og mer flytende tilskueridentiteter introduseres. Medienes – og særlig TVs innflytelse øker, og det stilles nye og strengere krav til fotballens arenaer (ibid.). I forhold til svensk fotball har Sund (2003) et annet perspektiv på fotballens historiske utvikling: (1) etableringsfasen (slutten av 1800-tallet til cirka 1920), (2) systemfotballens begynnelse (cirka 1920-1970), (3) tidlig profesjonalisering (1970-1990), og (4) ”fotball i markedet” (fra 1990- til i dag). Man kan anta at fotballens seneste tidsalder begynte rundt 1990, og det påfølgende tiåret betegnes av Brown (1998) som traumatiske for en del supportere (Hjelseth, 2006).

Uavhengig hvordan man definerer det, er det samtidens fotball ultras kjemper i mot: fotballens økende kommersialisering, og det dette fører med seg. Begrepet kommersialisering har mange ulike betydninger, men grunnlaget her er at den peker på at penger har mer å si når

⁵⁵ Ultras oppstod i denne perioden. I samme periode begynte man å snakke om fotballsupportere som slåss i forbindelse med kamper, det som nå er kjent som hooliganisme.

⁵⁶ Bosmandommen ble avsagt i EU-domstolen i Luxembourg i 1995. Dommen slo fast at profesjonelle fotballspillere i EU har rett til å signere for en ny klubb når kontrakten deres går ut, uten at den gamle klubben har krav på noen som helst form for kompensasjon.

fotballen tolkes. Fotballen har vært gjennom en rekke radikale endringer og hendelser, og i tillegg til de faktorene Andersson nevner over, kan også astronomiske spillerlønninger og overgangssummer legges til. FIFA hadde i 1997 en årlig omsetning på 250 milliarder amerikanske dollar (Sugden, Tomlinson & Darby, 1998). Dette tallet har ikke sunket. Kommersialiseringen av fotball har diverse negative utfall i klubb fotballens verden. Flere klubber har økonomiske problemer, klubber settes under administrasjon eller går konkurs på grunn av manglende inntekter. Mange supportere verden over er enig om at penger har for mye å si i dagens fotball. Hvordan motstanden mot denne kommersialiseringen manifesterer seg, blir et lokalt fenomen (Haugsbakken, 2007).

Fotball har siden starten av 90-tallet opplevd en massiv ekspansjon hva gjelder medie- og TV-dekning, noe som har gjort fotball til en del av norsk underholdningsindustri (Hjelseth, 2006). Det samme er tilfellet i Sverige. Dette fører igjen til ulike perspektiver på hva som er ”gode” tilskuere. Den moderne fotballen bringer med seg en restrukturering av publikum, der disse går fra å være supportere til å bli kunder (King, 2002). Moderne tilskuere sies å konsumere fotballen som underholdning, mens ultras *”deltar aktivt ved ulike stemningsskapende aktiviteter på tribunen”* (Fossum, 2009: 2-3). Lojalitetsaspektet er også forskjellig, der den moderne tilskuer kan ha en mer forbigående relasjon til klubben enn hva ultras har (ibid.). Det skal sies at dette er ultras’ påstand.

I Sverige er supporterernes skapelse av en attraktiv ramme rundt kampen en stor del av hva som skaper interesse. Derfor kan man anta at det er i Svenska Fotbollsforbundets (SvFF) interesse at man bør tillate noe utagerende oppførsel. Man må ta det onde med det gode, for å si det på den måten. Dette skaper dog konflikt mellom forbund og supportere. Kommersialiseringen fører med seg at klubber har blitt merkevarer, og som merkevare er man avhengig av et godt rykte for å skaffe sponsorinntekter og for å tiltrekke seg tilskuere. Dette kan true ultras ved å legge begrensninger på deres sosiale praksis (ibid.). *”Restriksjoner mot utagerende supporterpraksiser”* (Hjelseth, 2012) er noen av resultatene medienes, sponsorenes og pengenes økende innflytelse over dagens kommersielle fotball gir.

Mange ultras er svært opptatt av å uttrykke sin motstand mot den moderne fotballen. Ikke fordi de frykter for å bli skviset ut, slik som de mener har skjedd i eksempelvis den engelske Premier League (Fossum, 2009). Svenske kamper er sjeldent utsolgt, men det er snarere en frykt for ikke å kunne fortsette sin aktive supporter kulturelle praksis, noe den moderne fotballen oppfattes å true. Klubber og forbund virker å legge større vekt på de

moderne forbrukerne (eksempelvis barnefamilier) enn på de lojale supporterne, noe nevnte supportere opplever som urettferdig (ibid.).

Ultras motstand mot dagens moderne fotball er tydeligere enn mange andre tilskueres (Fossum, 2009). Denne motstanden gjør seg gjeldende i en rekke former. I Norge var mantraet ”fotball skal spilles i helgen!” en del av denne motstanden. Ultras snakker om motstanden mot farmerklubber, fremheving av unge talenter, bøtelegging av spillere som ikke fullfører sin kontrakt og omstrukturering av Champions League i *Ultra Manifesto*⁵⁷. I Sverige kulminerer ultras motstand mot den moderne fotballen i flere ting, blant annet:

- Motstand mot legging av kunstgress over naturgress. I følge Supras Malmö bør fotball spilles på gress, ikke på plast, og klubbenes motivasjon for å legge kunstgress skal visstnok være kun at det er mindre kostnadskrevene.
- Motstand mot ståplassreduisering på arenaene. Dette følger samme overbevisning, det vil si at sitteplasser generer mer penger.
- Bevaring av 51 %- regelen⁵⁸ (Supras Malmö, 2013b).

Ultras fremstår som opptatt av å bevare fotballens egenart, ved å motvirke den innflytelsen kapital og sponsorer har over idretten. I den førmoderne – og også det Andersson mener er den moderne (1960-90) fotballen, før det ble en business med millioner av kroner på spill, var det et enklere bilde å forholde seg til. Noen bedrev en idrett som andre betalte for å se på, og klubbene forvaltet pengene som kom inn. Hensynet til supporterne har druknet i forhold til hensynene som må tas i forhold til media, sponsorer med mer. Det er særlig dimensjonene kalt *kommodifisering* og *spektakularisering* (Hjelseth, 2006) ultras forsøker å motvirke.

Inntoget av den moderne fotballen skapte en publikumsvekst i Sverige, men de siste årene har publikumstallene gått ned igjen. Forbundet klør seg i hodet og spør hvordan man skal kunne rette på dette. Svaret er etter mitt syn såre enkelt, og jeg velger å besvare det med ett nytt spørsmål: når man behandler supporterne som kunder, hva skjer da når supporterne begynner å oppføre seg som kunder? Jo, en del finner ut at svensk fotball er et produkt som ikke forsvarer prisen som forlanges. Så er det de som har penger å bruke, som fortsatt ser på fotball som en grei underholdning, og som fortsatt møter på kamper. Enn så lenge. Så har man

⁵⁷ Se vedlegg.

⁵⁸ Dette er et særs viktig aspekt for ultras, og vil bli uutførlig beskrevet senere i dette kapitlet.

ultras. Enn så lenge. Etter min mening står svensk fotball ovenfor et veiskille. Hvilke supportere ønsker man på kampene? Ønsker man de som engasjeres og i tillegg engasjerer andre på tross av variabel kvalitet? Ønsker man kundene som faller fra når prisen ikke samsvarer med kvaliteten? Ønsker man at fotball skal være for barnefamilier?

5.2 Mellom børs og katedral

Denne overskriften⁵⁹ representerer på mange måter utfordringene knyttet til dagens moderne fotball, der man som aktør i klubb fotballens verden må ivareta markedsinteresser på den ene siden, og på den andre siden prøve å besørge de som regner seg som klubbens ryggrad; supporterne. Eller mellom forretninger og foreninger, idealisme og kommersialisme, som Hjelseth (2006) kaller det. Børsen representerer marked, sponsorer og kapital, mens katedralen kan tolkes som supporterens tofile forhold til klubbens lokaliteter.

Billettprisene i Skandinavia er ganske moderate, men økende, skriver Hjelseth (ibid.). Fotballens kommersialisering virker å ha utformet en strategi for restrukturering av tilskuerne (King, 2002). Dette har på den ene siden ført til bedre og mer moderne stadioner, men også færre tilgjengelige billetter og økende priser (Hjelseth, 2012). Som nevnt innledningsvis i dette kapitlet mener jeg fotballen i dag står ovenfor et veiskille. Man må muligens prioritere hvem man ønsker på kamper. Kommersialiseringen og dens omforming fra supportere til kunder, kan føre til at flere supportere slutter å se nasjonal klubb fotball live. Dette støttes av Billing, Franzén og Peterson (1999), der de hevder at kommersialiseringen truer lokalt engasjement og i forlengelsen av dette publikums solidaritet og identifikasjon med sin lokale klubb. Når ultras tvinges til å oppføre seg som kunder, vil de kanskje begynne å oppføre seg som kunder. Jeg mener svensk fotball ikke er et godt nok produkt til den prisen som forlanges, og jeg frykter at svenske ultras vil mene det samme.

Hjelseth (2006) peker i sin avhandling på tre ulike dimensjoner der kommersialiseringen gjør seg gjeldende; *kommodifisering*, *institusjonell omforming* og *spektakularisering*. Kommodifisering innebærer grovt sett den økende graden av markedsorientering i fotball. Institusjonell omforming omhandler det faktum at det ytres ønske om nye turneringsformer, endrede regler, mer moderne utstyr og krav til attraktiv

⁵⁹ Overskriften i denne delen er inspirert av Hjelseths doktorgradsavhandling *Mellom børs, katedral og karneval* (2006).

fotball og spillestil. Spektakularisering vil si at kampens ramme skal gjøres mer attraktiv for publikum, få et mer underholdningspreg. Disse prosessene – i min avhandling tas kun først- og sistnevnte opp – kan utfordre engasjerte supporterers opplevelse av fotballen.

Motstanden ultras ytrer mot dagens kommersialiserte fotball, kan også sies å være rettet mot dagens typologiske tilskuer, de stillesittende, nøytrale og konsumerende tilskuerne. I relasjon til disse, mener en del av supporterne at de er – grunnet omformingen av publikum – en minoritet i opposisjon, der ultras er blant de sterkeste tydeliggjørerne av sin motstand. Supras Malmö ser på inntoget av den moderne fotballen som en direkte trussel mot i første rekke sin egen supporterkultur, men også mot fotballen i seg selv (Supras Malmö, 2013b).

Dog, de anerkjenner det faktum at den svenske ligaen ikke er like kommersialisert som for eksempel den engelske Premier League eller den italienske Serie A (ibid.), eller til og med den norske Tippeligaen. Dette kan i stor grad sies å skyldes den såkalte 51 % - regelen man vedlikeholder i Sverige. Men de frykter at Allsvenskan er på vei mot den moderne fotballen:

”(...) SvFF och SEF vill göra allt i sin makt för att gå samma väg [som England og Italia]. Något som har blivit allt mer tydligt på senare år, och det är inte sällan SvFF/SEF använder sig av England och även Italien som exempel på lösning på ”problemet” - trots att utvecklingen i de båda länderna börjar vända sig mot hur det ser ut i Sverige” (ibid.).

Derfor mener Supras Malmö at det er av ytterste viktighet av man som supporter står i mot og kjemper mot kommersialiseringens radikale endringer som gjennomføres omkring i Europa. Videre oppmuntrer de til all publisitet mot den moderne fotballen, ved for eksempel klistremerker, flagg, skjerf eller tifo med dette budskapet. *”Eftersom den moderna fotbollen är det största hotet mot fotbollen, oavsett hur mycket medier, kapitalister och förbundspampar vill skjuta över problemet på supportrar, är alla medel nödvändiga i kampen för att försvara fotbollen mot kapitalismens jakt på profit” (ibid.).*

5.2.1 Kommodifisering

Aspektet kommodifisering i forbindelse med fotballens kommersialisering vil si det økte fokuset på klubbens navn som en merkevare, og et mer markedsfokuset forhold mellom tilskuere og klubb. Omdefineringen fra supporter til kunder, som nevnt tidligere, er en del av dette. Disse nye tilskueridentitetene anses ikke å inneha samme lojalitet til klubben, og kan derfor være troende til både å bytte klubb eller slutte å følge fotball, om fotballen ikke

samsvarer med de forventningene de har. For å unngå dette tyr klubbene til bygging av seg selv som en merkevare, slik at fotballens konsumenter og forbrukere skal kunne utvikle en sterkere relasjon til klubben, og derfor ikke være like tilbøyelige til å falle fra. King (2002) hevder at klubbene i stor grad er interesserte i å innby slike typer tilskuere, både ettersom de er villige til å ta seg råd til å betale mer for billettene, og bruke mer penger på drakter, skjerf og lignende, og således utgjør en viktig inntektskilde for klubben. Jo større klubben er, jo mer relevant blir dette. Selv om ultras i Sverige kanskje ikke er like utsatt for en marginalisering som det hevdes at deres engelske likesinnede er, kan kommodifiseringen likevel utgjøre en forskjell hva gjelder stemning på tribunen (Fossum, 2009). Svensk fotball har med sine relativt stive billettpriser indirekte uttrykt ønske om å tiltrekke seg det King (2002) kaller *new consumer fans*. Dette kan føre til en svakere og dårligere atmosfære på stadion, om ultras blir en mindre minoritet enn det de er i dag.

Kommodifisering innebærer også en styrket relasjon mellom klubber og sponsorer (Hjelseth, 2006). I Norge er denne innflytelsen tydelig, da selskapene Norsk Tipping og Adecco har gitt sine navn til landets to øverste divisjoner (Fossum, 2009). I Sverige heter den øverste divisjonen fortsatt Allsvenskan, men også i Sverige selges navnerettighetene til klubbens stadionnavn til sponsorer. Malmö FFs hjemmebane Swedbank Stadion er et eksempel på det. Sponsorer utgjør en av klubbens viktigste inntektskilder, men flere supportere uttrykker mishagsyttringer mot at deres klubb blir brukt av sponsorene i vinningsøyemed. Sponsorerens økte innflytelse over klubber kan også påvirke supporterne, i og med at de også utgjør en del av klubbens merkevare. Dette fører igjen til at klubbene setter i verk strengere tiltak mot visse typer supporterpraksiser, ettersom uønsket atferd blant supporterne kan føre til negativ publisitet og svekkelse av klubben som merkevare (ibid.). Ultras rammes av dette, blant annet ved for eksempel tilfeller av bøtelegging og utestengelse for bruk av pyroeffekter.

Det finnes dog et visst paradoks her. King (2002) forklarer det som at de tradisjonelle supporterne verken var villige til å tilpasse seg, eller motsette seg, de nye endringene. En hver supporter ønsker selvsagt at klubben hans/hennes skal gjøre det bra, og kommersialisering og kommodifisering kan i høy grad bidra til klubbens suksess. Økt inntekt, blant annet ved hjelp av sponsormidler og reklame, bidrar til spillerkjøp og spillerlønninger. Paradokset ligger i at motstanden mot den moderne fotballens pengefokus ikke samsvarer med hva de ønsker av klubben i henhold til transfers og lignende. Motstanden rettes derfor i første rekke ikke mot

klubben, men mot klubbens ledelse og det nasjonale forbundet. Det er de som stilles ansvarlig for det ultras mener er en marginalisering av de tradisjonelle supporterne.

Klubbene, spillerne og produktene tilknyttet disse, er i ekspansjon hva gjelder omsetning på marked. Flere klubber er blitt børsnoterte selskap. Kommodifiseringens innledende trekk er økt profesjonalisering, ved økt lønnet arbeid og kontraktfestede relasjoner. Problemene med fotballens inntreden i en global økonomi er utforsket (Hjelseth, 2006).

Dette markedsorienterte sirkuset som nå er den kommersialiserte fotballhverdagen gjør det lett å glemme hva fotball handler om, skriver Sivertsen (2012b). Noen utøver en idrett som andre er villige til å betale for å se på. Pengene som kommer inn som en følge av dette, forvaltes slik at man kan fortsette å utøve denne idretten, og man kan fortsette å se på. Med dagens kaotiske struktur av eiere, direktører, rådgivere og markedsførere gjør at dette ofte glemmes, men en klubbs funksjon skal i bunn og grunn være å administrere kapitalen publikum legger igjen. TV og reklameinntekter godtgjøres klubbene også av publikum, om enn noe mer indirekte (ibid.). Fotballen er ingenting uten supportere, blir det hevdet. Dette ikke alltid nødvendigvis tilfelle. Maktbalansen endres nokså drastisk, med introduksjonen av det som i noen kretser blir kalt ”rike onkler” eller ”sugardaddies”. Publikums penger er ikke lenger relevante. Og det er sannsynligvis det ultras og andre supportere frykter aller mest.

” (...) hvorfor skal [Roman] Abramovich⁶⁰ egentlig bry seg? Fansen buer, ok, hva så? Fansen kan slutte å kjøpe billetter, boikotte sponsorer, slutte å gi klubben pengene sine, men det som alltid har vært supporterens evige trumfkort har mistet all pondus. Roman betaler.” (Sivertsen, 2012b).

Roman Abramovitch ansatte en meget upopulær manager i Chelsea stikk i strid med hva klubbens publikum hadde ytret ønske om, noe som illustrerer det faktum at i flere tilfeller er ikke publikum det viktigste lenger (ibid.).

Supras Malmö illustrerer denne frykten for at deres klubb skal bli eiet av en ekstern investor ved å male opp skrekksenarioer på deres hjemmeside. Cardiffs malaysiske eier er allerede nevnt, så også kontroversene rundt den østerrikske klubben FC Red Bull Salzburg (tidligere SV Austria Salzburg). Videre nevnes ytterligere ett eksempel; den spanske klubben Malaga FC, som på grunn av sitt eierskap er i store økonomiske vanskeligheter. Klubben

⁶⁰ Russisk mangemilliardær og eier av den engelske fotballklubben Chelsea FC.

kunne ikke betale spillernes lønninger, og som en følge av dette er den utestengt fra deltakelse i de europeiske cupene i fire år (Supras Malmö, 2013c)⁶¹.

Dog har Sverige den såkalte 51 % - regelen, som foreløpig hindret eksterne investorer i å kontrollere klubbene. Samme regel har de i Tyskland, som ofte sees til når det reises spørsmål om hvordan fotball bør organiseres. 51 % av klubben eies av klubbens medlemmer, noe som i utgangspunktet vil si supporterne. Dette gir muligheter for kapitalinnskudd fra hvem som helst, men sikrer samtidig at supporterne har en stemme som blir hørt (Sivertsen, 2012b).

5.2.2 Spektakularisering

Utover at de begge er dimensjoner av fotballens kommersialisering, henger kommodifisering og spektakularisering sammen. Begrepet inneholder de elementene rundt en fotballkamp utover selve spillet, som skal bidra til å gjøre idretten mer attraktiv (Fossum, 2009). Dette vil si forhold som storskjermer, publikums komfort, bruk av musikk, ”duskedamer”⁶² og forsøk på å skape effekter ved at samtlige på en tribune ikler seg lagets farger, og så videre. Tomlinson (2002) påpeker at flere forståelser av spektakkel – som spektakularisering er avledet fra – er tett koblet med *”its symbolisation of the commodity form”* (ibid.: 57). Men dette begrepet har mening på flere nivåer, spektakularisering kan også dreie seg om eksempelvis nasjonal og regional stolthet (ibid.).

Når dagens fotball skal selges som underholdning, impliserer det at kampen skal legges i en ramme som er verdig i en underholdningskontekst, skriver Hjelseth (2006). Dette vil si at det skal være et arrangement utover selve kampen, det skal være et *totalprodukt*, for å bruke et ord markedsorienterte aktører ofte benytter. Det dreier seg om å gi fotballen en atmosfære eller preg av karneval og ”det lille ekstra” som visstnok skal gi en ekstra dimensjon (ibid.).

⁶¹ Eksemplene er mange flere; de engelske klubbene Leeds United og Portsmouth FC har begge blitt rammet hardt av eiernes økonomiske vanstyre, sistnevnte ble i 2010 satt under administrasjon og trukket ni poeng (BBC Sport, 2010). Den norske klubben Lyn Fotball gikk i samme år konkurs og ble flyttet ned til det femte høyeste nivået i Norge.

⁶² Undertegnede var til stede på Leyton Orient – Tranmere Rovers i 2011. Duskedamer utgjorde da en viktig del av prematchunderholdningen, noe som da slo meg som snodig, ettersom dette var en ligakamp i den tredje øverste divisjonen i England. Det ble ikke mindre snodig, men desto mer underholdende, da det viste seg at denne formen for underholdning ikke var tilstrekkelig godt nok koordinert med stadionets sprinklersystem.

Det er dessverre ikke slik at alle er enige om hva som gir fotball "det lille ekstra", og forsøk på å "amerikanisere" fotballarrangement blir ofte møtt med kritikk. Blant annet er det et viktig element for supporterne, og særlig ultras, hvem som initierer spektakulariseringen. Hjelseth (2006) gjør seg også tanker om dette, og skiller mellom *arrangørinitiert*, *andreinitiert* og *supporterinitiert* spektakularisering.

Arrangørinitiert spektakularisering, altså effekter som settes i gang fra klubben for å gi fotballen et mer underholdningspreg, har stort sett vært rettet mot nye tilskuersegmenter, eksempelvis bruk av musikk for å live opp publikum og forsøke å få dem til å klappe og rope når det er stopp i spillet. Dette er hovedsakelig inspirert av idretter som håndball og ishockey, og blir stort sett møtt med skepsis av supporterne (Hjelseth, 2006). *"Fotballsupportere hater musikk under kampen, duskedamer og underholdningsinnslag uten referanse til fotball. Supporterne motsetter seg stort sett alle forsøk på å gjøre fotballkampene om til underholdnings- og familieshow, viser ny sosiologisk forskning"* (Haugset, 2007).

Andreinitiert spektakularisering innebærer elementer som initieres av publikum, men som ikke er *"forankret i de kulturelle koder som gir anerkjennelse hos supportere"* (Hjelseth, 2006: 14). I forhold til supporterens eksklusjons- og inklusjonsmekanismer (for eksempel hva som gir økt supporterulturell eller subkulturell kapital) er dette interessant. Kan en slik form for spektakularisering dra i gang de stillesittende konsumentene på tribunen til en mer aktiv deltakelse, eller er dette utenfor supporterulturens rutiner? Den velkjente bølgen er et eksempel på en form fra andreinitiert spektakularisering (ibid.).

Til sist finner man supporterinitiert spektakularisering. Dette er elementer som supporterne selv har utviklet, og ordet "stemning" vil ofte si deres egne former for aktiv deltakelse. Innenfor den engelske supporterulturen, som lenge var dominerende i Sverige, er *sangen* et element av en supporterinitiert form for spektakularisering. Kanskje i takt med fotballens kommersialisering er det blitt mer vanlig å benytte seg av klubbens drakter (i nær relasjon med kommodifisering) eller klær i klubbens farger (ibid.). Når det gjelder ultras er dog ikke slike former for supporterinitiert spektakularisering alltid gjeldende. Vel bidrar de med akustisk støtte, men det er vel så ofte oppbakket av visuelle hjelpemidler.

Ultras benytter seg i liten grad av supportereffekter. Dette kan sees på både som en protest mot kommersialiseringen og kommodifiseringen i dagens fotball, og også som et middel til å markere et skille mellom seg og de nye konsumerende tilskuerne (Fossum, 2009). Dette er nært beslektet med Stuart Halls (1996) teori om identifisering og

identifikasjonsprosesser. Inntoget av ultras i Sverige har ført med seg de nye formene for supporterinitiert spektakularisering, der det legges mer vekt på visuelle uttrykksformer. Tifo, pyroteknikk og trommer kan ifølge Hjelseth (2006) sies å ligge tett opptil arrangørinitiert og andreinitiert spektakularisering, og han undrer på hvordan dette kan bli en del av de legitime fotball- og supporterulturelle uttrykkene (ibid.).

Spektakularisering som faller inn under typen arrangørinitiert og andreinitiert er lite populært blant ultras (Fossum, 2009). *”Supporterne kan underholde både seg selv og andre med selvironi, frekke sanger og visuelle uttrykksformer. Men slike uttrykksformer har likevel et dyptfølt forhold til klubben som forutsetning og klangbunn, mener Hjelseth.*

- Supporterne ønsker å ha regien selv. Det er supporterne, ikke arrangøren, som kjenner fotballens koder og som kan skape den rette atmosfæren. De beste supporterne kan være en attraksjon i seg selv, så et godt råd til klubbene er å gi dem tid og plass til å uttrykke seg på sine egne premisser, konkluderer Arve Hjelseth” (Haugset, 2007). Dette samsvarer med egne observasjoner, og om man vil sette det litt på spissen spiller det ikke så stor rolle hva slags virkemidler som brukes, som hvem som setter det i gang. Dette bunner ut i ultras syn på seg selv som motstandere, rebeller og sin kultur som en subkultur.

5.3 51 % - regelen

51 % - regelen er en regel som er nedfelt i det svenske Riksidrottsforbundets (RF) lover og som samtlige idrettsforbund er forpliktet til å overholde. Denne regelen sier at ideelle non-profit organisasjoner må inneha minst 51 % av stemmene når beslutninger skal tas. Dette sikrer at en forening alltid har majoritet og flertall over en eventuell minoritetseier, som kan være en privatperson eller et selskap (Bengtsson, 2013). Regelen ble satt i verk på 1990-tallet da flere profesjonelle klubber ønsket å *bolagisere*⁶³ seg for å lettere kunne forvalte overskudd ved salg av supportereffekter og spillere. Klubber tilknyttet RF fikk en rettslig godkjenning i 1999 til å børsnotere seg, avhengig av at 51 % av selskapet fortsatt eies av idrettslaget. Grunnen til at dette ble en tematikk i svensk idrett er kommersialiseringen i først og fremst idrettene ishockey og fotball, og man anså at det ville gagne klubbene om de ble drevet mer som selskaper (Sjölin, 2010).

⁶³ Kan best oversettes med selskapsdannelse, børsnotere. Å konvertere en organisasjon til et aksjeselskap.

Det er ikke spesielt mange fotballklubber som har endret sin eierstruktur som en følge av at denne regelen ble satt i verk. Stockholmsklubbene AIK, Djurgården og Hammarby, samt Örebro SK har selskapsstyrt sin fotballvirksomhet, mens andre klubber har fulgt delvis etter, med en bolagisering av for eksempel salg av supportereffekter eller for å ha et sikkerhetsnett i forhold til spillerkjøp. Men eierbildene i de mest ”moderne” drevne fotballklubbene nevnt ovenfor, skiller seg ganske kraftig fra hverandre. I Djurgården har eksempelvis klubben 100 % eierskap, ved at medlemmene også eier aksjeselskapet, mens man i Hammarbys tilfelle eies 51 % av klubben og 49 % av AEG Sweden AB. AIK har lagt ut sine 49 % på børsen og kan kjøpes av hvem som helst (ibid.).

Bolagisering av en fotballklubb kan føre med seg store økonomiske gevinster, men det er også større risiko. 51 % - regelen utgjør en svært stor og viktig del av svenske ultras motstand mot den moderne fotballen. En full privatisering innenfor eierforhold vil innebære at medlemmene mister kontrollen over sin klubb, noe ultras frykter. Det som anses som skrekkeeksempler, Red Bull Salzburg og Cardiff, er allerede nevnt. Som en direkte følge av eierskapet ble den engelske klubben Wimbledon FC, en av Storbritannias eldste klubber, flyttet ut fra sitt hjem i London til det mer økonomisk gunstige Milton Keynes og tok navnet Milton Keynes (MK) Dons. Også i Sverige har lignende planer vært tilstedet, men har vært umulig å gjennomføre på grunn av 51 % - regelen. Åtvidabergs FF var blant annet planlagt lokalisert i Linköping (en avstand på nesten 40 kilometer) og Göteborgsklubbene Örgryte, GAIS og BK Häcken planla å legge ned sine elitefotballssatsninger og starte et felles lag (Sjölin, 2010). Når en fotballklubb skifter navn, flyttes, og/eller bytter drakter, er det da den samme klubben supporterne ble fan av?

”Men den största risken med externa investerare är att en förening risikerar att hamna i djup ekonomisk kris om den missköts” (Supras Malmö, 2013c).

Eksemplene her er flere. De engelske klubbene Leeds United og Portsmouth er nevnt, det samme er den norske klubben Lyn Fotball og spanske Malaga FC. Det finnes flere, blant annet fotballaristokrater som italienske Internazionale og engelske Liverpool FC (som dog ser ut til å være på vei ut av uføret). Også i Tyskland har det vært tilfeller.

I 1998 gav Tysklands Fotballforbund tillatelse til at klubber kunne børsnoteres. Etersom fotball muligens er den mest kommersialiserte av alle idretter, ble det også lovlig å registrere fotballavdelingen som eget selskap og la denne gå på børsen. Dog skulle den opprinnelige klubben sitte med aksjemajoritet (som 51 % - regelen, i Tyskland kjent som

"50+1 regel"). Kun fotballklubben Borussia Dortmund valgte å børsnotere seg, og "da klubben gikk på børs i oktober 2000 tikket det plutselig inn 140 millioner euro" (Sivertsen, 2012a). Eierne av klubben valgte å renovere samt utvide stadion og spillere til en verdi av nesten 50 millioner euro ble hentet inn. Borussia Dortmund vant den tyske Bundesligaen i 2002. Det ingen visste var at klubben hadde en gjeld på 70 millioner før klubben gikk på børs. Arbeidet utført på stadion ble ikke finansiert med kapital fra aksjene, men ved å selge stadion til et investeringsselskap, for så å kunne lease den tilbake igjen. Mellom 1999 og 2004 ble det hentet inn spillere til en verdi av 128 millioner euro, og solgt for en verdi av 33 millioner euro. I 2005 hadde klubben en omsetning på 74 millioner euro, gjeld på 150 millioner og samlet underskudd på 55 millioner euro. I 2006 var gjelden oppgitt til 120 millioner euro. En plan for å redde klubben opp fra den økonomiske hengemyra ble iverksatt, men en kontinuerlig leasing av klubbens arena var ikke forsvarlig. Investeringsselskapet måtte godta en utsetting av betalingen, noe Molsiris Ltd. gjorde. Denne avgjørelsen reddet Borussia Dortmund fra å gå konkurs, kun åtte år etter sin seier i klubb fotballens gjeveste turnering. De påfølgende årene var finansiell nøysomhet nøkkelordet, man tok opp lån for å kunne kjøpe tilbake Westfalenstadion, som ble betalt via en tolvårsavtale med et markedsføringselskap. Rettighetene ble solgt, så klubben må frem til 2016 spille på Signal Iduna Park (ibid.).

Grunnen til at tilfellet Borussia Dortmund tas opp, er at man i Tyskland som i Sverige har regler som skal sikre medlemmene aksjemajoritet. Men, eksempelet ovenfor viser at det er mulig å havne i økonomisk uføre likevel. 51 % - regelen utgjør dog en viktig del når det gjelder å minimere risikoen for slike hendelser. Videre nevnes Tyskland ofte som et foregangsland hva gjelder fotballøkonomi og klubbdrift, og anses nå som den sunneste økonomisk sett av de store europeiske ligaene (Ernst, 2013).

Per dags dato er det snakk om endringer vedrørende 51 % - regelen i Sverige. "51-procentsregeln är återigen hotad!", (SFSU, 2011). Det er i så fall tredje gang siden 2009. Endringene skal innebære at det er opp til hvert enkelt forbund (eksempelvis Sveriges Fotbollsforbund) å bestemme hvilken prosentandel som skal gjelde. SvFF kan videre overlata beslutningene til hver enkelt forening (Bengtson, 2013). SvFFs formann Karl-Erik Nilsson hevder at det overreageres fra flere hold vedrørende en eventuell endring, ettersom "frågan om 51-procentsregeln inte handlar om 51-procentsegeln som sådan", (Liljegren, 2013). Men det er nettopp det det gjør. Ved å overlata beslutningen til klubbene er sjansen stor for at flere

klubber på jakt etter gevinst vil utnytte det smutthullet som skapes. En endring i 51 % - regelen sies å skulle utgjøre en fordel for de største klubbene.

”Redan i sin motion till RF-stämman 2009 (s 7-8) var Förbundsstyrelsen tydlig med att de driver den här frågan i elitens namn. I motionstexten uttrycktes att 51%-regeln måste bort för att ge svensk klubb fotboll ökad internationell konkurrenskraft, vilket ju bara berör en handfull av landets allra bästa klubbar. Ståndpunkten legitimerades dessutom med ”diskussioner med förslagsställarnas elitföreningar”.

Förbundsstyrelsens remissvar på 2010 års idrottsAB-utredning, inleddes med referenser till svensk idrotts internationella konkurrenskraft och påståenden om behovet av externt kapital för att höja denna – som sagt ett utpräglat elitargument. Senare i remissvaret (s 7-8) följer man upp med att betona vilken ickefråga det är för rörelsen i stort, tex med orden ”SvFF menar dock att det endast är en marginell del av idrotten – elitidrotten – som påverkas (...).” (Almgren, 2013).

51 % - regelen gjelder altså bare en liten del av den svenske klubb fotballen hevdes det, derfor er det betimelig å spørre seg hvorfor en endring derfor skal diskuteres, all den tid store klubber som IFK Göteborg, IF Elfsborg, AIK og Hammarby uttrykker ønske om å bevare regelen slik den er (Wagner, 2013). Helsingborgs IF, Djurgården og Malmö FF har også uttrykt motstand mot endringer (Ernst, 2013). Dette er en samling av de største klubbene i Sverige, noe som ikke taler for en endring. Det finnes heller ingen garanti for suksess ved en effektiv fjerning (som det jo sies at det i praksis er) av 51 % - regelen. *”Motståndare till 51%-regeln hävdar att vi måste tillåta externa investerare att äga föreningar för att på så sätt locka dessa till våra föreningar, och att detta är det enda sättet för Svensk fotboll att kunna hävda sig i Europa. Dessa argument är löst tagna ur luften, då ingenting garanterar att det faktiskt kommer externa investerare med summorna som krävs”, (Supras Malmö, 2013c).*

I Malmö FF er en selskapsstyrt fremtid en fjernere fremtid enn i de fleste andre klubber, hevder Ernst til fotballmagasinet Offside. Her kreves det to tredjedels flertall av medlemmenes stemmer to år på rad før det kan gjennomføres endringer. *”Så vad gäller MFF känner jag mig lugn. Det är övriga Sverige som oroar”, (Bengtsson, 2013).* Denne frykten Supras Malmö deler, gjelder altså i hovedsak ikke egen klubb. Men om en endring gjennomføres kan denne frykten plutselig også gjelde Malmö FF, uavhengig hvilke regler

Ernst i sin tid i MFF Support⁶⁴ har gjennomført hva gjelder krav om flertall. I fotballen med sin resultatbaserte tenkning er langsiktig satsning nærmest som fremmedord å regne, og det finnes alltid individer, grupper og klubber som er villig til å risikere mye for å oppnå suksess på kort tid. Jamfør eksempelet Borussia Dortmund.

Samtidig er i relasjonssituasjonen svensk fotball vs. kommersiell fotball ikke så sterk som i de andre skandinaviske landene. Dette har dog ikke alltid vært tilfellet, Sverige hadde den klart mest kommersielle fotballen fram til midten av 80-tallet. Et eksempel som viser dette er at man i Sverige fjernet amatørreglene i fotball i 1967, mens man ikke gjorde det samme i Danmark og Norge før henholdsvis 1978 og 1984. Dog, hva gjelder kommersialisering har begge de sistnevnte landene gått forbi. Både den danske og norske fotballen innførte profesjonelle ligaer i 1991 og solgte navnerettighetene til forskjellige sponsorer. Til sammenligning hevder Andersson (2011) at Allsvenskan ikke kan sies å ha blitt tilstrekkelig profesjonalisert før mot slutten av 90-tallet (ibid.). Så kan man selvsagt diskutere om dette er et tegn på styrke eller svakhet.

5.4 Fra supportere til kunder?

Hjelseth (2006) skriver at et viktig utgangspunkt for hans avhandling *Mellom børs, katedral og karneval* var et dilemma som springer ut i kommersialiseringens tendens i å forsøke å redefinere publikum. Et av virkemidlene som benyttes for å omdefinere supportere til kunder er økende billettpriser (ibid.). Restriksjoner mot utagerende supporteratferd er en annen (Hjelseth, 2012). Han nevner at supportere internasjonalt blir marginalisert, særlig i de største og mest berømte ligaene, der den engelske Premier League dras frem som hovedeksempel (Hjelseth, 2006). I Sverige er dette et mindre problem foreløpig, men ”den forsterkende kommersialiseringen har (...) utfordret supporterernes selvbevissthet og deres måte å uttrykke seg i fotballsammenheng. De baserer seg på bestemte ritualer som trues på ulike måter” (ibid.: 397).

Jeg har tidligere vært inne på samme dilemma, at det kanskje ikke er plass til både de nye konsumentene av fotball og de tradisjonelle supporterne. Fysisk er det plass nok, både i Norge og Sverige, men man kan kanskje trekke frem et paradoks: jo mer fysisk plass det er til

⁶⁴ Tony Ernst var tidligere leder i Malmö FFs offisielle supporterforening, MFF Support.

begge grupper, jo mer er det et tegn på at det ikke var plass nok til dem fra før av. Jeg har skrevet at jeg frykter man må ta et tydelig standpunkt i forhold til hvem man vil ha på fotballkamper. Fossum (2009) er inne på de samme tankene da hun skriver: *”Dersom klubbene er mer interessert i å legge til rette for tv-publikummet eller medgangssupporterne, kan de risikere å støte bort de mest lojale, som jo er de som høyst sannsynlig vil være der selv om laget skulle begynne å gjøre det dårlig. Satt på spissen, kan det bety at klubben ikke har noen fans igjen om det skulle komme nedgangstider”* (ibid.: 71).

Dette perspektivet kommer kanskje ikke til å utgjøre noe problem i Norge, skriver Hjelseth (2006) videre. Det er da nærliggende å tro at det heller ikke vil bli en alarmerende økende marginalisering i Sverige. For klubber og forbund er det fint å tenke at man kan få både en aktiv og engasjert supporterkultur til å eksistere side ved side av en mer pengesterk, forbrukerorientert gruppe, at supporterne fortsetter å gå på kamper, kjøpe billetter og supporterutstyr og rekruttere nye supportere (ibid.).

Hjelseth tror at det er lite sannsynlig at supportere vil benytte seg av reaksjonen *exit* (i denne betydning: slutte å gå på kamper) om ikke kommersialiseringen blir enda mer radikal (ibid.). Dessverre ser man at publikum har sviktet svensk fotball siden 2002 (Andersson, 2011). Jeg tror denne trenden vil fortsette, og det er ikke bare på grunn av økte billettpriser. TV-avtalene gjør det også langt mer bekvemt for de fleste å se fotball på TV enn å stå på en kald og forblåst stadion i april eller november. Den andre grunnen som ble nevnt innledningsvis i denne delen, restriksjoner mot utagerende supporteratferd, vil også spille en stor rolle.

Min tanke er at kombinasjonen av disse begrunnelsene gitt ovenfor, ikke skaper et godt grunnlag for å reversere den pågående nedgangen i tilskuerantall. Ultras spiller en viktig rolle på tribunen nå, og forhåpentligvis i fremtiden. På Swedbank Stadion er det Ultras Malmö som setter i gang sangen, og om de – som flere virker å ha gjort – finner ut at svensk fotball ikke er et produkt som kan forsvare det økonomiske og tidsmessige utlegget som nå kreves, er det min frykt at det vil bli en merkbart dårligere stemning på tribunen. Hjelseth (2006) oppsummerer det på denne måten;

”Internasjonalt har det vært betydelig bekymring for at utskiftingen av publikum med mer ressurssterke grupper skulle føre til at den klassiske fotballatmosfæren ble fortrent. Den kollektive, umiddelbare og verbalt til dels aggressive uttrykksformen ville bli erstattet av mer sofistikerte tilskuere, som ville endre fotballens karakter og rammer drastisk. Når velstående

tilskuere erstatter de tradisjonelle, er det lett å tenke seg at deres kulturelle kapital også bidrar til å utdefinere de tradisjonelle uttrykks- og tilknytningsformene” (ibid.: 399).

Hjelseth deler min oppfatning og hevder at det er viktig at forbund, klubber og ultras kan klare å samarbeide. En fremmedgjøring, marginalisering eller i verste fall selvekskludering av ultras vil sette tribunens stemning og atmosfære på spill. Selv uten at ultras velger å ekskludere seg selv, kan atmosfæren dempes. Dels ved de tidligere nevnte restriksjonene, dels også fordi atmosfæren sannsynligvis er en av grunnene til at folk velger å se fotball live (ibid.). Videre er også stadion en arena for rekruttering til supportermiljøer (ikke bare ultras), noe som effektivt hindres ved å fortsette å skyve de mest engasjerte vekk. *”Supporterne selv kan være en av norsk fotballs viktigste attraksjoner”*, skriver Hjelseth (ibid.: 399). Supporterne er bedre enn fotballen i Sverige, hevder Ernst (Bengtsson, 2013). Derfor må ultras tas vare på.

Kapittel 6:

Stigmatisering av supportere

6.1 Medienes stigmatisering

Mye av det som i mediene har blitt skandalisert, baserer seg på fordommer mot ”risikosupportere”. Vel så ofte som voldelige hendelser, er det teatraliske iscenesettelser av maskulinitet (Hognestad, 2012: 12).

Om man trekker vekk aspektet fysisk vold, som svenske ultras sjeldent er innblandet i, bytter ut norske medier med svenske, og legger til pyroteknikk, kan påstanden fortsatt gjelde. Pyroteknikk er en viktig del av ultrasmentaliteten og kan sies å representere deres verdier når det gjelder aggressivitet, maskulinitet, opposisjon og provokasjon.

Et eksempel på det Andersson hevder i kapittel 4, står å lese på Sydsvenskans nettsider. Der hevder *hooliganismeutrederen* Björn Eriksson at tribuneslagsmål ikke er et fotballmessig problem, snarere et problem av samfunnsmessig art. ”*Värra på läktarne är den farliga pyrotekniken (...)*”, konkluderes det med i artikkelen (Sydsvenskan, 2013).

Fossum (2009) peker på stigmatiseringen visse supporter kulturer opplever utenfra. ”*Trolig kan de alternative supportermiljøene som ultras og casuals ha blitt gjenstand for en viss moralsk panikk, noe som gjør at folk oppfatter disse som farligere eller mer utbredt enn de faktisk er*” (ibid.: 90). Det har selvsagt vært hendelser i Sverige som ikke er ønsket, og ultras har vært del i en del av dem. Denne negative oppmerksomheten fra utenforstående (og da i stor grad medier og forbund) kan skape ytterligere avstand mellom forskjellige aktører innenfor supporter kulturen.

”...att en familj som skall se en fotbollsmatch skall råka illa ut, den risken är, som tur är, mycket liten. Kan det vara så att media har ”skrämt” dessa grupper långt bortom rim och reson? Kan medias skrämselfpropaganda ha orsakat att folk inte vågar gå ut/ se på fotboll?” (Horal, 2010). Dette er innledningen til en kronikk på nettstedet svenskafans.se. Avslutningsvis skrives det: ”*Det finns problem och de ska naturligtvis inte döljas eller bagatelliseras men jag reagerar på svepande felaktiga generaliseringar. Jag kan inte se hur ”löpsedelsjournalistik” kan hjälpa vare sig allmänheten, supporters eller fotbollen. Media*

vill att fotbollen skall ta sitt ansvar. Hur vore det om media tog sitt och ägnade sig lite mindre åt sensationsjournalistik!" (ibid.). Selv om denne kronikken dreier seg om fotballrelatert vold, står poenget fortsatt, særlig ettersom det forekommer *"svepande felaktiga generaliseringar"*. Et annet eksempel er når SVTs program *Gomorra Sverige* rapporterer om at hooligans (*ligister*) har infiltrert Stockholmsklubben AIK, akkompagnert av bilder av mektige tifoarrangement. Hooliganisme presenteres som supporterkultur, eller til og med fotballkultur. Artikkelforfatter Vennberg etterlyser at mediene drar et skille mellom supporterkultur og hooliganisme. Supporterklubber arbeider hardt for å skape et attraktivt bilde av svensk fotball, men menes å bli motarbeidet av mediene som kobler tifo og tribunearrangement med fotballbråk. Supporterkultur bør oppmuntres, ikke svartmales, som det gjøres i flere tilfeller (Vennberg, 2013b).

Med mediens manglende nyansering og i stor grad overkommunisering av supporterbråk stigmatiserer ultras, selv om en gitt hendelse skulle være av hooliganistisk art. Dette har tydeligvis også slått Per Nilsson, Malmö FFs administrerende direktør, da han til Sydsvenskan uttaler følgende: *"Man ska inte blanda ihop bengaler med slagsmål. De tänker ju inte bengaler för att skada någon människa"* (Moreno, 2012).

Klinge (2007) mener også at ultras er utsatt for stigmatisering av mediene, og grunngir det med at diskursen innenfor det italienske ultrasmiljøet ofte legitimerte vold som en opprettholdelse av si kulturs image. På tross av dette forekom det sjeldent voldshandlinger. Mediens fremstilling av miljøet kan bidra til å øke synet på ultras som voldelige (Fossum, 2009).

Daniela Wurbs, administrerende direktør i Football Supporters Europe, mener ordet "ultra" er negativt ladet hos mennesker med manglende kunnskap om kulturen. Visse hendelser har stor medieoppmerksomhet, og har ført til en form for likestilling mellom ultras og casuals. Deres lignende måte å kle seg, samt det faktum at begge kulturene er svært lukket med en sterk solidaritetsfølelse, kan føre til misoppfattelser fra journalister. Videre har man det faktum at ultras oppstod i store deler av Europa, da det som av mediene kalles hooliganisme, var i en nedadgående kurve. Dette har ført til at en del av de tiltakende som tidligere ble satt i verk mot "fotballpøbler" nå ble satt i verk mot ultrasgrupperinger. Noe som vitner om en fatal mangel på informasjon og kunnskap om fenomenet. Det å sidestille ultras med hooliganisme kan ha ført til et overdrevent negativt bilde av ultras i mediene (Council of Europe, 2010).

I følge Pilz og Wölki-Schumacher eksisterer denne formen for stigmatisering over alt: *”Another common aspect is that the various scenes to a greater or lesser extent face challenges posed by problem areas, such as violence, as well as, in some cases, right-wing (and left-wing) politics, with outsiders often automatically equating Ultras with problem fans, perpetrators of violence or right-wing extremists – which is the impression conveyed by the media”* (ibid.: 22).

Om man kombinerer ultras aggressive, provoserende, maskuline og kanskje også voldsforherligende diskurs, med manglende nyansering fra mediene der kampen mot pyroteknikk er den dominerende faktoren i alt som dekkes av supporterkultur, og legger det sammen med den moderne fotballens strengere restriksjoner mot en utagerende atferd på tribunen, blir det i dag etter min mening vanskelig å være del av en ultrasgruppering.

6.1.1 Skandalmatchen 24/5-2011

Den hendelsen som skal redegjøres for i denne delen kan sies å være betegnende på casualsatferd, snarere enn ultrasatferd. Den tas likevel med, ettersom ringvirkningene av denne hendelsen har bidratt til stigmatisering av ultras og andre tilskuere tilknyttet Malmö FF, hvorav to av disse eksemplene tas opp senere. Grunnen til at denne hendelsen er kategorisert av undertegnede som en stigmatisering fra mediene, er at jeg i denne delen i stor grad vil benytte meg av Radmanns *Att äga en (huligan) berättelse: Mediers konstruktion av fotbollsvåld* (2012).

Brännbergs (1997) ulike former for hooliganisme er nevnt tidligere, da henholdsvis begrepene asynkron og resultatorientert hooliganisme. Videre hevder Brännberg at hooliganatferd også kan gjøre seg gjeldende i følgende former: maktesløs (*vanmakts-*) hooliganisme, revirhooliganisme, frustrasjonshooliganisme og psykopathooliganisme (Green, 2009). Den hendelsen som refereres til her, kommer inn under sistnevnte kategori. Psykopathooliganisme skiller seg fra de andre formene for hooliganisme ved at de fem andre formene er kollektive. Denne ene formen utføres av enkeltpersoner og er *”vanvettiga gärningar”*, som er uberegnelige og vanskelige å forutsi (ibid.: 32). I svensk fotball er *”Terror Tommy”* mest kjent, da han på midten av 90-tallet tok seg inn på gressmatten på Stockholm Stadion og angrep dommeren Anders Frisk (Larsson, Emilsson & Holmbäck, 2011). I 2007 skjedde en lignende hendelse i landskampen mellom Danmark og Sverige i København.

Ytterligere tilsvarende hendelser har også funnet sted, også på Swedbank Stadion i Malmö 24/5-2011.

Den 24. mai 2011 møttes Malmö FF og erkerivalen Helsingborgs IF til dyst i Allsvenskan. Helsingborgs IF går opp i ledelsen etter halvtimen. Direkte etter kastes et knallskudd mot bortelagets keeper Pär Hansson. En tilskuer⁶⁵ stormer banen, går bort og knuffer til keeperen, før han tas hånd om av politi, ordensvakter og svært aggressive Helsingborgspillere (Radmann, 2012). Opptrinnet kan sees på youtube, der brukeren mickewicstrom har lastet opp en video filmet fra den delen av stadion der Malmö FF-fansen oppholder seg. Man kan høre publikum pipe på ståtribunen, men om det er mot behandlingen av *tilskueren* eller tilskuerens *atferd* skal jeg ikke uttale meg kategorisk om. Tittelen på klippet er dog *"Idiotin, Tragiken, Bedrövelsen, MFF-HIF 2011-05-24"* noe som kan beskrive opphavsmannen bak videoens syn på saken. Under videoen står det følgende: *"En smällare kastas in och en åskådare springer in på planen. Två incidenter utförda av två idioter som förstör folkfesten för 24000 fotbollsälskare och tillika hela Fotbollsallsvenskan 2011"* (mickewikstrom, 2011).

Resultatet av denne hendelsen ble følgende: kampen ble avbrutt, og etter over fire ukers granskning fra det Svenska Fotbollsforbundets diciplinnämnd ble Helsingborgs IF tilkjent seieren 3-0. Malmö FF ble tillagt en bot på 150 000 svenske kroner, og dømt til å sette opp et nett mellom ståtribunen og banen (Wiman, 2011).

Radmann (2012) beskriver denne hendelsen og mediernes fremstilling av den som et drama i tre akter. Akt 1 dreier seg om oppbygningen til lokalderbyet, med høy og intens stemning. I forhold til ultrasrelatert atferd beskrives dette av Anja Gatu, Sydsvenska Dagbladets sportssjef: *"(...) en match som visserligen fick skjutas upp några minuter efter att bengaler tänts på vardera ståplatsläktare och några av dem kastats in, men där stämningen efter det blivits precis som den skall vara under ett derby"* (ibid.: 106). Her bør det påpekes at bengaler ikke kastes, det dreier seg da om andre former for pyroteknikk. Videre ødela ikke de bengalske lysene, ei heller de andre pyroeffektene, stemningen, skriver hun. Den første akten bygges rundt den forventede scenen, lokalderbyet mellom Malmö FF og Helsingborgs IF. Aktens aktører er de respektive lags spillere og handlingen er kampen i seg selv.

⁶⁵ Han ble først kalt så av Sydsvenska Dagbladet, en avis som fokuserer på hendelser i regionen rundt Malmö. Senere, påpeker Radmann (2012) ble denne betegnelsen byttet ut med det noe mer stigmatiserende *huliganen*.

I akt 2 foregår det en dramaturgisk sceneforandring, da en 18-årig Malmö FF-supporter tar seg inn på banen, noe som fører til at matchen blir avbrutt. Hovedpersonen her blir tilskueren, eller *huliganen*, alt etter som, og aktens handling er hans handling, etterfulgt av å bli båret ut av banen. I akt 3 er det nok et scenebytte, fra en fotballscene til en hooliganscene. Flere aktører gjør seg gjeldende i biroller til 18-åringen, eksempelvis Malmö FF, 18-åringens mor, og hans øvrige familie. Scenen endrer dog karakter over tid, og fokuset blir igjen satt på 18-åringen. Hans anonymitet avdekkes og blir symbolet for hele Sveriges hooliganscene (ibid.).

Radmann nevner at tidligere forskning (blant annet Andersson & Radmann, 1998, og Tsoukala, 2009) fremstiller hooligans som en gruppe, og ofte som *svin* og *idioter*, og benytter seg nesten alltid av samme dramaturgi, en "*vi mot dem-dramaturgi*". Medelsvensson er den gode, mens den 18-årige hooliganen er den onde. Dette skulle handle om et intensivt lokalderby på Swedbank Stadion en kveld i mai 2011, men den ble ødelagt av en 18-årig hooliganidiot (Radmann, 2012). Sydsvenska Dagbladet kom med følgende betegnende overskrift på sine nettsider den 26. mai 2011: "*Rädda fotbollen*" (Sydsvenskan, 2011).

Selv om denne hendelsen kan beskrives som casualkultur, snarere enn ultraskultur, har den likevel relevans i denne avhandlingen. Ultras stigmatiseres nemlig også, på lik linje med andre risikosupportere. Denne hendelsen satte dessuten i gang en stigmatisering av tilhengere av Malmö FF som helhet. Supras Malmö publiserte et innlegg på sin nettside, fire dager etter hendelsen. Der står det skrevet at man tar avstand fra denne personens handlinger og aksjoner. "*Men vi ser också ett större samband där ett nytilsatt regelverk och en på senare tid eskalerande häxjakt på fotbollssupportrar tvingar domaren att blåsa av matchen, på grund av en eller två personers huvudlöshet*" (Supras Malmö, 2011a). Videre hevdet de at fotballen på langt nær var død, uavhengig av hva medier og uvitende politikere mente. Snarere mente Supras Malmö at tribunekulturen utvikler seg sterkere, i Malmös tilfelle via tifo- og ultrasgrupperinger, samt at vanlige supportere har økt sin påvirkningskraft. Kampanjer for legalisering av pyroteknikk og bevaring av 51 % - regelen er riksdekkende, men denne kulturens levevilkår trues av økende kommersialisering og voksende undertrykkelse. Denne undertrykkelsen kan relateres direkte til mediens forvrengte rapportering av svensk supporterkultur, der man svartmaler og stigmatiserer en hel generasjon fotballsupportere for et fåtalls ugjerninger og feil. Manglende kunnskap gjør at man ikke klarer å skille mellom positive tribuneelementer som ansvarsfull benyttelse av bengaler med

negative elementer som bangers. Dette skaper et bilde som allmennheten godkjenner som sannhet, og som igjen tvinger politikere til strengere restriksjoner mot publikum (ibid.).

I forbindelse med etterspillet av denne hendelsen uttaler Per Unckel, nasjonal koordinator for *hooliganproblematikk*, følgende: ”Nu måste polisen inskrida mot brottslighet som begås på läktaren, som att använda pyroteknik. Därefter får vi värdera om lagstiftningen räcker eller inte” (TT, 2011). Det skal sies at etter de lovende som gjelder i svensk fotball, skal det opprinnelige knallskuddet ha vært nok til at matchen skulle avbrytes. Dog virker det noe snodig at fokuset legges på knallskuddet og pyroteknikk som helhet, snarere enn inntreden på fotballbanen.

”Studier av kvällspressens skrivelser av huliganismen i England och Sverige visar att man stigmatiserar de inblandade, att man uppmuntrar till panikstämningar och att man förenklar orsakerna (Andersson & Radmann 1998, Dunning 2000, Tsoukala 2009)” (Radmann, 2012: 100). Dette sitatet er gjeldende også om man bytter ut *huliganismen* med ultrasbevegelsen.

6.2 SvFFs hykleri?

I artikkelserien BENGALSERIEN av Fredrik Lindstrand kan man lese om Svenska Fotbollsforbundet (SvFF) og dens holdning til pyroeffekter på daværende tidspunkt⁶⁶. I 2011 skulle hardere tiltak enn tidligere settes i verk mot den slags, men samtidig markedsførte man svensk fotball ved hjelp av bengalske lys. SvFF fikk i 2010 inn rundt 1,3 millioner svenske kroner i bøter fra klubber der fans hadde benyttet seg av pyroteknikk. En del av disse pengene kan altså ha blitt brukt til å markedsføre svensk fotball (Lindstrand, 2011c). Videoer i samband med Fotbollsgalan i november 2010⁶⁷ og oppstartsmøte for Allsvenskan 2011⁶⁸, viste lange klipp der bengalske lys ble brukt for å symbolisere hvor heftig den svenske supporterkulturen er. En av følgende var blant annet at Canal + (som på det tidspunktet hadde rettighetene til Allsvenskan) lovte å slutte å vise bilder av bengalske lys (ibid.).

⁶⁶ Det har ikke skjedd radikale endringer siden den tid, pyroteknikk er fortsatt forbudt, selv om man jobber med å legalisere visse former for pyroeffekter. Matchene blir dog ikke lenger avbrutt ved slike hendelser.

⁶⁷ Introduksjonsvideo: mangevio, 2010.

⁶⁸ Denne videoen har jeg dessverre ikke klart å oppdrive.

På grunn av den tidligere nevnte nystartede satsningen mot pyroteknikk (Supras Malmö, 2011a) forekom det flere kontroverser i 2011. 30. juli 2011 ble matchen mellom Malmö FF og Djurgårdens IF på Swedbank Stadion avbrutt etter at *bangers* ble kastet inn på banen, (Svensson, 2011) sannsynligvis fra bortefansen. Jeg skriver *sannsynligvis*, ettersom disiplinærnemnden ikke klarte å fastslå hvem som hadde kastet hva. Politiet gikk dog tidlig ut og fastholdt at det hadde blitt kastet fra borteseksjonen. SvFFs disiplinærnemnds beslutning (som kom etter fem uker) ble at kampen skulle spilles om igjen fra start. Kampen skulle altså ikke gjenopptas fra det matchminuttet den ble avbrutt (ibid.). Dette er i henhold til tidligere hendelser denne sesongen⁶⁹. Malmö FF ledet på dette tidspunktet 1-0. Ved begge tidligere tilfeller ble det lagets fans, som ikke hadde gjort seg skyldig i uønsket atferd, tilkjent seieren 3-0. Men ikke i dette tilfelle (ibid.), og det er her forfatteren av bloggen *Football and Brew* mener SvFFs logikk brister. Ettersom disiplinærnemnden ikke klarte å avgjøre hvem som hadde skylden, tross vitnerapporter og bevismateriale, legger Svensson til, anså man det ikke riktig å straffe Djurgårdens IF. Videre anser man det som en seier for fotballen ettersom matchen skal avgjøres på banen og ikke av "*de onda kraftarna*" (ibid.).

At fotballen avgjøres på banen og ikke av disiplinærnemnden, er noe de aller fleste vil være enig i. Dog påpeker Svensson at SvFFs ufullstendige regelverk gjør at lignende beslutninger gir smutthull kyniske individer kan utnytte. "*(...) mitt lag ligger under med 2-0, matchen är körd, vi sitter på en närliggande sektion eller står till och med i klacken och drar diskret in ett antal smållare på planen, matchen bryts och spelas om från början. Vi får en ny chans*" (ibid.). Videre reageres det på hvorfor ikke matchen kan gjenopptas på den stillingen matchen ble avbrutt, og fra det matchminuttet spillet ble avbrutt. I dette tilfellet fra det 11. spilleminutt på stillingen 1-0 til Malmö FF. Men denne muligheten fantes per da ikke i forbundets regelverk, på tross av at man før sesongen 2011 lagde flere tillegg i regelverket i tilfelle matcher blir avbrutt. Disse reglene kan ifølge Svensson (2011) sees på som en eneste lang styrkedemonstrasjon fra forbundets side for å få vekk "*de onda kraftarna från fotbollen*" (ibid.). Økende represalier brukes som virkemiddel i stedet for dialog. Problemet er, som Svensson påpeker, at "*de onda kraftarna*" vinner om matcher avbrytes og ikke gjenopptas. Å avbryte en match vil føre til reaksjoner. I andre land benytter man seg av pauser ved lignende

⁶⁹ Syrianska – AIK ble avbrutt på stillingen 1-0. Syrianska ble tilkjent seieren 3-0, AIK fikk 150 000 svenske kroner i bot. Malmö FF – Helsingborgs IF ble – som tidligere nevnt – avbrutt på stillingen 0-1 (Dabrowski, 2011).

tilfeller, for så å gjenoppta matchen når situasjonen har kommet under kontroll. Dette har også vært gjort – med hell – i Sverige tidligere. Svensson oppfordrer til å slutte å bruke makt og at *”[d]et är dags att straffa individen och inte kollektivet eller klubbarna. Låt supporterdialog och självsanering vara ledordet istället för repression”* (ibid.).

Det bør legges til at Svensson er tilknyttet Supras Malmö, og at hans objektivitet derfor kan trekkes i tvil. Poengene han kommer med er likevel etter min oppfatning, veloverveide og treffende.

Dette er dog ikke det eneste tilfelle der det har blitt stilt spørsmålstegn ved mangel på konsekvens hos SvFFs håndtering av pyroteknikk. Under en landskamp mellom Sverige og Nederland, knappe måneden etter disiplinærnemndens beslutning angående hendelsen mellom Malmö FF og Djurgårdens IF, ble det tent opp bengalske lys blant svenske hjemmesupportere. Matchen ble ikke avbrutt. På tross av at SvFF er oppført som ansvarlige for matchen, valgte man å lene seg på UEFAs regelverk. *”Standard för den europeiska disciplinnämnden är att man inte bötfäller om det bara handlar om några bengaler som brinner. Frågan är om matchdelegaterna ens skulle anmäla det”* (Navarro Ruiz, 2011). Etersom UEFA ikke så det nødvendig, ble det ikke delt ut verken straffer eller bøter. Samme nettsted satte tidligere samme år fingeren på denne bristen i logikk. *”Till skillnad från de svenska klubbarna kan Fotbollförbundet gå fria från straff om bengaler antänds”* (Ehrnberg, 2011). I klartekst straffer SvFF ikke seg selv, om pyroteknikk skulle forekomme i matcher der de står som arrangør. I matchen mellom AIK og Djurgårdens IF i 2010 ble det kastet objekter inn på banen. Ingen av klubbene fikk straff, ettersom matchen ble spilt på Råsunda, en bane SvFF hadde ansvaret for. I stedet for å betale bøter, ble en pengesum gitt til veldedige formål (ibid.). Hadde samme sak skjedd på hvilken som helst annen bane i Sverige, ville pengene gått til SvFF.

SvFF utviste i disse eksemplene, former for uvitenhet og inkonsekvens i sin håndtering av disse hendelsene, i visse tilfeller også noe som kan kalles hykleri og dobbeltmoral. Det trengs ikke å påpeke at dette ikke nødvendigvis er med på å bidra til et bedre forhold mellom ultras og forbundet. Regelverket rundt håndtering av pyroteknikk (som det per mars 2013 diskuteres endringer omkring) fører til at *”SvFF skjuter sig själva i foten och de mest hängivna supportrarna i ryggen”* (Möllerswärd, 2011).

6.3 Klubb mot supportere

Tidligere i denne avhandlingen er det nevnt flere eksempler der fotballklubber har latt hensynet til sponsorer gå foran de tradisjonelle supporterens verdier. Eksempelene Red Bull Salzburg og Cardiff er allerede nevnt. Det tidligere Wimbledon FC ble flyttet fra sitt opprinnelige tilholdssted i London til Milton Keynes, noe som førte til at klubben ble kalt det lite flatterende (i supportertermer) Franchise FC (Heller, 2002). Den vanlige oppfatningen blant tradisjonelle supportere – så også ultras – er at en klubb mister sin identitet om slikt skjer. Bale (1993) oppsummerer denne holdningen blant supportere; eksemplifisert ved den engelske londonbaserte fotballklubben Chelsea FC slik: ”’*Chelsea would simply not be Chelsea’ if it relocated a few kilometers away at Wormwood Scrubs within the same borough*” (ibid.: 70).

Dette med Franchise Football Club henspiller på den amerikanske måten å drive idrettsforeninger og sportsklubber på. Her er også relokasjoner vanligere. Baseballklubben Los Angeles Dodgers var tidligere hjemmehørende i Brooklyn, basketballklubben Los Angeles Lakers i Minneapolis. Innenfor amerikansk *soccer* ble klubben San José Earthquakes flyttet og skiftet navn til Houston Dynamos. Senere gjenoppstod førstnevnte klubb under sitt tidligere navn. I Europa er det færre av disse tilfellene, noe som kan tilskrives en teori om at idrett er mye mer kommersialisert i Amerika. Klubbens tilhengere er underforstått og godtar i de fleste tilfellene denne kommersialiseringen. Jamfør Giulianotti (2002, 2012) kan man hevde at det er få supportere i USA⁷⁰, i alle fall supportere slik man i Europa kjenner til. Om så, er det trolig at disse aldri ville funnet seg i at deres favorittklubb (eller franchise) i basketball, Charlotte Hornets skiftet navn til New Orleans Hornets, deretter grunnet orkanen Katrina måtte flytte til Oklahoma City og spille under navnet New Orleans/Oklahoma City Hornets før det i 2007 igjen kunne spille i New Orleans som New Orleans Hornets.

Dette er som nevnt sjeldnere i Europa, og svært sjeldent i europeisk fotball. Åtvidabergs FF mulige relokasjon til Linköping er nevnt (Sjölin, 2010), men dette ble ikke noe av. Av europeiske klubber hvor dette har forekommet, er det interessant å nevne Dynamo Dresden i Øst-Tyskland, som i 1954 solgte alle sine spillere til det nystartede laget Dynamo Berlin. Dynamo Dresden fortsatte å eksistere. I spansk andre divisjon ble klubben Ciudad de

⁷⁰ Videre spiller forholdet mellom klubber og det europeiske profesjonelle ligasystemet inn, der opprykk og nedrykk er vanlig.

Murcia kjøpt og flyttet til Granada under navnet Granada 74 CF. Spillerne fikk der tilbud om å terminere sine kontrakter om de så ønsket. I sistnevnte tilfelle opphørte Ciudad de Murcia å eksistere.

Det finnes dog andre måter klubben kan fremmedgjøre sine tilhengere på, uten å endre klubbens identitet. I den svenske divisjonen *Superettan*⁷¹ har klubben IK Brage besluttet å fjerne sin mest lojale supportergruppering Serik Fans, bort fra tribunesektoren Norra E, for å kunne dra nytte av sine sponsorer og sitteplasstilhengere. Serik Fans har siden sin oppstart i 1995 hatt sitt tilholdssted på denne seksjonen. Fra sin plass på Norra E skal Serik Fans nå flyttes til Södra läktaren, som så skal rives. Dermed tvinges denne grupperingen over på Östra läktaren. Fra Serik Fans synspunkt mener man klubben utnytter deres kjærlighet til klubben kun til økonomisk vinning, via sponsorer og andre tilskuere på sitteplass. *”Så sent som ifjol anordnade fansen en insamling för att klubben skulle få behålla elitlicensen. Minnet är inte långt när pengarna talar”* (Brageredaktionen, 2013). Videre hevdes det at IK Brage burde kjenne til hva aktive supportere gjør for en fotballopplevelse og supportergrupperingen kommer med følgende krav: At IK Brage endrer sin beslutning og lar Serik Fans bli på Norra E, i det minste i vårsesongen før deler av stadion rives ned. Å tilrettelegge for sponsorer før sommeren, vitner om mangel på respekt for Serik Fans’ nysatsning, hevdes det. Videre vedgår Serik Fans å midlertidig og motvillig innfinne seg på Östra läktaren de sju hjemmekampene som vil foregå under høstsesongen (ibid.).

Etter forhandlinger mellom Serik Fans og klubben ble man enige om et kompromiss. Serik Fans skal få kunne stå på Norra E for siste gang i hjemmepremieren i Superettan mot Östersund den 15. april 2013. Videre får medlemmer av grupperingen nedsatte priser på hjemmekampbilletter, fra 160 til 100 svenske kroner, og IK Brage forplikter seg til å sponse en bussreise for Serik Fans til en valgfri bortekamp i løpet av sesongen (Vennberg, 2013a). Dette tyder på at supporterne har en viss innflytelse, men det tyder også på en marginalisering av disse i forhold til sponsorer.

⁷¹ Sveriges nest øverste divisjon, under Allsvenskan.

6.3.1 AZ Alkmaar borte

Den 15. september 2011 møtte Malmö FF den nederlandske klubben AZ Alkmaar borte til sin åpningskamp i gruppespillet i UEFA Europa League. Kampen endte med hjemmeseier 4-1 (UEFA, 2011). I ettertid var det ikke kampens resultat som stod i fokus i Malmö, snarere konflikten som utviklet seg mellom klubben og supporterne på bakgrunn av hendelser i Nederland.

Før kampen forekom det møter mellom de to klubbene og UEFA angående hva som skulle tillates på tribunen. I utgangspunktet skulle det være forbud mot flagg på over en meter, men Malmö FF ytret motstand mot dette. Etter at klubben sa seg villig til å garantere for sikkerheten på arrangementet, ble et flaggtifo på over en meter godkjent. Under matchen ble flere bengalske lys antent under dette flagget, og sikkerheten menes derfor å ha blitt satt på spill. Fra Malmö FFs synspunkt mente man å ha bevis på at det var ultrasgrupperingen Rex Scania som stod bak de bengalske lysene, i alle fall delvis. Rex Scania på sin side var undrende på hvorfor det ikke hadde blitt gitt ut noe informasjon angående forbud mot pyroteknikk og at det i tillegg skulle gjennomføres et flaggtifo (Nilsson, 2011). Fra Malmö FFs side anså man det ikke nødvendig å utlyse at pyroteknikk ikke var ønsket, da svenske lover er klare på dette punktet. Samtidig, når man tar i betraktning at dette var en match i UEFA Europa League, og SvFF tidligere har brukt nettopp denne organisasjonen som en unnskyldning for ikke å ta tak i blussing og lignende på landskamper, nettopp fordi UEFA da var arrangør, belyser dette det daværende uklare regelverket omkring slike hendelser.

På bakgrunn av hendelsen i Alkmaar valgte Malmö FF å forby Rex Scania å ta med banderoller og flagg med deres logo på hjemmekamper (ibid.). Et forbud som Ohlsson (2011) anser som muligens forhastet, muligens som en siste utvei. Forbudet ble dog ikke oppdaget av den aktuelle grupperingen før de møtte på stadion 18. september foran "lilla derbyt", hjemmekampen mot Trelleborgs FF. At man kunne forvente reaksjoner etter bengalbrenningen var ikke overraskende på ultrasgrupperingen, men at man valgte en kollektiv straff ble ansett av Malmö FFs andre ultrasgruppering som "(...) helt absurd och man gör det för att visa på makt och underminera våra aktiva grupperingar. Det här är att säga "ni är inte önskvärda". (Supras Malmö, 2011b).

Reaksjonen fra både Rex Scania og Supras Malmö under "lilla derbyt" kan best beskrives som en stille protest, en *silent voice*, for å alterere Hirschmans (1970) begreper brukt i Hjølseth (2006). *Voice* ses av Hjølseth på som en alternativ reaksjonsform for

supportere til å uttrykke sin misnøye til organisasjonens ledelse. Ifølge Hirschman defineres voice som henvendelser til aktører med makt til å utforme produktet eller tjenesten for å forsøke å forandre denne, snarere enn å forlate den (Hirschman, 1970: 30). I dette tilfellet er aktørene ledelsen i klubben Malmö FF. Ultras Malmö valgte i hjemmematchen mot Trelleborgs FF å være stille store deler av matchen (Lindstrand, 2011d) og å ikke benytte seg av noen form for visuell støtte (Supras Malmö, 2011b).

Den utløsende faktoren på reaksjonen fra Malmö FF kan sies å være hendelsen i det tidligere nevnte hjemmemøte mot Helsingborgs IF 24/5-2011, og konsekvensene av dette forgrenet seg til hendelsene i Alkmaar. Forskjellen, skriver Ohlsson (2011), er hvordan disse konsekvensene blir taklet, av den offisielle supportergruppen MFF Support, tifogrupperingene, folk på ståplass, resterende publikum og ultras (ibid.). Ultras Malmö valgte å reagere med stille protest, da reaksjonen var en kollektiv avstraffelse snarere enn en individuell. Så kan det påpekes at personer innen Rex Scania vet hvem som var ansvarlige for pyroteknikken, og utformer da et paradoks i det man ønsker individuell avstraffelse, men ikke står fram og tar den, og i forlengelsen av dette gjør individuell avstraffelse umulig (ibid.). Det kan forklares med ultrasmentaliteten, en forherligelse av det maskuline, aggressive og lojale, at man ikke skal tyste på andre.

Poenget med en slik kollektiv avstraffelse er at det rammet alle innad i Rex Scania, også de som ikke hadde benyttet seg av pyroteknikk. Et forbud mot logoen på flagg og bannere gir inntrykk av at man ikke er ønsket på stadion, kun fordi man er medlem av en gruppering der noen brøt regler. Logoen blir i dette tilfellet et stigma, et negativt kjennetegn, som tillegger Rex Scania som gruppe en rekke negative egenskaper. I sin artikkel *Var det värt det, MFF?* skriver Kaveh Kohshani (2011) at styret i Malmö FF kan velge å anse ultras som en positiv ressurs eller en fiende. I utgangspunktet ses de på som en fiende med tanke på brenning av pyroteknikk (ibid.).

”MFF reagerar genom att förbjuda flaggor och banderoller från en av dessa grupperingar. (...) Här bryter man alltså ner en av ultraskulturens värderingar; representationen. I princip kan man säga att om ultrasgrupperna var en människa av manligt kön så har de tagit ifrån mannen pungkulorna och låter han stå där ensam och blödandes” (ibid.).

Fra Supras Malmös side ser man det som at Malmö FF velger å dømme en hel gruppering på bakgrunn av hva visse individer påstås å ha gjort. En kollektiv straff er ikke

logisk (Supras Malmö, 2011b). Dette synspunktet kan man jo forstå, når man sammenligner straffen som forekom etter bengalbrenning i Nederland, jamført med hendelsene mellom Malmö FF og Djurgården som førte til at matchen ble avlyst. Her forekom det ingen straff. Begrunnelsen for ikke å støtte laget aktivt mener Supras Malmö skyldes den heksejakten som over lengre tid har pågått mot aktive supportere fra Malmö FFs ledelse.

”Man har lagt ner den utredning som hade i uppgift att hitta lösningar för säkra pyrotekniska arrangemang som det motionerades om och röstades igenom på årsmötet, trots att det här är helt emot vad klubbens medlemmar beslutade. I samma veva förbjöd man vår ”Legalisera pyroteknik” banderoll från att komma in på arenan.

Man har uppreparade gånger förbjudit oss från att ta in budskapsbanderoller med texter som exempelvis har kritiserat förbundet.

Tillsammans med sponsorer har MFF gått ut i en massiv annonskampanj, och klumpat ihop bengaler med bangers och huliganism, samt meddelat att oliktankande inte är välkomna till den fest MFF bjuder in till. Tillsammans med sina liktankande som Max Wiman på Sydsvenskan har MFF:s styrelse väldigt effektivt under en längre tid lyckats klumpa ihop bengalfrågan med både huliganism och bangers. Det här är i sig en taktisk manöver för att underminera oss ultrasgrupperingar och vårt inflytande” (Supras Malmö, 2011b).

Igjen etterlyser jeg et mer nyansert bilde av hva som er hva innenfor supporterkultur fra mediernes, forbundets og klubbens side. Ultras er kanskje ikke nødvendigvis hva disse aktørene ønsker skal komme på kampene, og uten dialog er det umulig å få disse til å endre synspunkt. Faktum, slik jeg ser det, er at ultras er nødvendig for Allsvenskan. *”Håller fotbollen i Allsvenskan verkligen så hög kvalitet att den ensam kan sälja tillräckligt med biljetter för att det ska bära sig? Jag tror inte det. Jag tror att många som går på MFF:s matcher går dels naturligtvis för att se fotboll och stötta sitt lag, men dels också för att en viktig faktor är den fantastiska stämningen. Och försvinner den är risken att en del av publiken försvinner” (Nirfalk, 2011).*

6.3.2 Bussgate

I overkant av et år etter konflikten mellom Malmö FF og supportere tilknyttet klubbens ultrasgrupperinger, blusset det opp igjen. Årsaken denne gang lå å finne i opptakten til årets andre Skånederby, Helsingborgs IF mot Malmö FF på førstnevntes stadion, Olympia.

”Nytt grepp för att försöka skapa trygga fotbollsfester i samband med derbyna” kunne man lese på Malmö FF sin internettsider den 2. september 2012. Etter tidligere års uroligheter, blant annet den tidligere nevnte skandalematchen i mai 2011, samarbeidet de to klubbene som utgjorde dette årets Skånederby med politiet og Region Skåne for å skape fest i forbindelse med derbyet. For Malmö FF-supporternes del, ville dette innebære en førfest på Swedbank Stadion fra klokken 17.00, tre timer og tre kvarter før derbyet skulle gå av stabelen den 24. september. Man reklamerte for fri inngang, mat og drikke til spesialpriser, og man kunne få muligheten til å møte Malmö FFs spillere og trener fra klokken 17.45. Etter dette skulle det gå gratis busser mot Olympia, der de som hadde kjøpt billett til kampen bare behøvde å vise denne, for så å stige på bussen uten å betale noe ekstra. Tur-retur Malmö Helsingborg gratis, en tur på cirka 14 mil totalt. Dessuten skulle det finnes flere oppsamlingsplasser utenfor Helsingborg, for å gjøre det så komfortabelt som mulig å komme seg til matchen (Malmö FF, 2012b). Et glimrende tilbud, bortsett fra en liten detalj som flere supportere reagerte på: *”Det enda sättet att komma in på MFFs sektion är därför att åka med någon av bussarna som avgår från Swedbank Stadion”* (ibid.)⁷². Ultras Malmö reagerte som følger: *”Det vi har fått nu, är en styrelse som än en gång går oss bakom ryggen”* (Ultras Malmö, 2012).

Også den offisielle supporterorganisasjonen, MFF Support, reagerte sterkt på dette påbudet, og kalte det en urimelig innskrenkning at supportere ikke fikk velge hvordan man skulle komme seg til Helsingborg. Tilhengere snakket om boikott og å kjøpe billetter til andre seksjoner enn borteseksjonen på Olympia (Moreno, 2012 :15).

”Utan att föra en dialog med oss supportrar, har vår ryggradslösa ledningen beslutat att tvinga oss på en obligatorisk bussresa från Nya stadion till Helsingborg.

Vi MFF supportrar får lida för HIF-anhängarnas attacker.

Aldrig någonsin har ett storlag i Sverige förnedrat sina supportrar på detta vis!

(...) Vi vägrar bli behandlade som boskap, vi vägrar delta i ledningens jippo!” (Ultras Malmö, 2012). Disse ordene er fra det samme arrangementet publisert på nettsiden facebook, med tittelen *Himmelsblå tåginvasion!* Meningen skulle være klar, de som ønsket det skulle kunne få delta i den tradisjonelle togturen fra Malmö til Helsingborg uten å risikere at man ikke skulle kunne slippe inn på matchen. Det ble snakket om begrensninger av supporterne

⁷² Hele dette skrevet står å lese i vedlegget.

frihet og en enorm stigmatisering og stereotypisering av Malmö FFs supportere som helhet. *”Börjar man rucka lite, lite på den personliga integriteten och friheten att röra sig fritt, finns det risk för att man så småningom tar små, små steg mot ett allt mer styrt samhälle.*

Tanken att män, kvinnor och barn som vill se på en fotbollsmatch inte ska kunna ta sig till en arena hur som helst eller när som helst, är helt befängd. Att straffa män, kvinnor och barn för vad ett fåtal (jag vet, de är inget fåtal de som bråkar, men sett till andelen som besöker en match är det procentuellt inte många) åstadkommer, det görs inte någon annanstans i vårt svenska samhälle” (Johansson, 2012). Videre påpekes det at de som hadde tenkt å lage bråk i forbindelse med matchen, sannsynligvis ikke ville reise med disse bussene, og at argumentet om strengere kontroll og overvåkning av disse ”uønskede individene” ikke lyktes ved hjelp av busser. Den store majoriteten av tilhengere tilknyttet Malmö FF ansås heller ikke å se med blide øyne på å behandles som barn. Politiet virket å legge all sin kraft på Malmö FFs tilhengere som helhet, og ved denne beslutningen om ”tvangsbussene” hindrer man de vanlige tilhengerne i å lade opp til og komme seg til derbyet på sitt eget vis, noe som er deres soleklare rett, skriver Kroon (2012). Dette fordi man heller la fokuset på den lille andelen med ”uønskede individer”. Malmö FF og politiet hadde altså, i tillegg til å forulempe tusenvis av tilhengere, gjort det vanskelig for seg selv, da sikkerheten rundt Olympia ville blitt svært vanskelig å håndtere når de supporterne som har valgt å trosse busstvangen ønsket å komme inn på matchen. Videre har man problemet med de bortesupporterne som i stedet for å reise med buss for å komme inn på borteseksjonen, snarere kjøpte billetter til andre seksjoner, seksjoner som normalt frekventeres av Helsingborgssupportere, noe som i sin tur ville øke risikoen for uønskede hendelser inne på stadion (ibid).

Den 9. september møttes representanter fra begge lags supportergrupperinger for å forhandle fram et holdbart og konkret forslag for å forbedre opplegget utformet av klubbene, politiet og Region Skåne. Forslaget som ble utformet var at tilhengere av Malmö FF skulle få muligheten til å reise med et eget tog fra Triangeln (stasjon i Malmö) til Maria Stasjon (Helsingborg), for så å gå derifra til inngangen til borteseksjonen på Olympia (Fors, 2012a). Slik skulle man unngå de eventuelle problemområdene rundt Malmö Centralen og *Knutpunkten*⁷³. Til gjengjeld skulle tilhengere tilknyttet Helsingborg kunne bevege seg fritt i Helsingborg sentrum og rundt Knutpunkten uten konfrontasjoner. Tilbudet/kravet om bussing

⁷³ Økenavn på Helsingborg Centralstation.

skulle fortsatt stå ved lag, men nå som et frivillig tilbud. Dette ble ansett å kunne være en fordel for alle parter. Det skulle også være muligheter for personer å ta seg frem i bil eller kollektivtransport uten de ovenfornevnte. Disse skulle slippe å stigmatiseres som risikosupportere og tvangsbusses, kun på grunn av tidligere hendelser mellom de to lagene (ibid.). Dagen etter stilte Helsingborgs IF og Malmö FF seg bak dette forslaget (Fors, 2012b). Den 14. september fulgte også politiet etter Region Skånes stilltiende godkjennelse og stilte seg bak den reviderte planen som var utformet. I følge Ole Törner kunne de ikke gjøre annet, fordi den opprinnelige planen var et så alvorlig inngrep i menneskets privatliv og bevegelsesfrihet. Slik kollektiv avstraffelse er ikke verdig et rettssamfunn, skriver han på sin blogg i Skånska Dagbladet (2012). Kanskje for å redde ansikt (noe som i følge Goffmans dramaturgi er svært viktig), kom politiet likevel med noen stikk til fansen da de offentliggjorde sin beslutning om å støtte det forslaget som var fremmet: *”Ur polisens perspektiv, kan vi inte bortse från supporterarnas besvärande historik och är därmed mer återhållsamma i vår förväntan. Men vi kan inte heller blunda för det ansvar de säger sig vara beredda att ta.*

Efter nogsamt övervägande, har vi därför bestämt oss att ge supportergrupperingarna förtroendet att marschera till arenan utan tvång på busstransport. Skulle det sedan visa sig att derbyt likväl förknippas med ordningsstörningar och konfrontationer, bör det vara uppenbart för alla parter att betydande begränsningar kan komma att ske” (Johansson, 2012). Her ser man igjen et eksempel på at supportere blir behandlet som en masse, uavhengig om man utgjør en risiko eller ikke. Uten å forminske de hendelsene som har vært rundt Malmö FF og deres matcher mot Helsingborgs IF, bør ikke alle rammes av hva et fåtall gjør (ibid.). Dette er generalisering av en hel supportergruppe, og virker ikke å bli godtatt noen steder i samfunnet.

Matchen endte 1-1, og det var ingen voldelige trefninger mellom supporterne. Nødbremsen ble dratt på toget til Malmö FFs supportere da det gikk forbi Knutpunkten, det ble kastet bangers på marsjen gjennom Helsingborg fra Maria Stasjon til Olympia, og det ble brent bengalske lys blant begge lags supportere under kampen, noe som førte til utsettelse av begge omgangene. Alt i alt, et derby som sannsynligvis vil huskes mer for opptakten til kampen, snarere enn kampen i seg selv.

Dog, ytterligere kontroverser inntraff etter kampslutt. På grunn av den tidligere nevnte pyroteknikken, fikk Malmö FFs spillere beskjed av klubbens ledelse om ikke å takke sine

tilhengere etter kampen. Midtstopper Pontus Jansson valgte likevel å gjøre det, og befestet dermed sin posisjon som publikumsfavoritt. *"När det är några som gör fel tycker jag inte att alla ska bli drabbade av det. Jag gick fram för att tacka för att visa respekt för alla ysom skötte sig och stöttade oss"* (Jansson, i Josefsson & Wall, 2012: 5). Disse ordene beskriver godt det jeg har forsøkt å forklare så langt i dette kapittelet. Det nytter ikke å applisere utdaterte hooliganlovgivninger på nyere former for supporterkultur, ettersom de ikke er hooligans. Videre nytter det ikke med en generalisert holdning, der flertallet skal straffes for fåtallets feil. Det er min overbevisning om at skandalematchen 24/5 2011 har ført til en stigmatisering av Malmö FF-tilhengere som helhet, innebefattet ultras, og et skjevt og uklart regelverk stigmatiserer ultrasgrupperinger ytterligere. De ansvarlige er klubb, forbund og mediene. Samtidig vil jeg hevde at ultras til en viss grad bidrar til dette selv.

6.4 Ultras' selvstigmatisering

I fellesskap med sponsorer (og til en viss grad det Svenska Fotbollsforbundet) har Malmö FF gått ut med en enorm reklamekampanje for å likestille pyroteknikk med bangers og fotballbråk, og hevdet at folk med andre meninger ikke er velkomne på Swedbank Stadion. Sammen med visse journalister i eksempelvis Sydsvenskan, har styret i klubben effektivt og over lengre tid, likestilt spørsmålet om bengalske lys med det som av mediene kalles hooliganisme. Dette, ifølge Supras Malmö, er en taktisk manøver for å undergrave Ultras Malmö og deres innflytelse (Supras Malmö, 2011b).

Tidligere i dette kapittelet er det underbygget for hvordan jeg mener ultras stigmatiseres i svensk media, svenske klubber og svensk forbund. Dette er man svært klar over i Ultras Malmö. Derfor vil jeg gjerne rette spørsmålet: hvorfor fortsetter man med pyroteknikk? Begrunnelsen til ultrasgrupperinger tilknyttet Malmö FF er redegjort for; de mener det vil gagne laget og gi en sterkere støtte. Men samtidig gjør de dette, vel vitende om at det er noe som vil føre til at utenforstående ser dem som en form for hooligans. På den ene siden fins det altså misnøye med å bli stigmatisert, på den andre siden fortsetter man å utføre handlinger som fører til stigmatiseringen.

Nirfalk (2011) er inne på samme tanken, da han skriver at *"(...) det finns en oerhört naiv och ibland obehaglig elitism (...)"* innenfor ultraskulturen. Å se ned på publikum på sitteplass, å opphøye seg selv til de eneste *riktiga supportrar*, og å ikke ha nok innsikt til å

innse at negative hendelser (slik det defineres av andre) også avspeiles på dem. Ofte lukkes øynene for de destruktive elementene som finnes innad i kulturen av kulturen selv. Denne urimeligheten gjør det i følge Nirfalk, enkelt for øvrigheten, ved hjelp av mediene, å generalisere alle ”uønskede elementer” (ibid.).

”I personally think that on one hand, the term ”Ultra” already suggest a negative meaning to most people who don’t know much about this culture”, uttaler daglig leder i Football Supporters Europe, Daniela Wurbs (Council of Europe, 2010). Videre kan det ikke nektes for at det har inntruffet voldelige hendelser omkring europeiske ultras som har tiltrukket seg stor medieoppmerksomhet, som igjen fører til sammenblanding av ultraskulturen og hooliganisme (ibid.). Medienes fremstilling av ultras og casuals gir et inntrykk av svært vage skillelinjer mellom de to miljøene (Fossum, 2009). Kombinert med Wurbs uttalelse ovenfor, samt det faktum at fortidens eksisterende restriksjoner bare blir lempet over på en ny form for supporterkultur, kan gi svært uheldige konsekvenser i ytterste fall. En del forskere og eksperter på feltet går så langt som å si at disse faktorene kan provosere frem voldelige hendelser. *”If you treat us solely as if we were all hooligans, we might as well behave like them”* (Council of Europe, 2010).

Nå skal det sies at vold tilknyttet svenske ultras sjeldent forekommer, om noensinne. I løpet av mitt feltarbeid er det nærmeste jeg har opplevd hooliganistisk atferd da flere individer kastet lightere mot bortelagets keeper i forbindelse med hjemmekampen mot Östers IF på slutten av sesongen 2012. Absolutt ikke ønskelig, men langt unna noen voldelig trefning som forbindes med dagens mediebilde av hooliganisme. Samtidig er det slike hendelser ultras må avstå fra om man skal unngå fortsatt stigmatisering.

Videre har man at ultras kjerneverdier kan oppsummeres som et ideal der man er aggressiv, maskulin, lojal og solidarisk, med mer enn en liten del av motstand. Klinge (2007) skriver i sin avhandling omhandlende italienske ultras, at *”enkelte akademiske diskurser skaper et forvrengt bilde av ultras-verdenen ved at de fremstiller aktører som deltar innenfor supporterarenaen på en legitim måte som voldelige fanatikere”* (ibid.: 26). Det finnes grupper, som på tross av at de stort sett oppfører seg fredelig, har en voldsforherligende diskurs (ibid.).

Noe som dessverre gjør det lettere for mediene å likestille ultras med andre og mer voldelige risikosupportere, er at også ultras benytter seg av casuals’ klesstil. Dette er nevnt tidligere. Med dagens sensasjonsjournalistikk i tankene er det kanskje ikke å vente at mediene

alltid skal sette seg inn i sakene som skal skrives i jakt på et tabloid scoop. Ved å ikke skille seg fra andre risikosupportere når det gjelder ytre kjennetegn, gjør ultras det vanskelig for utenforstående å nyansere risikosupporterlandskapet. Videre kan en jo hevde at det å maskere ansiktet ikke nødvendigvis er riktig vei å gå for å bekjempe stigmatiseringen de utsettes for.

Man kan muligens hevde avslutningsvis, at ultras identitet, verdier og mentalitet vanskeliggjør et godt forhold til både media, klubb, forbund og politi. *”The Ultras are critical of their clubs, the media and the police, but they should also be critical of themselves and do some self-reflection, (...) must not play down their problematic patterns of behaviour as a way of trivialising possible act of violence. They must be given more responsibility and more freedom for specific aspects of the Ultra culture. At the same time, the Ultras’ positive efforts need to be acknowledged and recognised”*, (Pilz & Wölki-Schumacher, 2010: 23). Slik oppsummerer Pilz og Wölki-Schumacher sin rapport, der mer dialog virker å være løsningen. Dialog mellom ultras og respektive klubb, forbund, politi og mediene. Problemet virker å ligge i hvem som skal ta initiativ til en slik dialog. Spørsmålet på mange måter er, om ultras kan klare seg uten fotball, og om Ultras Malmö kan klare seg uten Malmö FF. Det er vanskelig å svare på, men jeg vil hevde at Malmö FF og svensk fotball trenger ultras mer enn ultras trenger dem. Fotball uten supportere mister svært mye av sin verdi, og klubber, forbund og mediene må snart begynne å innse dette, før det er for sent. Tegnene er der allerede, særlig gjennom publikumssvikt.

Kapittel 7:

Avslutning

7.1 Fotballens veiskille

Utviklingen av den moderne fotballen har endret fotballen gjennom en intensivert kommersialisering, men også endret det omkringliggende landskapet. Sponsorer og reklameinntekter spiller nå en mye større rolle enn hva det gjorde før. Denne økende kommersialiseringen har også ført til en endret praksis på tribunene.

Poenget Hjelseth (2006) drar frem i sin doktorgradsavhandling er at den moderne fotballen har kommet med et nytt perspektiv på hva som er ”gode” tilskuere. Den ønskede tilskuer virker ikke lenger å være en aktiv og deltagende tilskuer, snarere en som er økonomisk lønnsom og som ikke oppviser atferd som bryter med de normene man ønsker å tillegge publikum. Dette virker å være ultras’ syn på situasjonen i dagens supporterbilde, men dette kan dog diskuteres. Fortsatt kan den utagerende, kroppslig deltagende tilskueren anses å ha mest innflytelse på tribunene, og at forestillinger om at mer velstående og “passive” tilskuerkategorier har overtatt tribunene, delvis er basert på myter som dels er skapt av aktivistiske supportere selv (Hjelseth, 2005). Dette synet nevnes også i Kampen om Tribunen av Hognestad og Hjelseth (2012). Dog er jeg av den oppfatning at blant klubbene, mediene og forbund er ikke den ideelle tilskueren en aktiv og kroppslig deltagende tilskuer, snarere en som alltid opptrer i henhold til de normer som er fastlagt og som er godt bemidlet. Jeg finner grunnlag til denne tanken i restriksjonene som møtes slike som bryter med disse normene, samt de dyre billettprisene i toppfotballen.

Fotballens kommersialisering har endret klubbene til å bli mer en merkevare, og merkevarer er avhengig av et godt omdømme, for videre å kunne rekvirere inntekter fra sponsorer og tiltrekke seg flere tilskuere (Fossum, 2009). Den massive ekspansjonen av TV- og mediedekning har ført til at fotball nå er en del av underholdningsdiskursen, noe som innebærer at man må ha strengere *restriksjoner mot utagerende supporterpraksiser* (Hjelseth, 2012), for slik å kunne øke og opprettholde sitt gode rykte. Slik kan man si at den moderne fotballen innebærer en restrukturering av publikum, der aktive supportere ikke lenger er så ønsket som de var, og man ønsker heller å tiltrekke seg det King (2002) kaller *new consumer*

fans, og som man med Giulianottis begreper kan kalle fans eller flanører (2012). Igjen må jeg påpeke at dette er min forståelse av hvordan ultras oppfatter dagens supporterbilde.

Moderne tilskuere konsumerer fotballen mer som underholdning, mens ultras *”deltar aktivt ved ulike stemningsskapende aktiviteter på tribunen”* (Fossum, 2009: 2-3).

Lojalitetsaspektet er også forskjellig, der den moderne tilskuer kan ha en mer forbigående relasjon til klubben enn hva en tradisjonell tilskuer har (ibid.).

Den moderne fotballen skapte publikumsvekst i Sverige, men snittet har sunket dramatisk det siste tiåret (Andersson, 2011). Dette kan forklares med at det moderne fotballpublikummet domineres av en forbigående lojalitet preget av at publikum først og fremst behandles som kunder. Om man blir behandlet som kunder, begynner man å oppføre seg som kunder, og med dagens billettpriser mener jeg svensk fotball ikke er et produkt som forsvarer den prisen som kreves. Nirfalk (2011) er inne på samme tanken: *”Håller fotbollen i Allsvenskan verkligen så hög kvalitet att den ensam kan sälja tillräckligt med biljetter för att det ska bära sig? Jag tror inte det. Jag tror att många som går på MFF:s matcher går dels naturligtvis för att se fotboll och stötta sitt lag, men dels också för att en viktig faktor är den fantastiska stämningen. Och försvinner den är risken att en del av publiken försvinner”* (ibid.). For ordens skyld: en billett til ståplass på Swedbank Stadion ligger på 180 og 220 SEK (avhengig av motstander).

I Malmö FFs tilfelle er det i ultras som skaper stemningen. Dersom ultras fremmedgjøres i en slik grad at de blir borte fra svensk *läktarkultur* (Bengtsson, 2013) risikerer man også at dette vil påvirke svensk fotball som produkt og vare på en negativ måte. Men er det en risiko for at ultras skal forsvinne?

Ultrasmentaliteten er forenlig med en livsstil for primært menn fra 16-25 år, folk som har tid å sette av til fotballen som en slik livsstil kreves. Derfor vil det forekomme en del resirkulering, og det er ingen garanti for at den mest dedikerte ultra kommer til å være like dedikert når denne er 40 og etablert med jobb og barn. Poenget er at jeg frykter for at gjentatt stereotypisering, å bli erklært uønsket og stemplet som risikosupporter, kan føre til at mange ultras føler at de ikke blir verdsatt, og dermed slutter å støtte laget sitt aktivt og dedikert, og i verste fall slutter å følge fotball live. Alle mennesker har sin grense, også de som setter lojalitet i høysetet. Og er det uansett en risiko verdt å ta?

Etter min mening står svensk fotball ovenfor et veiskille. Hvilke supportere ønsker man på kampene? Ønsker man de som engasjeres og i tillegg engasjerer andre på tross av variabel kvalitet? Ønsker man kundene som faller fra når prisen ikke samsvarer med kvaliteten? Ønsker man at fotball skal være for barnefamilier?

De fleste aktørene i fotballandskapet mener at fotball skal være for alle, men fra forbund, klubber og mediens side legges det betydelige og, etter min mening, unødvendige restriksjoner på ultras tribuneatferd. Kohshani (artikkelforfatter på nettstedet Svenskafans) (2011) skriver:

”Det jag dock vill försvara är den stämning och stöd våra spelare får, både på bortaplan och hemmaplan. Vill man försvara den stämningen kan omöjligen blunda för det de nämnda grupperingarna är så extremt duktiga på; att skapa den. Vi blir alla så stolta när vi håller världsklass (ja, världsklass som bland de bästa i världen) när vi skakar om laget från "världens värsta kokande gryta och helvetshåla" Dinamo Zagreb och när motståndarspelare- och tränare nämner oss supportrar som en av MFF:s största styrkor (och den här säsongen snarare den enda styrkan). För alla på ståplats har det stått väldigt klart att det är ultras som driver på den stämningen. Det är ultras som är det bankande hjärtat i mitten av läktaren” (ibid.). Han poengterer tidligere i sitt innlegg at han ikke er spesielt positivt innstilt til ultras.

Nirfalk (2011) drar en skillelinje dagens fotball står ovenfor, men han mener den består av ”undervegetasjonen” (innebefatter ultras) på den ene siden, og forbund, klubb og media på den andre siden. I prinsippet er jeg enig i denne tanken, men jeg har snarere lagt fokuset på skillelinjen mellom tradisjonelle (les: ultras⁷⁴) og moderne tilskuere. Ofte er det å marginalisere de tradisjonelle supporterne et virkemiddel de mener vil hjelpe for å få flere typer innen de moderne tilskuerne på tribunen. Kohshani viser seg uenig i dette, og mener at det er fotballen live som totalpakke som får folk til å reise på kamp, og jeg vil hevde at ultras er en viktig del av denne totalpakken med den stemningen de skaper.

”Igår var 9200 stackars idioter på stadion för att kolla på en uselt utförd match. Utöver usel fotboll fick de usel korv, usel service och uselt väder också. Jag tror inte att jag ska beskylla MFF för vädret. Allt det andra är dock saker MFF förfogar över det. Det är det de bidrar med när de "bjuder in till fest". Alla som festar vet dock att en fest är ingenting utan

⁷⁴ Noen vil nok muligens påpeke det paradokset av ultras i svensk målestokk er en av de mest moderne supporterulturene, og at det derfor er feil å kalle dem tradisjonelle. Når jeg likevel velger å gjøre det, henspiller det på deres tradisjonelle verdier, snarere enn når de oppstod.

människorna som är på festen. Jag går gärna tillbaka till en fest om det var bra stämning med trevlig folk, även om två av festdeltagarna bråkade, alkoholen var obefintligt och en råkade fimpa sin cigg på min jacka.

Det ingen går tillbaka till är en fest med ett par deltagare som bara spelar låten "Fest hos Mange" på repeat och serverar lättsaltade chips (utan dipp) med folköl till" (ibid.). Dette viser nøyaktig hvor viktig ultras er for svensk fotball, særlig i Malmö. For å beholde denne ressursen, som de på mange måter er, bør ultras gis mer autonomi og større spillerom enn tilfellet er i dag. Dette mener jeg Kohshanis beskrivelse av matchen mellom Malmö FF og Trelleborgs FF er et bevis på. Tilskuertallet er foruroligende lavt i forhold til Malmö FFs standarder, og det var også denne kampen Ultras Malmö besluttet ikke å støtte laget verken akustisk eller visuelt på grunn av hendelsene i Nederland borte mot AZ Alkmaar dager før⁷⁵. Ultras Malmö var fysisk tilstede på matchen, men ikke supportermessig. Dette gjenspeilte seg på stemningen på tribunen. "De flesta idag går dock dit för att ha det trevligt. För att ha kul. Ingen, och jag menar verkligen ingen, hade kul på stadion igår. (...) Ingen kommer att komma tillbaka heller om stämningen fortsätter att vara så" (ibid.).

Fotballen står ovenfor et veiskille. Særlig om man tar i betraktning den senere tidens sviktende publikumsinteresse. I hensyn til dette er ultras en viktig – om ikke uvurderlig – ressurs som må tas vare på, og ikke stigmatiseres og marginaliseres slik mine funn gir grunn til å hevde er tilfellet nå.

7.2 De siste supporterne

På den ene siden står de som jobber for strengere restriksjoner, og en mer veloppdragen svensk tribunekultur. På den andre siden finnes de som i stor grad står for stemningen (Nirfalk, 2012). Den ene siden består av klubber, forbund, mediene og deres forbrukerpublikum, på den andre siden står ultras.

Nirfalk (2012) generaliserer for å belyse dette poenget: *"På ena siden står de; vi kan kalla dem "överhögheten" i form av klubbledningar, förbund och media, som lobbar for att 51 % - regeln ska försvinna, som vill ta bort ståplats från våra arenor, som vill ha hårdare batonger mot det de definierar som huliganism"* (ibid.). På den andre siden står det Nirfalk

⁷⁵ Beskrevet i kapittel 6.

kaller ”undervegetasjonen”, ofte unge og engasjerte supportere som står i *klacken* og synger, vifter med flagg, som en gang i blant bruker pyroteknikk, fikser tifo, går på supporter møter, reiser på bortekamper, engasjerer seg i supporterklubber og – grupperinger. Videre kjemper de for foreningsdemokrati, og står opp for en engasjert og engasjerende supporterkultur. Begge sider bør bedre kunne forstå hverandre (ibid.).

Pilz og Wölki-Schumacher hevder i sin rapport til Europarådet (2010) å ha funnet en mulig løsning for å skape bedre muligheter for sameksistens mellom de to partene. Deres erfaringer med to framtidsrettede seminarer med tittelen ”Football fans and the police – eliminating enemy stereotypes” viser at det som trengs ikke er strengere restriksjoner eller mer politi, men snarere mer åpenhet og mer dialog mellom de to motstridende partene (ibid.). Dette bør, selv om det her er gjeldende supportere og politi, også kunne appliseres på den konflikten som skisseres ovenfor.

På visse områder er det dog noe dialog å spore. Debatten omkring legalisering av pyroteknikk er et eksempel. I januar 2013 ble det arrangert et seminar om dette temaet. SvFF har begrenset sine straffer omkring benyttelse av pyroteknikk fra sesongen 2011, og i en offentlig utredning fra 2013 initieres det nå forslag om visse legale former for sådan på enkelte fotballkamper (Statens Offentliga Utredningar, 2013). Dette vitner om forsøksvis dialog fra de forskjellige parter.

Dette er en bra begynnelse. Reguleringene fra 2011 kunne ikke fortsette.

”SvFF riskerar nu att förstöra produkten Allsvenskan då de försvårar och på många sätt omöjliggör den fantastiska stämning som supportrarna byggt upp på arenorna. På detta sätt kommer fler supportrar tröttna, intresset kommer fortsätta dala och tillslut får kanske SvFF som de vill där arenorna står halvtomma och där åskådarna utgörs av barnfamiljer? Det är dock en utveckling som inte gynnar någon och därför måste dialogen bli bättre mellan förbundet och supportrarna. Jag kan tänka mig att många supportrar börjar tröttna på förbundet och hade kärleken till klubbarna inte varit så stark hade nog många slutat gå på fotboll för länge sedan” (Möllerswärd, 2011). Dette er Möllerswärds ord om reguleringene SvFF hadde på pyroteknikk i 2011. Ting har endret seg, men det brennes fortsatt illegale former for pyroteknikk på svenske arenaer. Dette kan ødelegge de fremskritt som er tatt, små som de enn er.

For det er fortsatt stor avstand mellom partene. Mediene, med sin ofte manglende nyansering av hva som er hva innenfor de subkulturene som omgir fotballen, bidrar til å opprettholde avstanden, og de som dømmer egne fans strengest er ofte deres egne klubber. Eksempler her kan være etterspillet etter Malmö FFs kamp mot AZ Alkmaar i UEFA Europa League, eller opptakten til 2012s andre Skånederby.

”Den ena sidan kallar den andra för ”huligan” och den andra skanderar ”fotbollsmördare”. Var det någon som sa ”dialog”?” (Nirfalk, 2012).

Selv om det tas skritt i riktig retning, virker det fortsatt vanskelig å være ultra i Sverige. I en fotballverden der kommersialisering, kommodifisering, spektakularisering, sponsorer, medier, aksjer, reklamer og generelt penger spiller en større og større rolle, er det ultras som står opp og protesterer. Protesterer mot fotballkamper som flyttes i forhold til hva TV måtte ønske, protesterer mot avvikling av 51 % - regelen, protesterer mot sponsornavn på stadion, og delvis protesterer mot et stillesittende og passivt publikum. Det er en viktig del av ultrasmentaliteten, det å yte motstand, så sann sett kan man kanskje si at det er bedre levevilkår for dem nå.

I dagens kommersielle fotball der penger virker å bety mer for lojaliteten enn tidligere, kan ultras sees på som blant de siste av de tradisjonelle, monogame, og – ut fra en ultras synspunkt - ekte supporterne.

7.3 Konkluderende bemerkninger

Denne avhandlingen har tatt for seg en subkultur tilknyttet fotballen. Omkringliggende redegjørelser er tett knyttet opp til dagens kommersialisering av fotball, og hvordan den innvirker, ikke bare på ultras som nevnte subkultur, men også på klubbene, forbundets og mediens prioriteringer av hva som er god supporterkultur og et godt tribuneliv.

Jeg håper jeg med denne oppgaven har maktet å gi et nyansert bilde av ultras. Ved å disponere oppgaven slik jeg har gjort, er det videre mitt håp om at de aller fleste aspekter ved ultras er blitt belyst. Eksempelene er hentet fra svensk fotball i stor grad, og miljøet rundt Malmö FF når det har latt seg gjøre. I kapittel fire ønsker jeg at leseren har fått et innblikk i hva ultras er, hvordan de ser på seg selv og hvilke verdier de står for. De to neste kapitlene omhandler henholdsvis ultras relasjon til dagens moderne fotball og ultras relasjoner til medier, klubb og forbund.

Pilz og Wölki-Schumacher hevder at "*there is no one European Ultras scene*" (ibid.: 2010), noe som gjorde det nødvendig for meg å generalisere i litt større grad. Både for å kunne skape et bilde av hva ultras er på en forståelig måte, men også for å kunne belyse de delene en slik subkultur (i hvert fall deler av en slik subkultur) faktisk opplever. Det er klart det finnes variasjoner fra land til land, og også fra by til by, men jeg mener jeg har klart å gi et bilde av ultras de selv kan kjenne seg igjen i, og et bilde jeg kan stå for.

Mitt håp for denne oppgaven er den skal kunne bidra til at ultras skal gis den muligheten og støtten de behøver for å kunne utleve alle de positive aspektene som finnes innad i denne kulturen. De er en stor ressurs for tribunemiljøet som helhet. Jeg håper også at de protestene de ytrer tilknyttet den moderne fotballen, ikke sees på som tomme protester eller former for rebelsk opptreden, men som noe som bør tas seriøst. Ultras fremstår for meg som blant de aller mest engasjerte, og få bryr seg like mye om deres klubb som det de gjør.

Oppgaven kan legge til rette for videre forskning innenfor supporterkultur generelt og ultras spesielt, og den kan også benyttes som sammenligning mellom ultrasmiljøer i Sverige og Norge.

Kilder:

Litteratur:

Andersson, T. (2011): *Spela Fotboll Bondjävlar! En studie av svensk klubbkultur och lokal identitet från 1950 till 2000-talets början. Del 1*. Stockholm/Stehag: Brutus Östling Bokförlag Symposion.

Andersson, T. (2012): Den Svenska Klubbfotbollens Glokaliseringsprocess, i Hognestad, H. K. & Hjelseth, A. (Red.): *Kampen om Tribunen: Fotball, Identitet og Makt*. Trondheim/Oslo: Akademika Forlag.

Andersson, T. & Radmann, A. (1998): *Från Gentleman till Huligan? Svensk fotbollskultur förr och nu*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Armstrong, G. & Giulianotti, R. (2001): *Fear and Loathing in World Football*. Oxford: Berg.

Armstrong, G. & Hognestad, H. K. (2006): Hitting the Bar: Alcohol, Football Identities and Global Flows, i Wilson, T. (Red.): *Food, Drink and Identity in Europe*. New York: European Studies: 22, Rodopi.

Bairner, A. & Shirlow, P. (2001): Real and Imagined: Reflections on Football Rivalry in Northern Ireland, i Armstrong, G. & Giulianotti, R. (Red.): *Fear and Loathing in World Football*. Oxford: Berg.

Bale, J. (1993): *Sport, Space and the City*. London: Routledge
Bale, J. (1994): *Landscapes of Modern Sport*. Leicester: Leicester University Press.

Balestri, C. & Polidari, C. (1998): The Ultràs, Racism and Football Culture in Italy, i Brown, A. (Red.): *Fanatics! Power, Identity and Fandom in Europe*. London: Routledge.

Bengtsson, A. (2013): "Regeln har funnits längre i Sverige än demokratin". *Offside* 13 (2): 106-107. Göteborg: Fotbollsmagasinet Offside AB.

Billing, P., Franzén, M. & Peterson, T. (1999): *Vem vinner i längden?* Lund: Arkiv forlag.

Bromberger, C., Hayot, A. & Marionotti, J. M. (1993): "Allez l'OM, Forza Juve": The passion for football in Marseille and Turin, i Redhead, S. (Red.): *The Passion and the Fashion: Football Fandom in New Europe*. Aldershot: Avebury.

- Brown, A. (1998): Introduction, i Brown, A. (Red.): *Fanatics! Power, Identity and Fandom in Football*. London: Routledge.
- Brännberg, T. (1997): Huliganism – Ett Mångfaldigt Begrepp, i Brännberg, T. & Bohlin, L. (Red.): *Våldet och Glädjen! En Debattbok om Huliganer och Glada Supportrar*. Stockholm: SISU Idrottsböcker.
- Dal Lago, A. & De Biasi, R. (1994): Italian Football Fans: Culture and Organization, i Giulianotti, R., Bonney, N. & Hepworth, M. (Red.): *Football, Violence and Social Identity*. London: Routledge.
- De Biasi, R. & Lanfranchi, P. (1997): The Importance of Difference: Football Identities in Italy, i Armstrong, G. & Giulianotti, R. (Red.): *Entering the Field: New Perspectives on World Football*. Berg, Oxford.
- Dehlin Wold, T. (2008): *Politiet og Risikosupportere i Norge: De Grunnleggende Utfordringene*. Oslo: Politihøgskolen.
- Deogan, T. (2011): *Män av Våld: Om svenska huliganer*. Stockholm: Bra Böcker.
- Dimeo, P. (2001): Team loyalty splits the city into two, i Armstrong, G. & Giulianotti, R. (Red.): *Fear and Loathing in World Football*. Oxford: Berg.
- Duzsak, A. (2002): Us and Others: An Introduction, i Duzsak, A. (Red.): *Us and Others: Social Identities Across Languages, Discourses and Cultures*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.
- Engdahl, E. (2009): *Konsten Att Vara Sig Själv*. Malmö: Liber.
- Fangen, K. (2010): *Deltakende Observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Fossum, L. (2009): "Man vil jo ikke være en del av den moderne fotballen.": En studie av ultras og deres posisjon i en norsk supporterulturell kontekst. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Giulianotti, R. (1999): *Football – A Sociology of the Global Game*. Cambridge: Polity Press.
- Giulianotti, R. (2002): Supporters, Followers, Fans, Flaneurs: A Taxonomy of Spectator Identities in Football. *Journal of Sport and Social Issues* 26 (1): 25-46. Thousand Oaks: Sage Publishers.

- Giulianotti, R. (2012): Supportere, Tilhengere, Fans og Flanører: En Taksonomi over Tilskueridentiteter i Fotball, i Hognestad, H. K. & Hjelseth, A. (Red.): *Kampen om Tribunen: Fotball, Identitet og Makt*. Trondheim/Oslo: Akademika Forlag.
- Goffman, E. (1961): *Asylums: Essays in the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*. New York: Anchor Books.
- Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identities*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice-Hall.
- Goffman, E. (1974). *Vårt Rollespill til Daglig: En Studie i Hverdagslivets Dramatikk*. Oslo: Dreyers Forlag.
- Green, A. (2009): *Fotball och Huliganism: Utveckling, problem och åtgärdsarbete i England och Skandinavien. Rapport 2009:2*. Stockholm: Stockholms Universitet.
- Grønmo, S. (2010): *Samfunnsvitenskapelige Metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hall, S. (1996): Introduction: Who Needs 'Identity'? i Hall, S. & du Gay, P. (Red.), *Questions of Cultural Identity*. London: Sage.
- Halvorsen, K. (2008): *Å Forske på Samfunnet: En Innføring i Samfunnsvitenskapelig Metode*. Oslo: J. W. Cappelens Forlag AS.
- Haugsbakken, H. (2007): *Den Onde Kommersialiseringen av Fotball*. Vestby: Haugsbakken Publikasjoner.
- Herd, K. J. (2013): *Dream Factory – magic and myth-making in football: A case study of the local football club Malmö FF*. Lund: Lunds Universitet.
- Hirschman, A. O. (1970): *Exit, Voice and Loyalty: Responses to decline in firms, organizations, and states*. Cambridge: Harvard University Press.
- Hjelseth, A. (2005): “De som streber nedover – om klasse og identitet blant fotballsupportere”, *Sosiologi i Dag* 35 (4).
- Hjelseth, A. (2006): *Mellom Børs, Katedral og Karneval*. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Hjelseth, A. (2012): Epilog: Fortsatt *The People's Game?* i Hognestad, H. K. & Hjelseth, A. (Red.): *Kampen om Tribunen: Fotball, Identitet og Makt*. Trondheim/Oslo: Akademika Forlag.

- Hognestad, H. K. (2003): Long-distance Football Support and Liminal Identities among Norwegian Fans, i Archetti, E. & Dyck, N. (Red.): *Sport, Dance and Embodied Identities*. Oxford: Berg.
- Hognestad, H. K. (2012): Introduksjon – Kampen om Tribunen, i Hognestad, H. K. & Hjelseth, A. (Red.): *Kampen om Tribunen: Fotball, Identitet og Makt*. Trondheim/Oslo: Akademika Forlag.
- Hognestad, H. K. & Hjelseth, A. (2012) (Red.): *Kampen om Tribunen: Fotball, Identitet og Makt*. Trondheim/Oslo: Akademika Forlag.
- Hopcraft, A. (1968): *The Football Man*. London: Simon & Schuster.
- Josefsson, Å. & Wall, J. (2012, 25/9). *Jansson tackade fansen – trots förbud: ”Handlar om respekt”*. Kvällsposten|Sport, s: 5.
- King, A. (2002): *The End of the Terraces: The Transformation of English Football in the 1990s*. London: Leicester University Press.
- Kivisto, P. & Pittman, D. (2011): Goffman's Dramaturgical Sociology: Personal Sales and Service in a Commodified World, i Kivisto, P. (Red.): *Illuminating Social Life: Classical and Contemporary Theory Revisited*. Thousand Oaks, California: Pine Forge Press.
- Klinge, O. E. (2007): *Ultras: Stigma og selvidentitet blant en gruppe italienske fotballsupportere*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Klinge, O. E. (2012): ”Capo di Ultras”: Om machofokuset innen forskning på italienske fotballsupportere, i Hognestad, H. K. & Hjelseth, A. (Red.): *Kampen om Tribunen: Fotball, Identitet og Makt*. Trondheim/Oslo: Akademika Forlag.
- Korsnes, O., Andersen, H. & Brante, T. (Red.). (1997): *Sosiologisk Leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Larsson, J., Emilsson, D. & Holmback, A. (2011): *Matchen vid siden av matchen: En studie om icke-risksupportrars samt risksupportrars inverkan på en svensk elitfotbollsklubb verksamhet*. Halmstad: Högskolan i Halmstad.
- Lippe, G.v.d. (2001): *Idrett som Kulturelle Drama: Møteplasser i Idretts sosiologi og Idrettshistorie*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Malmö Stad (2006). *Malmöbor med Utländsk Bakgrunn*. Malmö: Malmö Stads kontor.

- Merriam, S. B. (2009): *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. San Francisco: John Wiley & Sons, Inc.
- Moreno, F. (2012, 4/9.): *Fans rasar mot beslutet*. Sydsvenskan, s: 14.
- National Policing Improvement Agency (2010): *Guidance on Policing Football*. London: United Kingdom Football Policing Unit.
- Nilsson, L. & Widfeldt, A. (2006): Skånska Fotbollssupportrar, i Nilsson, L. (Red.): *Nya Gränser: Skåne*. Göteborg: SOM-Institutet.
- Nordquist, L. (2008): *Strategies against football-related disorder*. Stockholm: Brottsforebyggande Rådet.
- Official Journal of the European Union, 2006/C 322/1 (2006): *Council Resolution of 4 December 2006*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Pilz, G. A. & Wölki-Schumacher, F. (2010): *Overview of the Ultra culture phenomenon in the Council of Europe member states in 2009*. Hannover: Leibniz University Hanover.
- Radmann, A. (2012): Att äga en (huligan) berättelse. Mediers konstruktion av fotbollsvåld, i *Scandinavian Sport Studies Forum* (3) (97-120). Malmö: Sportstudies.org.
- Radmann, A. (2013): *Huliganlandskapet: Medier, Våld och Maskuliniteter*. Malmö: Malmö Studies in Sport Sciences No. 13.
- Redhead, S. (2004): Hit and Tell: A review essay on the Soccer Hooligan Memoir, i *Soccer and Society* (3). London: Routledge.
- Reim, N. (2008): *Øl og Vold og Skamslåtte Bønder*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Roversi, A. (1994): The Birth of the "Ultras": The rise of football hooliganism in Italy, i Giulianotti, R. & Williams, J. (Red.): *Game Without Frontiers: Football, Identity and Modernity*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited.
- Roversi, A. & Balestri, C. (2000): Italian Ultras Today: Change or Decline, i *European Journal of Criminal Policy and Research* (8) (183-199). Doordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Snickars, P. & Vonderau, P. (2009) (Red.): *The Youtube Reader*. New York: Wallflower Press.

- Spaaij, R. (2006): *Understanding Football Hooliganism: A Comparison of Six Western-European Football Clubs*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Statens Offentliga Utredningar (2013): *Mera glädje för pengarna*. Stockholm: Elanders Sverige AB.
- Stockholm Stad, Kommunstyrelsen: Kultur- och Idrottsroteln (2009). *Bekämpa Våldet och Främja en ny Supporterkultur kring Idrotten*. Stockholm: Stockholm Stad Kommunstyrelse.
- Sugden, J., Tomlinson, A. & Darby, P. (1998): FIFA versus UEFA in the struggle for the control over world football, i Brown, A. (Red.): *Fanatics! Power, Identity and Fandom in Football*. London: Routledge.
- Sund, B. (2003): The Move of Swedish Football: Towards Professionalism and Industrial Relations, i *Moving Bodies* (1) (62-82). Oslo: Norges Idrettshøgskole.
- Söderberg, K. & Horsner, J. (2006). *Rapport: Supporterkultur i Malmö. Med utgångspunkt från examensarbetet HIF-svin och BoIS-bønder: Supporterkultur i Helsingborg och Landskrona*. Malmö: Malmö Högskola.
- Tjora, A. (2010): *Kvalitative Forskningsmetoder i Praxis*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Tomlinson, A. (2002): Theorising Spectacle: Beyond Debord, i Sugden, J. & Tomlinson, A. (Red.): *Power Games: A Critical Sociology of Sport*. London: Routledge.
- Tsoukala, A. (2009): *Football Hooliganism in Europe: Security and Civil Liberties in the Balance*. London: Palgrave-Macmillan.
- Turner, B. S. (1999); The possibility of primitiveness: Towards a sociology of body marks in cool societies. *Body & Society*, 5(2-3), 39-50. Thousand Oaks: Sage Publishers.
- Turner, G. (1997): *British Cultural Studies: An Introduction*. London: Routledge.
- Turner, V. (1964): Symbols of the Ndembu Ritual, i Gluckman, M. (Red.): *Closed Systems and Open Minds: The Limits of Naivety in Social Anthropology*. Chicago: Aldine.
- Turner, V. (1974): *Dramas, Fields and Metaphors*. New York: Cornell University Press.

Nettkilder:

Allsvensk statistik (2012): Publikliga. *Svensk fotboll*. Hentet fra:

<http://svenskfotboll.se/allsvenskan/statistikligor/?scr=spl> [27/10-2012].

Almgren, A. (2013): Gästkrönika: SvFF-styrelsen måste ompröva sin hållning i 51 % - frågan – allt annat är buskis! *Svenskafans*. Hentet fra:

<http://www.svenskafans.com/fotboll/gastkronika-svff-styrelsen-maste-omprova-sin-hallning-i-51-fragan-allt-annat-ar-472737.aspx> [25/3-2013].

BBC Sport (2010): Portsmouth lose nine points for entering administration. *BBC Sport*.

Hentet fra: <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/teams/p/portsmouth/8571990.stm> [22/3-2013].

Brageredaktionen (2011): Brage sviker sina fans. *Svenskafans*. Hentet fra:

<http://www.svenskafans.com/fotboll/brage-sviker-sina-fans-474976.aspx> [5/4-2013].

Council of Europe (2010): "Good practices in dealing with new developments in supporters' behavior". *International Conference on Ultras*. Hentet fra:

http://www.coe.int/t/dg4/sport/Source/T-RV/Interview_DWURBS_EN.pdf [28/3-2012].

Dabrowski, S. (2011): Nya läktarskandalen – MFF-Dif avbröts. *Expressen Fotboll*. Hentet fra:

<http://www.expressen.se/sport/fotboll/allsvenskan/nya-laktarskandalen---mff-dif-avbrots/> [5/4-2013].

Ehrnberg, B. (2011): Bengalhav mot Finland – Då frias Lagrells SvFF av UEFA. *Nyheter24*.

Hentet fra: <http://nyheter24.se/sport/fotboll/landslaget/572910-bengalhav-da-gar-svff-fria> [5/4-2013].

Ernst, T. (2013): Gästkrönika: En demokratisk fotboll for alla. *Svenskafans*. Hentet fra:

<http://www.svenskafans.com/fotboll/MFF/gastkronika-en-demokratisk-fotboll-for-alla-471743.aspx> [5/3-2013].

Fors, J. (2012a): Konkret förslag till förbättring när det gäller tvångsbussningen. *Allt om HIF*.

Hentet fra: <http://www.alltomhif.se/2012/09/09/konkret-forslag-till-forbattring-nar-det-galler-tvangsbussningen/> [10/4-2013].

Fors, J. (2012b): Diskussionerna om "Bussgate" fortsätter. *Allt om HIF*. Hentet fra:

<http://www.alltomhif.se/2012/09/10/diskussionerna-om-bussgate-fortsatter/> [10/4-2013].

- Haugsbakken, H. (2011): Frykt og avsky for casuals i norsk offentlighet: Et antropologisk essay om casuals. *Idrottsforum*. Hentet fra: www.idrottsforum.org/articles/haugsbakken/haugsbakken111102.pdf [2/3-2013].
- Haugset, A. S. (2007): Pauseunderholdning – nei takk! *Forskning.no*. Hentet fra: <http://www.forskning.no/artikler/2007/mars/1174904188.71> [23/3-2013].
- Heller, I. (2002) Wombles are on their way. *The Guardian*. Hentet fra: <http://www.guardian.co.uk/football/2002/sep/01/sport.comment7> [5/4-2013].
- Horal, P. (2010): Gästkrönika: Fotbollen tar större ansvar än media. *Svenskafans*. Hentet fra: <http://www.svenskafans.com/fotboll/svenskfotboll/357240.aspx> [28/3-2013].
- Johansson, M. (2012): Himmelriket kommenterar polisens beslut: ”Rucka inte på friheten att röra sig fritt”. *Svenskafans*. Hentet fra: <http://www.svenskafans.com/fotboll/mff/Himmelriket-kommenterar-polisens-beslut-Rucka-inte-pa-friheten-att-rora-sig-fritt-454899.aspx> [10/4-2013].
- Kohshani, K. (2011): Var det värt det, MFF? *Svenskafans*. Hentet fra: <http://www.svenskafans.com/fotboll/Var-det-vart-detMFF-416807.aspx> [12/5-2013].
- Kroon, P. (2012): Måndag morgon – Nedmontering, självdestruktivitet eller bara ren dumhet? *Svenskafans*. Hentet fra: <http://www.svenskafans.com/fotboll/mff/Mandag-morgon-Nedmontering-sjaldvdestruktivitet-eller-bara-ren-dumhet-453917.aspx> [10/4-2013].
- Liljegren, S. B. (2013): SvFF-ordförandens försvar: ”Frågan om 51 % - regeln handlar inte om 51 % - regeln. *TV4 Fotbollskanalen.se*. Hentet fra: <http://www.fotbollskanalen.se/allsvenskan/svff-ordforandens-forsvar-fragan-om-51-regeln-handlar-inte-om-51-regeln/> [25/3-2013].
- Lindblad, F. (2013a): Ultras – Den Ädla Vinen. *Ultras Malmö: Fotboll, Supporterkultur, w/e*. Hentet fra: <http://ultrasmalmo.tumblr.com/> [6/2-2013].
- Lindblad, F. (2013b): Ultras – Kjärkelek och Uppror (Del II). *Ultras Malmö: Fotboll, Supporterkultur, w/e*. Hentet fra: <http://ultrasmalmo.tumblr.com/> [6/2-2013].
- Lindblad, F. (2013c): Ultrasterritorium (Del 3). *Ultras Malmö: Fotboll, Supporterkultur, w/e*. Hentet fra: <http://ultrasmalmo.tumblr.com/> [6/2-2013].

Lindstrand, F. (2011a): BENGALSERIEN DEL 1: Bengaler – ett sätt att stödja laget. *Malmö|City Skåne*. Hentet fra: <http://cityskane.se/mff/2011/04/06/bengalserien-del-1-bengaler-ett-satt-att-stodja-laget/> [18/3-2013].

Lindstrand, F. (2011b): BENGALSERIEN DEL 2: Farorna med pyrotekniken. *Malmö|City Skåne*. Hentet fra: <http://cityskane.se/mff/2011/04/07/bengalserien-del-2-farorna-med-pyrotekniken/> [18/3-2013].

Lindstrand, F. (2011c): BENGALSERIEN DEL 3: Spelarna positive till bengaler. *Malmö|City Skåne*. Hentet fra: <http://cityskane.se/mff/2011/04/08/bengalserien-del-3-spelarna-positiva-till-bengaler/> [18/3-2013].

Lindstrand, F. (2011d): Därför bojkottar fansen MFF. *Malmö|City Skåne*. Hentet fra: <http://cityskane.se/mff/2011/09/20/darfor-bojkottar-fansen-mff/> [10/4-2013].

Malmö FF (2012a): Fakta. *MFF.se*. Hentet fra: http://www.mff.se/Ditt_MFF/Om_klubben/Fakta.aspx [6/3-2012].

Malmö FF (2012b): Obligatorisk bussresa till Olympia och förfest på Swedbank Stadion. *MFF.se*. Hentet fra: http://www.mff.se/Aktuellt/Nyheter/2012-09-02_buss_til_hbg.aspx [23/3-2012].

Malmö FF (2012c): Bra blev mindre bra. *MFF.se*. Hentet fra: http://www.mff.se/Aktuellt/Matchrapporter_A-laget/2012/120927--MFF-IFKGoteborg [11/3-2013].

mangevio (2010): *Fotbollsgalan 2010 Öppningsintro* [videoklipp]. Hentet fra: <http://www.youtube.com/watch?v=KTDUIzt-ngc> [5/4-2013].

MFF-familjen (2012a): Vad är MT96? *MFF Tifosi 96*. Hentet fra: <http://www.mff-familjen.se/mff-tifosi-96/vad-aer-mt96/> [28/10-2012].

MFF-familjen (2012b): Flaggguide. *MFF Tifosi 96*. Hentet fra: <http://www.mff-familjen.se/mff-tifosi-96/flagguide/> [11/3-2013].

MFF-familjen (2012c): Tifofonden. *MFF Tifosi 96*. Hentet fra: <http://www.mff-familjen.se/mff-tifosi-96/tifofonden/> [11/3-2013].

mickewikstrom (2011): *Idiotin, Tragiken, Bedrävelsen, MFF-HIF 2011-05-24* [videoklipp]. Hentet fra: <http://www.youtube.com/watch?v=KFnNJ6C-UfU> [4/4-2013].

Moreno, F. (2012): "Klart att bengaler är en fara". *Sydsvenskan Sport*. Hentet fra: <http://www.sydsvenskan.se/sport/fotboll/mff/klart-att-bengaler-ar-en-fara/> [28/3-2012].

Möllerswärd, J. (2011): Krönikan: Öppet brev till SvFF. *Sportal*. Hentet fra: <http://www.sportal.se/fotboll/allsvenskan/kronikan-oppet-brev-till-svff> [5/4-2013].

Navarro Ruiz, P. (2011): SvFF bröt mot sina egna regler – lät landskampen fortsätta. *Nyheter24*. Hentet fra: <http://nyheter24.se/sport/fotboll/landslaget/619323-svff-brot-mot-sina-egna-regler-lat-landskampen-fortsatta> [5/4-2013].

Nilsson, U. (2011): MFF svarar på "TFF-incidenten". *Svenskafans*. Hentet fra: <http://www.svenskafans.com/fotboll/mff/MFF-svarar-pa-TFF-incidenten-416848.aspx> [10/4-2013].

Nirfalk, J. (2011): Ödmjukhet eller prestige. *Svenskafans*. Hentet fra: <http://www.svenskafans.com/fotboll/mff/Odmjukhet-eller-prestige-403301.aspx> [10/4-2013].

Ohlsson, J. (2011): Uppmaning till insikt och eftertanke. *Svenskafans*. Hentet fra: <http://www.svenskafans.com/fotboll/mff/Uppmaning-till-insikt-och-eftertanke-416947.aspx> [10/4-2013].

Rex Scania (2009): Manifest. *Rex Scania*. Hentet fra: <http://rexscania.se/manifest/> [4/2-2013].

SFSU (2011): Bevara 51 % - regeln. *Svenskafans*. Hentet fra: <http://www.svenskafans.com/fotboll/Bevara-51regeln--390002.aspx> [25/3-2013].

Sivertsen, L. (2012a): Det gule eventyret. *Josimar*. Hentet fra: <http://www.josimar.no/artikler/det-gule-eventyret/598/> [25/3-2013].

Sivertsen, L. (2012b): I'll cry if I want to. *TV2Sporten*. Hentet fra: <http://blogg.tv2.no/fjordball/2012/11/27/cry/> [22/3-2013].

Sjölin, E. (2010): 51%-regeln. *Föreningsdemokrati.se*. Hentet fra: <http://foreningsdemokrati.wordpress.com/51-regeln/> [25/3-2013].

Statistiska Centralbyrån (2011): *Malmöbor födda i utlandet, 1.jan. 2011*. Hentet fra: <http://malmo.se/download/18.6e1be7ef13514d6cfcc800030661/Malm%C3%B6bor+f%C3%B6dda+i+utlandet%2C+f%C3%B6delsel%C3%A4nder.pdf> [14/9-2012].

Statistiska Centralbyrån (2013): *Folkmängd, topp 50 31. december 2012*. Hentet fra: http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____228197.aspx [6/3-2013].

Supras Malmö (2008): Manifest. *Supras Malmö*. Hentet fra:
<http://sm03.wordpress.com/manifest2/> [9/2-2013].

Supras Malmö (2011a): Kommentarer om derbyhändelserna. *Supras Malmö*. Hentet fra:
<http://www.suprasmalmo.se/kommentarer-om-derbyhandelserna> [5/4-2013].

Supras Malmö (2011b): Vår kärlek til Malmö FF är villkorslös, vårt stöd är det inte. *Supras Malmö*. Hentet fra: <http://www.suprasmalmo.se/2011/09/var-karlek-till-malmo-ff-ar-villkorslos-vart-stod-ar-det-inte> [10/4-2011].

Supras Malmö (2013a): Pyroteknik. *Manifest*. Hentet fra:
<http://www.suprasmalmo.se/pyroteknik> [18/3-2013].

Supras Malmö (2013b): Mot den moderna fotbollen (MDMF). *Manifest*. Hentet fra:
<http://www.suprasmalmo.se/mot-den-moderna-fotbollen> [21/3-2013].

Supras Malmö (2013c): Bevara 51%-regeln. *Manifest*. Hentet fra:
<http://www.suprasmalmo.se/51-regeln> [22/3-2013].

Supras Malmö (2013d): Jakten på guldets är igång! *Supras Malmö*. Hentet fra:
<http://www.suprasmalmo.se/2013/04/jakten-pa-guldet-ar-igang> [5/4-2013].

Svensson, G. (2011): Disciplinnämndens beslut, ett ologiskt sådant. *Football and Brew*. Hentet fra: <https://footballandbrew.wordpress.com/2011/09/07/disciplinnamndens-beslut-ett-ologiskt-sadant/> [5/4-2013].

Svensson, G. (2012a): Fotboll, Öl och Trainers. *Fotball and Brew*. Hentet fra:
<https://footballandbrew.wordpress.com/2012/04/28/fotball-ol-och-trainers/> [2/3-2013].

Svensson, G. (2012b): Höst. *Football and Brew*. Hentet fra:
<https://footballandbrew.wordpress.com/2012/10/16/host/> [2/3-2013].

Sveriges Scenen (2005): Malmö FF – FC København (Danmark), Fotboll, Royal League, 17 mars 2005. *Scenen – år for år*. Hentet fra: <http://sverigesscenen.se/> [15/3-2013].

Sveriges Television (2013): Kan bli lagligt med pyroteknik. *Sport|SVT.se*. Hentet fra:
<http://www.svt.se/sport/fotball/kan-bli-lagligt-smalla-pa-laktaren> [18/3-2013].

Sydsvenskan (2011): Rädda fotbollen. *Sydsvenskan*. Hentet fra:
<http://www.sydsvenskan.se/ingen-sektion/radda-fotbollen/> [5/4-2013].

Sydsvenskan (2013): Idrottsbrott. *Sydsvenskan Opinion*. Hentet fra:
<http://www.sydsvenskan.se/opinion/idrottsbrott/> [28/3-2013].

TT (2011): Reinfeldt ser allvarligt på skandalen. *Sydsvenskan*. Hentet fra:
<http://www.sydsvenskan.se/sport/reinfeldt-ser-allvarligt-pa-skandalen/> [4/4-2013].

Törner, O. (2012): Ett väntat beslut i Bussgate. *Skånska Dagbladet*. Hentet fra:
<http://blogg.skanskan.se/mff/2012/09/14/ett-vantat-beslut-i-bussgate/> [10/4-2013].

UEFA (2011): Altidore sets AZ on road to Malmo victory. *Uefa.com*. Hentet fra:
<http://www.uefa.com/uefaeuropaleague/season=2012/matches/round=2000272/match=2007288/index.html> [10/4-2013].

Ultras Malmö (2012): Himmelsblå tåginvasion! *Facebook*. Hentet fra:
<http://www.facebook.com/events/345911812165383/> [10/4-2012].

Ultras-Tifo.net (2010): Interview with Supras Malmö 2003. *Ultras-Tifo.net*. Hentet fra:
<http://www.ultras-tifo.net/interviews/136-interview-with-supras-malmoe-2003.html> [5/2-2013].

Vennberg, A. (2013a): Serik Fans och IK Brage har enats om en kompromiss. *Svenskafans*. Hentet fra: <http://www.svenskafans.com/fotboll/serik-fans-och-ik-brage-har-enats-om-en-kompromiss-475127.aspx> [5/4-2013].

Vennberg, A. (2013b): Grön & vit: Huliganism och supporterkultur samma grej? *Svenskafans*. Hentet fra: <http://www.svenskafans.com/fotboll/huliganism-och-supporterkultur-samma-grej-475706.aspx> [12/4-2013].

Wagner, M. (2013): Storlagen kör över förbundet. *Aftonbladet*. Hentet fra:
<http://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/sverige/allsvenskan/article16369957.ab> [25/3-2013].

Wiman, M. (2011): MFF slipper spela utan publik. *Sydsvenskan*. Hentet fra:
<http://www.sydsvenskan.se/sport/fotboll/mff/mff-slipper-spela-utan-publik/> [4/4-2013].

Bilder og illustrasjoner:

Forside: Lindblad, F. (2012): Mobile Uploads. *Facebook.com*. Hentet fra:

<http://www.facebook.com/#!/photo.php?fbid=10151163899272673&set=a.10150325429402673.381607.603377672&type=3&theater> [15/4-2103].

Vedlegg 1:

Intervjuguide

1. Ultrasmentalitet

- 1a) Hva er ultras?
- 1b) Hva innebærer ultrasbegrepet for deg?
- 1c) Hva kjennetegner ultras?
- 1d) Hva er ultrasmentalitet?
- 2) Kan dere fortelle meg om Supras Malmö/ Rex Scania? – *Alder, sammensetning, omfang, struktur.*
- 3) På hvilke måter speiler ultrasmentaliteten deres praksis på tribunen?
- 4) Hvordan er deres forhold til andre supportergrupperinger tilknyttet Malmö FF?
- 5) Fortell om deres benyttelse av symbolikk? – *Hvilke symboler, hvorfor, hvor viktige de er.*
- 6) Hvor viktig er rivalisering innenfor ultrasmiljøet?
- 7) Kan dere fortelle meg litt om de ”kontroversielle” elementene innenfor ultrasmiljøet? – *Pyroteknikk, vold, politikk, forhold til ordensmakten.*
- 8) Kan dere fortelle litt om praksisen deres i forhold til kamper, og ellers? – *Forberedelser, aktiviteter på tribunen, bortekamper, forskjeller i sesong/utenfor sesong, bruk av pyroteknikk, selvregulering.*
- 9) Hva tiltaler dere med ultraskulturen?

2. Mot den moderne fotballen

- 1) Hva mener dere er den moderne fotballen?
- 2) Hvorfor er dere mot den moderne fotballen?
- 3) På hvilke måter ytrer dere motstand mot den moderne fotballen?
- 4) Kan dere gi eksempler på worst-case scenarioer dere frykter?
- 5) I hvilken grad påvirker den moderne fotballen dere som ultras?

3. Stigmatisering av ultras

- 1) Kan dere definere dere selv ut fra begrepene risikosupportere/ ikke-risikosupportere? – *Hva føler dere som ultras om disse begrepene?*
- 2) Kan dere fortelle om deres forhold til mediene? – *Aviser, internett, TV, lokalt, nasjonalt og internasjonalt.*
- 3) Kan dere fortelle om deres forhold til SvFF?
- 4) Kan dere fortelle om deres forhold til Malmö FFs ledelse?
- 5) Kan dere gi eksempler på stigmatisering/urettferdig behandling dere som ultras har opplevd?

4. Diverse

- 1) Hvordan er det å være ultras tilknyttet Malmö FF i forhold til stigmatisering, den moderne fotballen et cetera?
- 2) Hvilke fordeler og ulemper finnes ved ultras?
- 3) Kan dere fortelle meg hvorfor dere er viktige for Malmö FF og svensk fotball? – *I hvor stor grad.*
- 4) Er det mer jeg bør ta opp, eller er det mer dere vil si?
- 5) Hva er viktig for dere som ultras at jeg tar opp?

Vedlegg 2:

Ultra Manifesto

ULTRA MANIFESTO

Genuine fans want the following football rules:

- 1. Player transfers should take place in the inter-season break, not during the season.*
- 2. Players should have the freedom to express their delight after a goal is scored. The time this takes can be added on.*
- 3. There should be club rules for the promotion of young local players.*
- 4. Players who have not fulfilled their contracts because another club offered more money should be suspended for one year.*
- 5. In order to prevent “farm teams”, officials of one club should not be allowed to work for a second club.*
- 6. The old European Cup should be brought back, with one automatically qualified champion from each association instead of a league in which a country’s fourth-placed side can win the Champions League.*
- 7. There should be a ban on clubs or associations being able to pass on tickets for away games to tour operators on an exclusive basis.*

Ultras should:

- 1. Refuse any unnecessary contact or help from clubs or the police.*
- 2. Work better with one another.*
- 3. Organise their own travel to away games.*
- 4. Work with the Ultras of other clubs and make the “TV football commodity” less attractive.*
- 5. Not let themselves be restrained by the authorities and always make their presence felt at matches.*

Support the Ultra movement.

Ultras per sempre (Ultras for ever)” (Pilz & Wölki-Schumacher, 2012: 10).

Vedlegg 3:

Obligatorisk bussresa till Olympia och förfest på Swedbank Stadion

Obligatorisk bussresa till Olympia och förfest på Swedbank Stadion

2012-09-02

Nytt grepp för att försöka skapa trygga fotbollsfester i samband med derbyna.

Förfest på Swedbank Stadion – träffa Rikard Norling och truppen timmarna innan matchen mot HIF!

Inför matchen mot Helsingborgs IF på Olympia den 24 september kommer Malmö FF att arrangera en förfest på Swedbank Stadion från klockan 17.00. Det är såklart fri entré, och vi serverar mat och dryck till specialpriser. Rikard Norling och spelare besöker festen 17.45 innan man förbereder sig för matchen.

Därefter avgår gratis bussar till Olympia. Bussarna kommer att stå utanför Supportertorget. Vid uppvisande av matchbiljett går man på valfri buss.

I matchbiljetten ingår alltså bussresan – den som vill kan med andra ord åka tur och retur från Swedbank Stadion helt gratis. Det går även bra att åka med bussarna utan att gå på förfesten.

Säkerhetsarrangemang

Efter flera års oroligheter i samband med derbymatcherna vill Malmö FF och Helsingborgs IF försöka hitta nya lösningar på problemet. Fotboll skall vara fest. Men när supportrar attackeras av huliganer måste vi klubbar också göra något. När säkerheten inte kan garanteras trots massiva polisinsatser, är det nödvändigt att agera.

Det enda sättet att komma in på MFFs sektion är därför att åka med någon av bussarna som avgår från Swedbank Stadion. För den som hellre tar sig till Helsingborg på annat sätt - eller bor så att det blir en omväg att ta sig till Malmö - kommer man kunna hoppa på bussarna vid uppsamlingsplatser utanför Helsingborg. Tanken är att man ska kunna ta sig till matchen precis som vanligt, men istället för att åka in till Helsingborgs centrum, åker man till någon av uppsamlingsplatserna (eller Swedbank Stadion) och tar bussen till bortasektionen. Givetvis kör bussarna dig tillbaka till Swedbank Stadion eller uppsamlingsplatserna.

- Vi har vänt och vridit på problemet och detta är en lösning som vi tror har potential att verkligen öka säkerheten, säger Per Nilsson, MFFs vd. Vi gör det för att försöka komma åt problemet, och vi kommer att utvärdera det noga tillsammans med våra supportrar. Men som situationen utvecklats var det inget alternativ att bara låta saker och ting fortgå. För oss är det viktigt att våra supportrar tryggt och säkert kan åka till bortamatcher.

Region Skåne står för bussarna.

- Det är ett berömvärt initiativ som klubbarna nu tar för att på allvar komma tillrätta med problemen. Då Region Skåne vill visa sitt stöd för insatserna är vi villiga att medverka med busstransporter inför matchen den 24 september, upp till en kostnad av 150.000 kronor, säger Regionstyrelsens ordförande Pia Kinhult.

- Jag hoppas att initiativet, som naturligtvis bör utvärderas ordentligt, visar sig bli ett effektivt steg för att säkra att fotbollsmatcherna verkligen blir de folkfester vi alla vill att de ska vara, avslutar Pia Kinhult.

Ett samarbete mellan MFF, HIF, Polisen och Region Skåne.

Beslutet är taget i en arbetsgrupp bestående av Polisen, Region Skåne, Malmö FF och Helsingborgs IF. Syftet är att försöka vända utvecklingen och återskapa fotbollsfesterna. Försöket kommer utvärderas för framtida derbyn.

Biljetterna till matchen säljs som vanligt genom ticnet.se och MFF Shopen och på biljetterna till MFFs sektion kommer det stå att de enbart gäller som inträde om man kommer via de dedikerade bussarna. Biljetterna släpps den 3. september klockan 10:00.

(Malmö FF, 2012b).

Vedlegg 4:

Bilder

Over: Ultras Malmö viser sin motstand mot henholdsvis SvFF (venstre) og den moderne fotballen (høyre). Foto: Ultras Malmö, MGM & Productions.

Under: Tifo og pyroteknikk under Skånederbyt Malmö FF – Helsingborgs IF, Swedbank Stadion, 10.mai 2012. Foto: MFF-familjen.

[Illustrasjonene er kun tilgjengelige i den trykte utgaven]

Over: Ultras Malmö og andre supportere marsjerer fra Möllevångstorget til Swedbank Stadion, Malmö. Foto: MFF-familjen.

Under: Ultras Malmös egendesignede skjerf: ”Mot den moderna fotbollen/Norra läktaren Malmö”, og brenning av Helsingborgs IF-skjerf. Foto: Ultras Malmö.

[Illustrasjonene er kun tilgjengelige i den trykte utgaven]

Over: Norra läktaren på Swedbank Stadion i hjemmepremieren mot Halmstads BK, 1. april 2013. Foto: MGM & Productions.

Under: Supras Malmö og Rex Scania. Foto: Ultras Malmö.
[Illustrasjonene er kun tilgjengelige i den trykte utgaven]

